

Názov stratégie CLLD:

Stratégia CLLD
OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“

Názov MAS:

OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“

Logo MAS:

Abstrakt

OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ je od roku 2008 fungujúcim verejno - súkromným partnerstvom fungujúcim na princípoch prístupu LADER/CLLD. Partnerstvo systematicky a cielene aj s pričinením širokého spektra aktivít rozvíja prístup LEADER vo vidieckom mikroregióne terchovskej doliny. Činnosť združenia od jeho vzniku je veľmi pestrá a bohatá, v rokoch 2010-2015 OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ implementovalo Integrovanú stratégiu rozvoja územia OZ „partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“, v rámci ktorej podporilo 40 a úspešne zrealizovaných bolo celkom 39 projektov v celkovej výške viac ako 2 milióny EURO. V rámci projektov spolupráce sa implementovali celkovo národné 2 projekty spolupráce v hodnote takmer 50 000 EURO. Činnosť a viaceré aktivity MAS boli viackrát ocenené na národnej úrovni - MAS patrila k mimoriadne aktívnym verejno-súkromným partnerstvám na Slovensku, o čom svedčí aj ocenenie od NSRV „Aktívna MAS v období 2007-2013. Počas rokov 2014 a 2015 sa vykonalo množstvo stretnutí strategické plánovanie, návrh stratégie a jeho prerokovanie v území so širokým spektrom a rôznymi zástupcami aktérov OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“, čoho výsledok je predkladaná Stratégia CLLD, ktorá bola Valným zhromaždením OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ dňa 7.12.2015 schválená a odporučená na predloženie spolu projektovým zámerom, pričom definuje nasledovné oblasti podpory:

Zlepšenie a skvalitnenie stavu infraštruktúry a životného prostredia	Podopatrenia PRV: 7.2, 7.4, 7.5, 8.5 Špecifické ciele IROP: 5.1.2
Podpora podnikania a rozvoj miestnych služieb, cestovného ruchu a poľnohospodárstva	Podopatrenia PRV: 6.1; 6.3, 6.4, Špecifické ciele IROP: 5.1.1
Rozvoj a podpora vzájomnej spolupráce a participácie obyvateľov na miestnom rozvoji informovanosti a zachovávaní kultúrneho a prírodného dedičstva	Podopatrenia PRV: 19.3; 19.4, 1.2 Špecifické ciele IROP: 5.1.1

Miestny rozvoj vedený komunitou (CLLD) je inovatívny nástroj ktorý prináša do vidieckych oblastí nové prístupy k ich rozvoju. Vychádza zo 7 princípov prístupu LEADER, rozvíja partnerskú spoluprácu a spoločné strategické plánovanie. Stratégia CLLD OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ zabezpečí aby Územie miestnej akčnej skupiny bude atraktívnejším prostredím pre život s vyššou ponukou služieb pre obyvateľstvo, vyššou mierou podnikateľsky aktívnych obyvateľov a poľnohospodárov pri zachovávaní a tvorbe nových pracovných miest a zamestnanosti s využitím trvalo udržateľných postupov a inovácií.

Obsah (uvádza sa za titulným listom a vrátane čísiel strán)

1. Základné informácie o MAS	7
1.1. Identifikačné údaje MAS	7
1.2. Vymedzenie oblasti a obyvateľstva, na ktoré sa stratégia CLLD vzťahuje	7
2. Vznik, história a tvorba partnerstva a stratégie CLLD	9
2.1. Vznik a história partnerstva	9
2.2. Tvorba partnerstva a stratégie CLLD	15
3. Analytický rámec	18
3.1. Analýza zdrojov územia	18
3.2. SWOT analýza	62
3.3. Identifikácia potrieb	71
4. Strategický rámec	74
4.1. Definovanie vízie a strategického cieľa	76
4.2. Stanovenie priorít, špecifických cieľov a opatrení	76
4.3. Súhrnná tabuľka strategického rámca	89
4.4. Integrované znaky stratégie CLLD	93
4.5. Inovatívne znaky stratégie CLLD	95
5. Implementačný rámec	97
5.1. Popis riadiaceho a implementačného procesu	97
5.1.1. Riadiaci proces - organizačná štruktúra MAS	97
5.1.2. Implementačný proces	107
5.2. Akčný plán	112
5.3. Monitorovanie a hodnotenie stratégie CLLD	138
5.3.1. Opis monitorovacích a hodnotiacich opatrení stratégie CLLD	138
5.3.2. Monitorovacie ukazovatele	139
6. Finančný rámec	140
6.1. Financovanie stratégie CLLD	140
6.2. Finančný plán pre opatrenia	144
7. Zhodnotenie prínosov stratégie CLLD, jej synergie a doplnkovosť	148
7.1. Prínosy k zlepšovaniu ekonomického rozvoja územia	149
7.2. Prínosy k napĺňaniu cieľov PRV	150
7.3. Prínosy k napĺňaniu cieľov IROP	150
7.4. Prínosy k začleňovaniu zraniteľných skupín obyvateľstva	151
7.5. Prínosy k životnému prostrediu	152
7.6. Synergie a doplnkovosť stratégie CLLD	153
7.6.1. Popis iných stratégií, ktoré sa na danom území realizujú, resp. plánujú realizovať	153
7.6.2. Synergie a komplementarity	153

Zoznam tabuliek (uvádzajú sa povinné aj vlastné tabuľky)

Tabuľka č. 1: Identifikačné údaje MAS.....	7
Tabuľka č. 2: SWOT analýza.....	62
Tabuľka č. 3: Súhrnný prehľad strategického rámca	89
Tabuľka č. 4.A: Opatrenie Stratégie CLLD	112
Tabuľka č. 4.B: Opatrenie Stratégie CLLD	114
Tabuľka č. 4.C: Opatrenie Stratégie CLLD	116
Tabuľka č. 4.D: Opatrenie Stratégie CLLD	118
Tabuľka č. 4.E: Opatrenie Stratégie CLLD	121
Tabuľka č. 4.F: Opatrenie Stratégie CLLD.....	122
Tabuľka č. 4.G: Opatrenie Stratégie CLLD	124
Tabuľka č. 4.H: Opatrenie Stratégie CLLD	126
Tabuľka č. 4.I: Opatrenie Stratégie CLLD	128
Tabuľka č. 4.J: Opatrenie Stratégie CLLD	129
Tabuľka č. 4.K: Opatrenie Stratégie CLLD	131
Tabuľka č. 4.L: Opatrenie Stratégie CLLD	133
Tabuľka č. 4.M: Opatrenie Stratégie CLLD	135
Tabuľka č. 5: Povinné ukazovatele na úrovni programu – PRV SR 2014-2020	139
Tabuľka č. 6: Celkové verejné výdavky – PRV SR 2014-2020	139
Tabuľka č. 7: Povinné ukazovatele na úrovni IROP 2014-2020	140
Tabuľka č. 8: Celkové zdroje pre MAS z PRV a IROP.....	141
Tabuľka č. 9: Celkové zdroje pre MAS z PRV a IROP rozdelené podľa fondov ..	141
Tabuľka č. 10: Rozdelenie zdrojov na jednotlivé typy nákladov v rámci príslušných programov	143
Tabuľka č. 11: Sumárna tabuľka finančného plánu	144
Tabuľka č. 12: Celkový pomer medzi fondmi na stratégiu	147
Tabuľka č. 13: Zameranie stratégie podľa sektorov.....	147

Zoznam nepovinných tabuliek

Tabuľka A: Základné údaje o území MAS.....	8
Tabuľka B: Dynamika obyvateľstva mikroregiónu (2009 – 2014).....	31
Tabuľka C: Zloženie obyvateľov obcí mikroregiónu podľa veku a pohlavia (r. 2014).....	32
Tabuľka D: Podiel AEO (ekonomicky aktívnych obyvateľov) a UoZ (uchádzačov o zamestnanie)	34
Tabuľka E: Prehľad počtu ekonomických subjektov v mikroregióne (SK NACE)	58

Zoznam skratiek

BSK – Bratislavský samosprávny kraj

CLLD – Miestny rozvoj vedený komunitou

CR – Cestovný ruch

ČR – Česká republika

DSS – Domov sociálnych služieb

EAO - Ekonomicky aktívni obyvatelia

EFRR - Európsky fond regionálneho rozvoja

EPFRV - Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka

ESF – Európsky sociálny fond

EŠIF - Európske štrukturálne a investičné fondy

EUR – Euro ako oficiálna mena veľkej časti európskych zemí

EÚ – Európska únia

IBV – Individuálna bytová výstavba

IROP – Integrovaný regionálny operačný systém

ISRU - Integrovaná stratégia rozvoja územia

ITMS - Informačno-technologický monitorovací systém

LEADER - „Linky akcií pre rozvoj vidieckej politiky“ (Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale)

MAS TD – OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“

MRVK – Miestny rozvoj vedený komunitou

NFP - Nenávratný finančný prostriedok

NSRV - Národná sieť rozvoja vidieka

OP RH – Operačný program Rybné hospodárstvo

PHSR - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja

PL – Poľsko

PPA - Pôdohospodárska platobná agentúra

PRV 2007-2014 – Program rozvoja vidieka za obdobie 2007-2014

RO – Riadiaci orgán

ROP – Regionálny operačný program

SAIA - Slovenská akademická informačná agentúra

SR – Slovenská republika

ZASK – Žilinský samosprávny kraj

ZFEÚ - Zmluva o fungovaní Európskej únie

Z. z. – Zbierka zákonov

ŽOP - Žiadosť o platbu

ŽoNFP – Žiadosť o nenávratný finančný príspevok

1. Základné informácie o MAS

1.1. Identifikačné údaje MAS

Tabuľka č.1: Identifikačné údaje MAS

Údaje o MAS	Názov MAS	OZ Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina
	Dátum registrácie v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov	20.3. 2008
	Sídlo	Námestie sv. Floriána 1002, 01303 Varín
	IČO	42063418
	DIČ (ak relevantné)	2022607818
Údaje o banke	Názov banky	Prima banka Slovensko
	Číslo účtu	8720640002/5600
	IBAN	SK74 5600 0000 0087 2064 0002
	SWIFT	KOMASK2X
Údaje o štatutárovi	Meno a priezvisko	Ing. Ivan Dvorský
	E-mail	info@mas-td.sk
	Telefón	041/ 55 32 637
Údaje o kontaktnej osobe	Meno a priezvisko	Mgr. Peter Madigár
	E-mail	madigar@mas-td.sk
	Telefón	+421 917 978 756

1.2. Vymedzenie oblasti a obyvateľstva, na ktoré sa stratégia CLLD vzťahuje

Územie miestnej akčnej skupiny OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ (ďalej len MAS TD) tvorí spolu 17 obcí mikroregiónu terchovskej doliny: *Belá, Dolná Tižina, Gbeľany, Kotrčiná Lúčka, Krasňany, Lutiše, Lysica, Mojš, Nededza, Nezbudská Lúčka, Stráňavy, Stráža, Strečno, Teplička nad Váhom, Terchová, Varín a Zázrivá*. Všetky členské obce sú súčasťou Združenia obcí Mikroregión Terchovská dolina, ktorý vznikol dňa 17.3.2001.

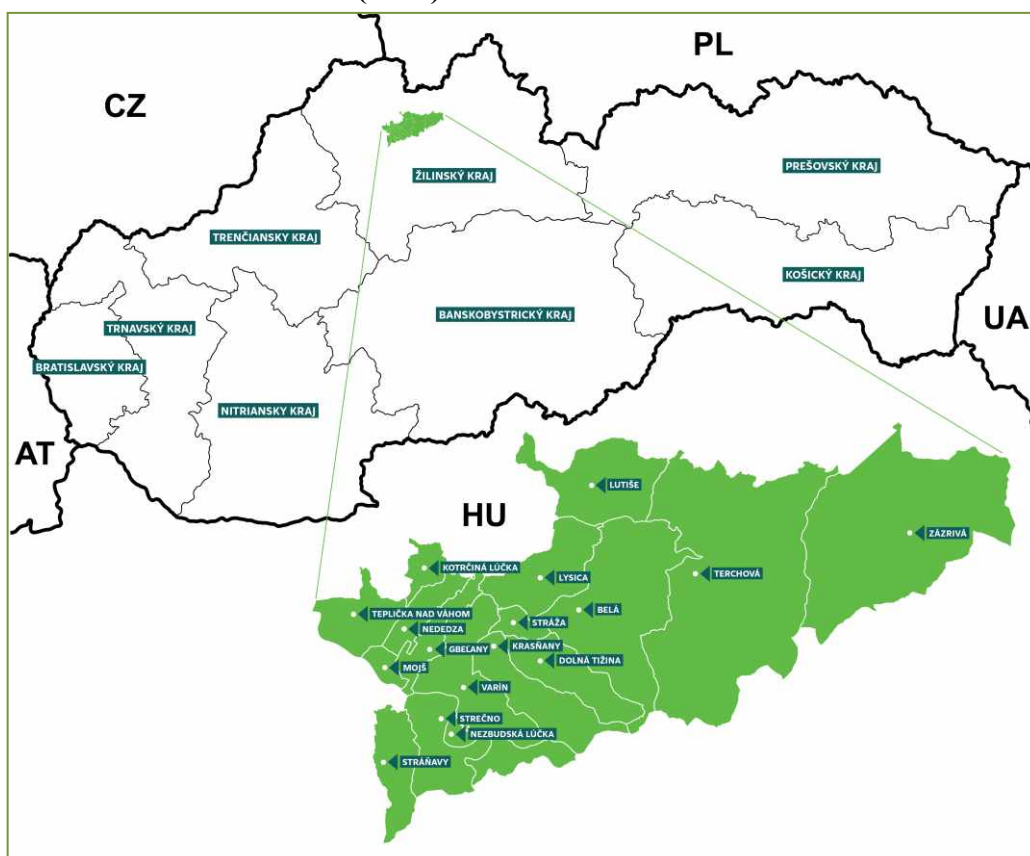
Na ploche **339,89 km²** v území MAS žije k 31.12.2014 celkom **31 408 obyvateľov**, čo činí priemernú hustotu **92,40 obyvateľ'a na km²**.

Tabuľka A: Základné údaje o území MAS

Počet obyvateľov (spolu)	31 408
Rozloha územia (km ²)	339,89
Hustota obyvateľstva	92,4
Počet obcí	17
Počet obyvateľov (obec s najväčším počtom)	4 040 (Teplička nad Váhom)
Počet obyvateľov (obec s najmenším počtom)	411 (Nezbudská Lúčka)
Administratívne zaradenie – okres/y	Žilina – 16 obcí, Dolný Kubín – 1 obec
Administratívne zaradenie – kraj/e	Žilinský samosprávny kraj

Vymedzené územie MAS spĺňa všetky minimálne podmienky stanovené vo výzve 1MAS/PRV/2015.

Mapa č.1: Grafické vymedzenie územia pôsobnosti OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ v rámci SR (2015)

2. Vznik, história a tvorba partnerstva a stratégie CLLD

2.1. Vznik a história partnerstva

Občianske združenie Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina vznikalo a vytváralo sa na základe iniciatívy viacerých obyvateľov mikroregiónu terchovskej doliny. Vidiecki aktéri z územia mikroregiónu začali vyvíjať svoje aktivity aj za podpory a koordinácie zo strany Žilinského samosprávneho kraja. Prvé kroky pre vytvorenie občianskeho združenia boli uskutočnené **v júni 2007**, kedy sa uskutočnilo prvé stretnutie na úrovni samospráv, kde členské obce prejavili záujem budovať partnerstvo na princípoch prístupu LEADER. Proces budovania partnerstva prebiehal na úrovni rokovaní a zapájania ďalších relevantných partnerov z územia (podnikateľské subjekty, občianske združenia a podobne) a následného sietovania. Kreovanie územnej pôsobnosti MAS vychádzalo na jednej strane z funkčných partnerských štruktúr **Združenia obcí Mikroregión Terchovská dolina** a na druhej strane z historických, kultúrnych, administratívnych a geografických súvislostí predmetného územia. Územie mikroregiónu terchovskej doliny nadväzuje na historickú spolupatričnosť obcí k dávnomu Strarhradskému panstvu, ktoré sa neskôr rozdelilo na viacero samostatných celkov, členské obce reprezentujú jadro kultúrne a etnograficky svojrázneho regiónu rozprestieraného medzi krivánskou časťou Malej Fatry, riekami Váh a Kysuca na severe ohraničeného poľskými hranicami. Obce **Belá, Dolná Tižina, Gbeľany, Kotrčiná Lúčka, Krasňany, Lutiše, Lysica, Mojš, Nededza, Nezbudská Lúčka, Stráňavy, Stráža, Strečno, Teplička Nad Váhom, Terchová, Varín, Zázrivá** spolu s ďalšími partnermi založili občianske združenie s názvom **OZ Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina**, ktoré bolo dňa **20.3.2008** zaregistrované na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky pod spisovým číslom **VVS/1-900/90-31460**. Poslaním Združenia je podpora a koordinácia spoločného postupu všetkých sektorov spoločnosti v oblasti prípravy regiónu na prístup LEADER a jeho využitie pre koordinovaný rozvoj územia mikroregiónu terchovskej doliny. Do partnerstva vstúpili okrem **17 členských obcí mikroregiónu** ďalší členovia z radov **zástupcov podnikateľského sektora, neziskových organizácií (občianskych združení), fyzických osôb a právnických osôb**. V roku 2008 združenie vypracovalo a predložilo **Integrovanú stratégiu rozvoja územia**, s ktorou sa uchádzalo o podporu v rámci výzvy **č.2008/PRV/04**, ktorú vyhlásilo Ministerstvo pôdohospodárstva SR. V prvom kole výberu miestnych akčných skupín nebola žiadosť partnerstva podporená, preto **v priebehu roku 2009** MAS TD predložila v rámci výzvy **č. 2009/PRV/15** opätovne prepracovanú **Integrovanú stratégiu rozvoja územia** spolu so žiadosťou o nenávratný finančný príspevok. **Rozhodnutím zo dňa 19.5.2010**

Pôdohospodárska platobná agentúra **žiadosť schválila a združeniu bol pridelený Štatút Miestnej akčnej skupiny (MAS)**. Po náročných prípravách **dňa 1. júna 2010** podpísal predseda MAS Ing. Ivan Dvorský zmluvu, ktorá priniesla v rámci samostatnej osi 4. LEADER pre MAS TD možnosť čerpať v rámci **opatrenia č. 4.1 „Implementácia integrovaných stratégií rozvoja územia“ 2 086 600 EUR** a v rámci opatrenia **4.3 „Chod MAS“ 417 320 EUR**. Partnerstvo implementovalo ISRU v rámci nasledovných opatrení osi 3 PRV 2007 – 2013 implementovanými v rámci samostatnej osi 4. LEADER: 3.4.1 Základné služby pre vidiecke obyvateľstvo, 3.4.2 Obnova a rozvoj obcí, 3.3 Vzdelávanie a informovanie. Ďalšie aktivity a financie mimo alokovaných prostriedkov implementovala MAS v rámci opatrenia 4.2 Vykonávanie projektov spolupráce. V rámci implementácie Integrovannej stratégie rozvoja územia OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ (ďalej len ISRU MAS TD) bolo združenie plnohodnotnou miestnou akčnou skupinou so všetkými atribútmi a aktivitami, ktoré patria k prístupu LEADER. Počas procesu implementácie ISRU bolo v rámci MAS **prijatých celkovo 43 žiadostí o NFP**, z ktorých bolo **40 podporených a úspešne realizovaných celkom 39 projektov**, čo činí **celkom 2 059 148,07 EUR**. Finančné prostriedky čerpané v rámci opatrenia 4.3. Chod MAS predstavujú k 30.11.2015 sumu vo výške **410 751,59 EUR**, čo je **98,43 % celkovej alokácie**. MAS realizovala celkovo **2 projekty národnej spolupráce**, jeden projekt nadnárodnej spolupráce nebol realizovaný pre neschválenie na strane partnerských MAS z ČR (MAS Opavsko, MAS Nízky Jesenník). Jeden projekt bol zameraný na výmenu skúseností a prezentáciu prístupu LEADER na Považí (názov: „**Leader na Považí**“, spolupráca s MAS Naše Považie) a druhý na inovatívne formy voľno-časovej infraštruktúry- vybudovanie outdoorových fitness cvičísk (názov: **Športom k zdraviu – vonkajšie fitness**, spolupráca s MAS Vršatec), celkové financovanie úspešne zrealizovaných projektov činilo celkom 51 153,42 EUR. Od svojho vzniku MAS nadviazala partnerské kontakty a spoluprácu s nasledujúcimi miestnymi akčnými skupinami zo Slovenska, Českej republiky, Poľska a Švédska: MAS Naše Považie, MAS Vršatec, MAS Horný Liptov, MAS Biela Orava, MAS Teplice/Strážovské vrchy, MAS Požitavie – Širočina, MAS Malohont, MAS Dolný Liptov, MAS Opavsko, MAS Nízky Jesenník/Hrubý Jesenník, MAS Valašsko Horní Vsacko, MAS Pobeskydí, LAG Gränslandett. **Čerpanie prostriedkov v rámci implementácie ISRU je k 31.11.2015 na úrovni 98,68%**. Projektové aktivity mimo implementácie ISRU sa zameriavali na možnosti získavania prostriedkov pre územie aj z iných zdrojov, najmä: PROGRAM CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCE SLOVENSKÁ REPUBLIKA ČESKÁ REPUBLIKA, Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko-Slovenská republika 2007-2013, Komunitárneho programu EÚ "Európa pre občanov",

a iných grantových schém. Podarilo sa zrealizovať úspešný projekt z FONDU MIKROPROJEKTOV PROGRAMU CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCE SLOVENSKÁ REPUBLIKA ČESKÁ REPUBLIKA „**Bačovanie v Karpatoch**“ v celkovej sume **6 584,11 EUR**, ktorého cieľom bolo oživenie tradícií a ich využitie pri inovatívnych aktivitách v cestovnom ruchu, či zvýšenie povedomia o hodnotách vidieckej krajiny a hospodárenia v nej. Partnerom projektu bola MAS Valašsko – Horní Vsacko z.s. z ČR.

V súčasnosti MAS očakáva vyhodnotenie koncepcií vlajkových projektov v rámci programu cezhraničnej spolupráce Interreg V-A Poľsko-Slovensko, do ktorej sa zapojila popri viacerých organizáciách z Poľska a SR v rámci projektu „**Trasa valaskej kultúry**“ (projekt je zameraný na spoločné dedičstvo valaskej kolonizácie v Poľsku a SR a ich využitie v cestovnom ruchu, či ďalšom rozvoji - kultúra, zvyky, tradície, ovčiarstvo, starostlivosť o krajinu a podobne). MAS sa popri zabezpečovaní implementácie ISRU venovala aj štandardným „leadrovským“ aktivitám v území ako práca s komunitami, záujmovými skupinami, podpora existujúcich občianskych aktivít, práca s kultúrnymi, folklórnymi súbormi a telesami, remeselníkmi, záujemcami, či aktivistami vo vidieckom priestore. Okrem činností na území sa počas viacerých rokov MAS zúčastňovala na medzinárodných podujatiach ako Agrokomplex Nitra, Agrotravel Kielce, LEADERFEST, Region Tour Expo Trenčín, Dni vidieka ŽSK, Země živitelka a iných. MAS TD sa tiež pravidelne zapájala do fotografickej súťaže vyhlasovanej Národnou sieťou rozvoja vidieka s názvom „**Najkrajšia fotografia z územia MAS**“, v ktorej niekoľko ročníkov po sebe fotografie úspešne obrazovo reprezentovali územie MAS TD.

Počas 5 ročníkov sa nám podarilo získať:

2011 – 1. miesto (1) a 3. miesto (1)

2012 – 3. miesto (1)

2013 – 1. miesto (2), 2. miesto (3), 3. miesto (1)

2014 – 1. miesto (2), 2. miesto (2), 3. miesto (2)

2015 - 1. miesto (1), 2. miesto (1), 3. miesto (4)

Počas dvoch ročníkov sa nám podarilo získať **ocenenie Absolútny víťaz súťaže**. V roku 2013 sa na medzinárodnej poľnohospodárskej a potravinárskej výstave Agrokomplex v Nitre umiestnil stánok našej MAS vďaka rekvizitám z ľudovej tvorby na 1. mieste a získal ocenenie **Najkrajší stánok expozície**. V roku 2014 sme si od Národnej siete rozvoja vidieka SR prevzali ocenenie za projekt „**Detské ihrisko v Tepličke nad Váhom**“ a ocenenie „**Aktívna MAS v programovom období 2007 – 2013**“.

Intenzívna bola aj spolupráca s NSRV, s regionálnym pracoviskom pre Žilinský kraj, s ktorým MAS organizovala viaceré aktivity, prezentácie či sieťovacie stretnutia. MAS TD sa

aktívne zapájala do rôznych odborných exkurzií a všetkých iniciatív organizovaných centrálou NSRV.

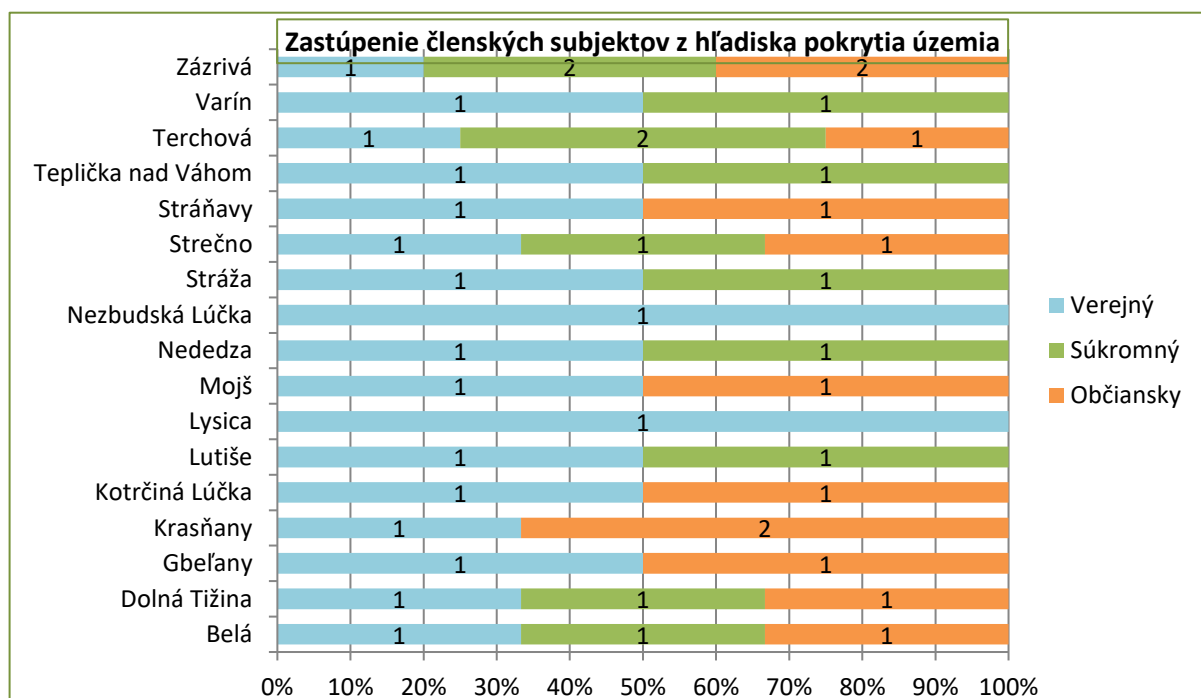
V súčasnom období tvorí miestnu akčnú skupinu **41 členov**, kde pomer a rozloženie zastúpenia jednotlivých sektorov členskej základne je nasledovné: **17 členov verejného sektora**, čo predstavuje **41,46%** a **24 členov súkromného sektora (vrátane občianskeho)** čo spolu zodpovedá **58,54%**.

Graf č. 1 Zastúpenie členských subjektov z hľadiska sektorov

Členstvo v MAS je **dobrovoľné a otvorené záujemcom zo širokého spektra jednotlivcov a subjektov z územia**, kreovanie partnerstva zohľadňovalo a zohľadňuje snahu o čo najreprezentatívnejšiu skladbu a pokrytie územia, avšak je to stále sa rozvíjajúci a dynamický proces, ktorý však reflektuje zastúpenie minimálne jedného člena/zástupcu za každú členskú obec. Väčšinou je takmer každá obec zastúpená minimálne dvoma členmi.

Graf č. 2 Zastúpenie členských subjektov z hľadiska pokrytia územia

Partnerstvo dokázalo spojiť také cieľové skupiny a komunity, ktoré dovtedy vedľa seba existovali, ale nepracovali v partnerských aktivitách a projektoch na základe princípov prístupu LEADER. Proces budovania partnerstva a miestneho rozvoja vedeného komunitou je dynamický, živý a prináša a bude prinášať nové potreby, výzvy a situácie na ktoré je súčasné partnerstvo na základe viacročných skúseností pripravené pružne reagovať.

História Partnerstva – stručný chronologický prehľad:

- **jún 2007** – počiatky iniciovania tvorby partnerstva na princípoch prístupu LEADER na platforme mikroregionálneho združenia obcí.
- **júl – august 2007** – kreovanie partnerstva, spoločné stretnutia, rokovania, tréningy, sieťovane a zapájanie ďalších partnerov.
- **september 2007 - marec 2008** – opakované stretnutia s predstaviteľmi budúceho partnerstva o jeho vytvorení, debaty o jeho právnej podobe, uvažovanie o téme partnerstva, pravidlách fungovania, stanovách, orgánoch, návšteva u partnerov v Żywci, (Sliezske vojvodstvo, Poľsko – inšpirácie, výmena skúseností spolupráca, príklady dobrej praxe Programu Leader v Poľsku), podpis dohody s MAS Nízky Jeseník.
- **február - december 2008** - stretnutia s obyvateľmi obcí, ktorí pracujú v rôznych občianskych zoskupeniach, prezentácia prístupu Leader, registrácia občianskeho združenia, práca na pripravovanej integrovanej stratégii rozvoja územia, stretnutia so starostami a vedením OZ, práca na dopĺňaní stratégie podľa pripomienok a návrhov, príprava spoločného projektu spolupráce s partnermi z Českej republiky (MAS Nízky Jeseník a MAS Moštěnka a partnermi zo SR – mikroregión Malohont), príprava, konzultácie a predloženie Integrovanej stratégie rozvoja územia OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ v rámci výzvy č.2008/PRV/04 .
- **január – december 2009** – stretnutia s partnermi v rámci MAS, príprava a prepracovávanie novej stratégie, konzultácie a spoločné strategické plánovanie.
- **január 2010** predloženie prepracovanej Integrovanej stratégie rozvoja územia v rámci výzvy č. 2009/PRV/15.
- **január- december 2010** – stretnutia s partnermi v rámci MAS, podpis zmluvy o NFP, vyhlásenie výziev, dozariad'ovanie kancelárie MAS, štandardná činnosť jednotlivých orgánov.
- **2010 – 2015** – Implementácia Integrovanej stratégie rozvoja územia OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“:

- Vyhlásenie a administrácia **11 výziev** v rámci implementácie ISRU

- Podpora celkovo 43 projektov v rámci vyhlásených výziev 3.4.1,3.4.2,3.3
- Úspešná implementácia celkom 39 projektov v rámci ISRU
- Úspešná realizácia 2 projektov spolupráce
- Uzavretie ISRU MAS TD, podanie záverečnej ŽOP
- 2013-2015 – Príprava Stratégie CLLD OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“

Obr. č.1 Zasadnutie Valného zhromaždenia OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“

Obr. č.2 Ocenenia v kategórii „Projekty MAS“ a „Aktívna MAS v programovom období 2007-2013“

Obr. č.3 Propagácia územia/aktivít MAS – ocenenie „Najkrajší stánok“ Agrokomplex Nitra 2013

2.2. Tvorba partnerstva a stratégie CLLD

Tvorba partnerstva začala v roku 2007, kedy boli v priestore mikroregiónu terchovskej doliny iniciované prvé aktivity založené na princípe prístupu LEADER za účelom vytvorenia fungujúceho partnerstva. Na fungujúcej mikroregionálnej platforme Združenia obcí Mikroregión Terchovská dolina sa **začala kreovať miestna akčná skupina**.

Proces tvorby partnerstva je čiastočne zachytený v predošlej kapitole 2.1, detailnejšie ho popíšeme v chronologickom prehľade v nasledovných riadkoch:

- **jún 2007** – zástupcovia Združenia obcí Mikroregión Terchovská dolina vyjadrili na svojom stretnutí záujem vytvoriť partnerstvo na princípoch prístupu Leader (koordinácia spolu so Žilinským samosprávnym krajom (ďalej len ZASK) a Slovenskou akademickou a informačnou agentúrou Žilina (ďalej len SAIA ZA))
- **júl 2007** - stretnutia s predsedníctvom mikroregiónu, prvé rokovania o možnostiach prístupu Leader v území, zasadnutia, informačné stretnutia a detailnejšie predstavenie prístupu LEADER a možností budovania partnerstva.
- **august 2007** – spoločný tréning, workshop za účelom prezentácie programu, identifikovanie možných partnerov v partnerstve a budúcej MAS, účastníci: starostovia a pracovníci samosprávy, predstavitelia podnikateľov, zástupcovia MVO.
- **september 2007 - marec 2008** - opakované stretnutia s predstaviteľmi budúceho partnerstva diskusie o jeho vytvorení, debaty o jeho právnej podobe, uvažovanie o téme partnerstva, pravidlách fungovania, stanovách, orgánoch.
- **október 2007** - návšteva u partnerov v Żywci, (Sliezske vojvodstvo/Pol'sko), inšpirácie, spolupráca, príklady dobrej praxe Programu Leader v Pol'sku.
- **december 2007** – budovanie partnerstva s MAS Nízky Jesenník.
- **január – marec 2008** – kreovanie, odsúhlasenie a registrácia stanov združenia.

- **február – august 2008** - stretnutia so zástupcami samospráv, obyvateľmi obcí, ktorí pracujú v rôznych občianskych zoskupeniach, podnikateľmi, prezentácia prístupu Leader, **začatie práce na navrhovanej Integrovannej stratégii rozvoja územia.**
- **február - december 2008** - stretnutia s obyvateľmi obcí, ktorí pracujú v rôznych občianskych zoskupeniach, prezentácia prístupu Leader, práca na pripravovanej integrovanej stratégii rozvoja územia, stretnutia so starostami a vedením OZ, práca na dopĺňaní stratégie podľa pripomienok a návrhov, príprava spoločného projektu spolupráce s partnermi z Českej republiky(MAS Nízky Jeseník a MAS Moštěnka a partnermi zo SR – mikroregión Malohont, príprava, konzultácie a predloženie Integrovannej stratégie rozvoja územia OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ v rámci výzvy č.2008/PRV/04 .
- **január – december 2009** – stretnutia s partnermi v rámci MAS, príprava a prepracovávanie novej stratégie, konzultácie a spoločné strategické plánovanie.
- **január 2010** - predloženie prepracovanej Integrovannej stratégie rozvoja územia v rámci výzvy č. 2009/PRV/15.
- **roky 2010 -2015 Implementácia ISRU – budovanie a rozvoj partnerstva** – proces budovania zručností a partnerstva je popísaný vyššie a v prílohe č. 5.

Tvorba stratégie CLLD OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina

Tvorba stratégie začala v roku 2013, kedy na viacerých stretnutiach v rámci orgánov MAS rezonovalo končiace sa programové obdobie 2007 – 2013 a s tým spojené vynárajúce sa otázky budúceho fungovania MAS TD. Na margo procesu tvorby stratégie CLLD treba podotknúť, že od samého začiatku bol manažment a ďalší aktéri z členskej základne podieľajúci sa na jej vzniku konfrontovaní nedostatkom relevantných informácií, záväzných dokumentov, metodík a usmernení. Situácia bola zapríčinená kreovaním a dokončováním príslušných strategických dokumentov (Partnerská dohoda, PRV, IROP a podobne). Celý proces tvorby stratégie bol organizovaný s najvyšším zreteľom na otvorenosť, transparentnosť, zapojenie čo najväčšieho počtu obyvateľov naprieč celým spektrom so zapojením všetkých aj marginalizovaných komunit. Možnosť účasti na prípravných stretnutiach, osobné konzultácie a sieťovanie v teréne, princíp „otvorených dverí kancelárie MAS“, kampane na sociálnych sieťach, či webe MAS tvorili základ sieťovania, iniciovania a získavania podnetov, partnerov, či nových pohľadov pre tvorbu tak zásadného strategického dokumentu. Na úrovni mikroregiónu prebiehala od roku 2015 príprava analýzy zdrojov územia, ktorú zabezpečovala externá spoločnosť. V priebehu roku 2014 MAS TD

odštartovala strategické plánovanie a prípravu podkladov pre SCLLD na úrovni jednotlivých pracovných skupín: **1.Kultúra, šport, tradície, remeslá, mládež, 2.Samospráva a veci verejné, 3.Podnikanie a cestovný ruch**. Pracovné skupiny boli prístupné komukoľvek, kto prejavil záujem sa ich zúčastňovať, osobitný zreteľ manažment MAS TD dbal na adresnosť pozvánok, oslovení voči jednotlivým aktérom v území (podnikatelia, združenia, aktivisti, samosprávy). Okrem pracovných skupín MAS začala fungovať aj **prípravná skupina pre stratégiu CLLD**, ktorá sa skladala s členov MAS, externých členov a expertov. Počas prípravných stretnutí pracovných skupín boli použité metódy brainstormingu, SWOT analýzy, stromu problémov, rozhovoru, diskusie a iné. Počas prvých stretnutí prebehli SWOT analýzy v okruhoch: **1. Životné prostredie a krajina, 2. Cestovný ruch, 3. Občianska vybavenosť a infraštruktúra, 4. Podnikanie, zamestnanosť, spoločnosť**. Následne boli jednotlivé SWOT analýzy spojené do jednej súhrnnej, prebehla identifikácia problémov, ich preklopenie do cieľov a ich následná prioritizácia. Počas roku 2015 keď sa postupne zvyšoval počet dostupných podkladov pre adresnejšiu tvorbu SCLLD manažment MAS spoločne s prípravnou skupinou pre stratégiu CLLD na základe predchádzajúceho plánovania a dotazníkového prieskumu preklopil jednotlivé potreby územia do konkrétnych opatrení a s hotovou SWOT analýzou, stromom problémov, stromom cieľov a strategickým rámcom definujúcim konkrétne opatrenia z dostupných programov spoločne aj s alokáciami zorganizoval celkovo **17 stretnutí** na úrovni jednotlivých obcí, za účasti miestnych predstaviteľov, samosprávy, podnikateľov, občianskych združení, či aktivistov, ktorí pripomienkovali návrh strategického rámca a predkladali podnety k jednotlivým úpravám, doplneniam, spresneniam, či predkladali samostatné požiadavky. Výstupy z týchto stretnutí boli opätovne zapracované do návrhového konceptu a na zasadaní prípravnej skupiny bol vytvorený predfinálny koncept stratégie, ktorý bol opätovne predložený na pripomienkovanie širokej verejnosti prostredníctvom verejných stretnutí a webovej stránky MAS (www.mas-tl.sk). Celkovo sa v rámci prípravy stratégie CLLD zorganizovalo **28 verejných stretnutí** (viď tabuľka B, príloha č.6), ktoré boli prístupné všetkým záujemcom, a na ktorých sa zúčastňovali zástupcovia tak **verejného sektora** (obce: starostovia, poslanci zastupiteľstiev, pracovníci obcí), ako aj zástupcovia **súkromného sektora** (podnikatelia, zamestnanci podnikateľských subjektov, zástupcovia združení podnikateľov, odborníci a podobne) vrátane zástupcov **občianskeho sektora** (občianske združenia, iniciatívy, kluby a aktivisti a podobne). V zmysle princípov prístupu LEADER tak prebehla spoločná interakcia vykazujúca jeho nosné princípy, čím inovatívnym spôsobom „**zdola nahor**“ vznikala, tvorila a dotvárala sa stratégia CLLD. Záverečné stretnutie Valného zhromaždenia MAS dňa

7.12.2015 návrh Stratégie CLLD OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ schválilo a odporučilo ho manažmentu spolu so všetkými relevantnými prílohami doručiť najneskôr ku dňu ukončenia výzvy 15.12.2015 na adresu na to určenú.

Na príprave a spracovaní **Stratégie CLLD MAS TD** sa podieľali v rámci práce v **Prípravnej skupine pre stratégiu CLLD** okrem zúčastnených občanov aj odborníci a členovia orgánov a manažmentu MAS: **Ing. Ivan Dvorský** (štatutárny zástupca MAS TD), **Bc. Jozef Jurík** (člen Rady MAS TD – občiansky sektor), **Maroš Callo** (člen Rady MAS TD- podnikateľský sektor), **PhDr. Peter Vajda** (predseda monitorovacieho výboru MAS TD, starosta - verejný sektor), externá spolupracovníčka **PhDr. Alena Mičicová** (expert v regionálnom rozvoji), PaedDr. Michal Červený (zostavovateľ- dodávateľ), **Mgr. Peter Madigár** (manažér MAS), **Mgr. Oľga Jaroščiaková** (účtovníčka), **Ing. Martina Olešová** (administratívna pracovníčka), **Ing. Anna Gáborová** (pracovníčka miestneho rozvoja vedeného komunitou – dobrovoľník) a ďalší zúčastnení. Tvorcovia stratégie dbali na vyváženosť pohľadov a dôležitosť zohľadnenia názorov jednotlivých aktérov z územia naprieč všetkými sektormi a preto personálne zastúpenie členov prípravnej skupiny pre stratégiu zohľadňovalo aj potrebu zastúpenia všetkých sektorov.

3. Analytický rámec

3.1. Analýza zdrojov územia

3.1.1 Všeobecná charakteristika územia (výhody/nevýhody z hľadiska polohy a lokalizácie územia, geografická, administratívno-správna poloha)

Mikroregión terchovskej doliny sa nachádza v tesnom susedstve s krajským sídlom, mestom Žilina. Prvé obce mikroregiónu sú prirodzeným pokračovaním všetkých spojnic medzi Žilinou a silným turisticko-hospodárskym mikroregiónom terchovskej doliny. Napojenie všetkých 16 obcí Žilinského okresu na sídlo okresu a kraja je z hľadiska infraštruktúry primerané. Spojenia sú zabezpečené pravidelnou autobusovou dopravou. Obce nachádzajúce sa pri železničnej trati (Teplička nad Váhom, Varín, Strečno, Nezbudská Lúčka) majú aj priame vlakové spoje. Ležia na hlavnej železničnej trati Žilina - Košice. Úroveň cestných komunikácií medzi obcami je dobrá.

Zo socioekonomického hľadiska je významná **poloha vzhľadom na väčšie administratívne centrá**. Z pohľadu administratívneho členenia možno mikroregión

Terchovská dolina rozdeliť do dvoch spádových oblastí. Prvou je Žilina, kde patria obce zo Žilinského okresu a druhou spádovou oblasťou je Dolný Kubín s obcou Zázrivá. Od dvoch najväčších centier SR (Bratislava, Košice), je mikroregión od svojich hraníc vzdialený vzdušnou čiarou 164 km, resp. 166 km. Na úrovni samosprávnych celkov priamo susedí so sídlom samosprávneho kraja – Žilinou. Na nižšej administratívnej úrovni jej územie tvoria katastre 17 obcí: Belá, Dolná Tižina, Gbeľany, Kotrčiná Lúčka, Krasňany, Lutiše, Lysica, Mojš, Nededza, Nezbudská Lúčka, Stráňavy, Stráža, Strečno, Teplička nad Váhom, Terchová, Varín a Zázrivá.

Nemenej dôležitá je poloha mikroregiónu vzhľadom na **dopravné koridory a bariéry**. Dopravnú os mikroregiónu tvorí štátna cesta č. 583 zo Žiliny do Párnice. Z tranzitného hľadiska je však významná štátna cesta E50 na západnom okraji mikroregiónu. Najbližšie napojenie na diaľnicu je v Žiline. Najvýznamnejšia železničná trať celoštátneho významu spájajúca Bratislavu, Žilinu a Košice prechádza západným okrajom mikroregiónu katastrami obcí: Nezbudská Lúčka, Strečno, Varín, Gbeľany, Mojš a Teplička nad Váhom. Táto je dvojkoľajová a v celom úseku elektrifikovaná. Bránová poloha mikroregiónu na rozhraní kotliny a pohorí spôsobuje nemalé dopravné problémy. Prekonanie horskej bariéry (Malej Fatry) je z dopravného hľadiska riešené po frekventovanej štátnej ceste E50 v úseku Žilina – Vrútky cez Strečniansky priesmyk. Železničná doprava takmer kopíruje rieku Váh, avšak oblasť Domašinskeho meandra prekonáva dvoma tunelmi.

Blízkosť veľkého mesta – sídla kraja Žilina vníma mikroregión ako **výhodnú lokalizáciu**. Na jednej strane je Žilina prirodzené spádové miesto z hľadiska zamestnania - veľká časť ekonomicky činného obyvateľstva dochádza za prácou do Žiliny. Na druhej strane okolie Žiliny s veľkým investorským a ekonomickým boomom je vysoko rozvinutá lokalita. Podstatná časť týchto investícií sa realizuje v obciach, ktoré sú súčasťou našej miestnej akčnej skupiny (Teplička nad Váhom, Nededza, Gbeľany, Krasňany, Varín, Strečno). Existencia veľkého výrobcu automobilov znamenala podstatné zlepšenie cestného spojenia medzi Žilinou a zvyškom mikroregiónu v krátkom, ale dôležitom úseku.

Nevýhody územie z hľadiska polohy a lokalizácie takmer nemá, môžeme však konštatovať nevýhody vyplývajúce z polohy jednotlivých obcí z hľadiska lokalizácie v blízkosti veľkých priemyselných podnikov (Teplička nad Váhom, Nededza, Gbeľany, Strečno, Varín) a investícií, s čím sú zväčša spojené faktory ako zvýšená hustota dopravy, bezprostredné ovplyvňovanie životného prostredia obcí. Špecifickou je obec Strečno, ktorá dopláca na dlhodobé neriešenie komplexnej dopravnej situácie v SR a vďaka svojej inak výhodnej strategickej polohe sa nedobudovaním diaľničného úseku - tunelu Višňové - Dubná Skala

obec stretáva s permanentným dopravným problémami najmä počas sviatkov a víkendov, čo do značnej miery ovplyvňuje život obyvateľov. Medzi ďalšie drobné nevýhody môžeme opätovne zaradiť len jednotlivé časti obcí, respektíve obce, ktoré sú v odľahlejších a dopravne ťažšie dostupných častiach (Kotrčiná Lúčka, Lutiše, Terchová, Zázrivá), čo čiastočne môže byť vnímané ako nevýhoda, avšak všade prevažujú pozitíva a benefity plynúce z pokojného prostredia poskytujúceho príležitosť pre rozvoj turizmu a pokojného bývania.

• Geografická charakteristika

Najsevernejší bod mikroregiónu terchovskej doliny leží v katastri obce Zázrivá a prechádza ňou rovnobežka $49^{\circ}19'54''$ s. g. š. Najjužnejším bodom je vrch Minčol (1364 m n. m.) v katastri obce Stráňavy, ktorým prechádza rovnobežka $49^{\circ}7'29''$ s. g. š. Najvýchodnejší bod sa nachádza opäť v katastri obce Zázrivá a prechádza ním poludník $19^{\circ}14'58''$ v. g. d. Najzápadnejší bod sa nachádza v katastri obce Teplička nad Váhom a prechádza ním poludník $19^{\circ}14'58''$ v. g. d. Matematická poloha charakterizuje postavenie mikroregiónu z globálneho hľadiska, t. j. poukazuje na jeho polohu na Zemi. Z nej vyplýva, že mikroregión sa nachádza na severnej a východnej pologuli, v miernom klimatickom pásme, ktoré je charakteristické ročným kolísaním teploty a striedaním ročných období, počas ktorých na Zemský povrch dopadá nerovnaké množstvo slnečnej radiácie. V čase jarnej a jesennej rovnodennosti dopadajú slnečné lúče napoludnie na rovnobežku 49° pod uhlom 41° . V čase letného slnovratu dopadajú slnečné lúče na to isté miesto pod uhlom o $23,5^{\circ}$ väčším, v čase zimného slnovratu pod uhlom o $23,5^{\circ}$ menším. To vyvoláva rytmické zmeny v prírode a zasahuje aj do hospodárskeho a sociálneho života. Celé územie (ako aj celé Slovensko) sa nachádza v pásme stredoeurópskeho času, ktorý sa riadi miestnym časom poludníka 15° v.g.d., ktorý je oproti greenwichskému (svetovému) času posunutý o +1 hodinu.

Celá oblasť má pozdĺžny tvar v rovnobežkovom smere. Najväčšiu dĺžku dosahuje v smere východo-severovýchod – západ-juhozápad, a to až 36 km. Najväčšia šírka je v smere severozápad – juhovýchod (17,5 km). Najvyšším bodom je Veľký Fatranský Kriváň (1709 m n. m.), ktorý zároveň predstavuje najvyšší vrch pohoria Malá Fatra. Najnižším bodom je miesto, kde rieka Váh opúšťa územie miestnej akčnej skupiny (335 m n. m.). Z prírodného hľadiska predstavuje vďaka veľkému výškovému rozpätiu svojho reliéfu pomerne rôznorodý typ krajiny. V najnižších polohách sú pre charakter krajiny typické nižšie hornatiny, a to najmä v západnej a severozápadnej časti, v najvyšších polohách tvoria reliéf veľhornatiny, a to najmä v južnej a juhovýchodnej časti regiónu. Významnými prírodnými celkami na

území sú **Žilinská kotlina, Kysucká vrchovina, Oravská Magura a Malá Fatra**. Reliéf tak určuje celkový charakter krajiny, kde dominujú zalesnené územia na nepoľnohospodárskej pôde v stredných polohách. V najnižších polohách sa nachádzajú poľnohospodárske pôdy, zväčša pokryté trvalým trávnatým porastom, v najvyšších sú to hole, prípadne skalnaté povrchy. Územie patrí do povodia rieky Váh, pričom vodné toky predstavujú hlavne rôzne potoky, bystriny a horské riečky, ktoré majú spád. Výraznou vodnou dominantou je Vodné dielo Žilina.

• Historický vývoj

Územie mikroregiónu Terchovská Dolina bolo intenzívne **osídľované už v prvých obdobiach praveku**, a to hlavne v súvislosti s osídľovaním celej Žilinskej kotliny. Prvé doklady o prítomnosti človeka v oblasti pochádzajú zo staršej doby kamennej. Našli sa tu kamenné jadrá, z ktorých sa vyrábali štiepané kamenné nástroje a pozostatky zvierat - kel mladého mamuta (vo Varín) a mamutí zub (v Gbeľanoch). Aj keď sa nenašli sídliská vtedajších lovcov, ako to bolo v Žiline, možno predpokladať, že lovci sa pohybovali po celom tomto území. Priaznivejšie podmienky pre intenzívnejšie využívanie krajiny na severe Slovenska vytvorili poľadovce. **V mladšej dobe kamennej** (neolit, okolo 5 000 rokov pred n. l.) sa tu trvalejšie usadili roľnícko-pastierske spoločenstvá, konkrétne ľud kanelovanej kultúry. Na jeho prítomnosť poukazujú nálezy v Belej, Gbeľanoch a Varíne. Sú to sídliská prvých roľníkov, kde sa pri stavbe elektrorozvodne našli malé piecky s hlinenými roštmi, ktoré pravdepodobne slúžili na prípravu potravy alebo na sušenie nedozretého obilia. Najstarším nájdeným kovovým predmetom je medený čakan zo Strečna. Našiel sa pri stavbe cesty k mohyle francúzskych partizánov na vrchu Zvonica. Patrí do neskorej doby kamennej, keď sa popri brúsených kamenných sekerách objavujú aj prvé výrobky z medi (sekery, čakany, klinky, rôzne špirály a iné ozdoby). Tieto nálezy sú dokladom prvých zásahov človeka do tunajšej prírody. Išlo predovšetkým o vyrúbavanie lesov, stavenie prvých obydlí a zúrodňovanie pôdy. **V strednej a mladšej dobe bronzovej** (1 500 – 1 000 pred n. l.) bolo toto územie osídlené už súvislejšie, a to ľuďom lužickej kultúry, ktorá bola súčasťou kultúr s popolnicovými pohrebiskami, žiarovými hrobmi. Osady lužického ľudu sa okrem Varína našli v Gbeľanoch, Krasňanoch, Lysici a Tepličke. Okrem sídlisk sa našli aj popolnicové pohrebiská. V neskorej dobe bronzovej (1 000 – 700 pred n. l.) vznikali hradiská, na ktorých sa sústreďovala remeselná výroba a už aj výmenný obchod. Prítomnosť ľudu lužickej kultúry bola dokázaná aj v staršej dobe železnej (800 – 400 pred n. l.), a to prostredníctvom nálezov tzv. halštatskej keramiky. Išlo zrejme o sídliská menšieho rozsahu a dvorcového charakteru.

Hustota osídlenia tejto oblasti postupne narastala v mladšej dobe železnej (tzv. laténska doba). Vtedy tu sídlil ľud púchovskej kultúry (2 st. pred n. l. – 4 st. n. l.), ktorý prebral od Keltov dokonalé spracovanie železa, bronzu, striebra a zlata. Tento ľud vyrábala už na hrnčiarskom kruhu jemnú laténsku keramiku fľaškovitých tvarov. Takisto razil strieborné a zlaté mince a pestoval jačmeň, proso, hrach, bôb a ľan a choval dobytok. Najdôležitejšou historickou lokalitou z obdobia púchovskej kultúry je **Železná studňa v obci Varín**. Pri archeologických výskumoch v rokoch 1982-1984 sa tu našli zvyšky hlinených pecí, drevených uhlíkov i zlomky technickej keramiky. Pomocou uhlíkovej metódy archeológovia datujú činnosť pecí na tavenie železa do obdobia 70. rokov 1. storočia po Kr. Pece boli skutočne unikátne zariadenia, aké nemali obdobu na celom území tzv. Slobodnej Germánie, teda na území východne od Rýna a severne od Dunaja. Produkcia hutníckych zariadení vo Varíne musela byť vysoká, pretože na všetkých lokalitách severného Slovenska sa nachádza množstvo železných výrobkov. Veľkú časť z nich určite vyrobili práve zo železa vytaveného vo varínskych peciach. O šikovnosti hutníkov a železiarov púchovskej kultúry vedeli aj rímski historici Tacitus a Ptolemaios, ktorí spomínajú keltských Kotínov /vedúca zložka púchovskej kultúry/ako vynikajúcich znalcov na spracovanie železa. Predpokladá sa, že na prelome letopočtov sa horstvo Malej Fatry využívalo na chov dobytka a cez horské sedlá viedli obchodné cesty, smerujúce z Oravy na Považie. Ešte v 1. a 2. st. n. l. obchodoval ľud púchovskej kultúry s Rímskou ríšou. Púchovská kultúra však zanikla koncom 2. stor. po Kr., v období tzv. markomanských vojen. Z obdobia sťahovania národov (5. – 6. st. n. l.) je na území mikroregiónu Terchovská Dolina doložené slovanské osídlenie. **Slovanské osídlenie** tu dokumentujú taktiež niektoré archeologické nálezy, napríklad sídlisková keramika z obdobia 8. - 9. st. a veľké mohylové pohrebisko v Krasňanoch. Spoločnosť, ktorá pochovávala svojich mŕtvych na tomto mohylníku, bola už organizovaná a vedúce postavenie v nej mala vojenská družina na čele s a jazdcom. Na miestach niektorých hradísk vznikli neskôr stredoveké hrady. V 9. storočí bolo na území Žilinskej kotliny už niekoľko slovenských osád. Z toho obdobia je zaujímavý nález železného hrotu oštepú v Terchovej, z polohy Medziholie (1 185 m n. m.), ktorý je najstarším známym dokladom o pobyte človeka v tomto chotári. Obyvatelia tohto regiónu sa zaoberali hlavne poľnohospodárstvom a chovom dobytka, koňov, somárov a kôz, taktiež sokoliarstvom, hutníctvom, železiarstvom a kováčstvom. Vyrábali aj rozličné nástroje, náradie a zbrane. V horách sa páľilo drevené uhlie. Z obdobia raného stredoveku (10. – 11. st.) pochádza ďalší zaujímavý nález z terchovského chotára, a to hlinený črep, nájdený v Národnej prírodnej rezervácii Rozsutce, na lokalite Obšivanka na tzv. Jánošíkovom chodníku v máji 1973. Ide o zlomok z dolnej časti nádoby vyrobenej z jemného piesočnatého materiálu

tmavohnedej farby. Postupne vznikali v tejto oblasti stále nové, už písomne doložené osady a hradné panstvá. **Stredoveké lokality** okrem písomných prameňov dokazujú aj archeologické nálezy. Opäť je tu významná Železná studňa s dechtárňou. Obyvateľstvo používalo decht na konzervovanie výrobkov z organických materiálov – povrazov, remeňov, súdkov.... Toto unikátne zariadenie nadzemnej konštrukcie nemá zatiaľ obdobu na celom území Slovenska . Ako sa už bolo spomenuté, slovanské obyvateľstvo tvorilo základnú zložku aj pri formovaní neskorších stredovekých dedín, hradov a hradných panstiev. Na základe týchto nálezov možno posunúť prítomnosť tunajšieho osídlenia už najmenej na **rozhranie 12.-13. storočia**. V tom období už existujú **písomné zmienky** (nepriamo v roku 1235, písomne až z roku 1321) o **hrade Varín (dnes Starý hrad, alebo Starhrad)**, pod ktorého panstvo patrili viaceré osady tohto regiónu (v 13.st. Varín, Teplička nad Váhom, Žilina, neskôr sa jeho územie rozšírilo) Hrad bol postavený už pred rokom 1223 a bol pohraničnou pevnosťou uhorského kráľovstva. Strážil obchodnú cestu a brod z pravej strany Váhu. Ako hradná provincia sa v roku 1300 spomína aj hrad Strečno, od roku 1321 aj ako tunajšie mýto. Je známe, že Ondrej II. Donačnou listinou daroval hrad Varín (stále sa myslí Starhrad) aj s majetkami rodine Balašovej z Hontu. Kráľ Belo IV. v roku 1241 rodine Balašovej územie zobral a daroval ho 11. Decembra 1244 dynastovi Bogomerusovi de genere Aba, ktorý bojoval počas tatárskeho vpádu po jeho boku. Po dlhých sporoch rodiny Balašovej s kráľom Belom IV. v roku 1267 kráľ vrátil hrad Varín aj s pozemkami rodine Balašovej a svoje rozhodnutie písomne potvrdil. Rozhodnutím kráľa Štefana sa na každých 10 usadlostí mal vybudovať kostol. Na toto nariadenie sa odvolávajú aj neskorší panovníci. Ak sa vo Varíne zriadila fara a vybuďovala kaplnka v roku 1200, museli tu v tom čase byť usadlosti, aby sa tak naplnilo kráľovské rozhodnutie. **Najstaršou obcou mikroregiónu terchovskej doliny je teda obec Varín** (jeho vznik sa ale písomne datuje až na rok 1254), potom je to Teplička nad Váhom (1267), Strečno (1321), Krasňany (1354), Strážavy (1356) a Nededza (1384). Po smrti Matúša Čáka Trenčianskeho kráľ Karol Róbert vrátil majetky jednému z potomkov magistrovi Dôňčovi zo Zvolena. Ten výmenou za Balašské a Slovenské Ďarmoty vytvoril v **roku 1323 „Varínsku provinciu“ so sídlom na Starom hrade**. Územie provincie bolo na **východe ohraničené riekou Oravou, na juhu Váhom, na západe Kysucou a na severe hranicou poľského kráľovstva**. Hrad mal viacerých majiteľov. Od roku 1443 až do znárodnenia v roku 1948 rodinu Pongráczovcov, ktorá získaním majetkov patrila medzi najbohatšie šľachtické rody v Uhorsku. V prvej polovici 16. storočia viedli z neho zemepáni 15 rokov vojnu proti hradu Strečno. V tomto období panstvo Starý hrad tvorili dnešné obce Varín, Nezbudská Lúčka, Kotrčiná Lúčka, Krasňany, Stráža, Zástranie, Snežnica, Belá,

Lysica, časť Nededze, v roku 1511 Dolná Tižina a Považský Chlmec. V 16. storočí sa sídlo panstva presťahovalo do Krasnian a hrad postupne chátral. Jeho funkciu neskôr prevzal Hrad Strečno. Po jeho správu patrila väčšina obcí mikroregiónu terchovskej doliny okrem obce Zázrivá, ktorá patrila Oravskému panstvu. Ostatné obce mikroregiónu vznikali postupne, väčšinou **pri valašskej kolonizácii**, ktorá toto územie zasiahla v druhej polovici 15. a 16. storočia a ktorá výrazným spôsobom ovplyvnila osídlenie a zakladanie viacerých osád mikroregiónu. Obyvatelia, ktorí sem v čase valašskej kolonizácie prichádzali, boli predovšetkým Ukrajinci a Rusíni, ku ktorým sa postupne pridávalo východoslovenské obyvateľstvo a Poliaci so severnej strany Karpát. Začali intenzívne využívať horské strány pre chov dobytka a kľčovaním lesa získavali pôdu pre chov oviec a postupne aj pre poľnohospodárstvo. V jadre Žilinskej kotliny žilo roľnícke obyvateľstvo, smerom na sever prevládal chov dobytka. Obce, ktoré vznikli valašskou kolonizáciou patria medzi najmladšie v mikroregióne terchovskej doliny. Sú nimi Zázrivá (1556), Terchová (1580) a Lutiše(1662). Všetky vznikli valašskou kolonizáciou. Valasi čoskoro splynuli s domácim obyvateľstvom, ktoré od nich prevzalo valašský spôsob hospodárenia, najmä chov oviec a spracovanie mlieka na syr a žinčicu. Tak začal postupne prekvitať obchod, čím sa toto územie stalo dôležitým uzlom na ceste z Kysúc na Oravu a do Liptova. Okrem toho, v mnohých prípadoch dochádzalo súčasne s osídľovaním aj k tzv. vnútornej kolonizácii, ktorej dôsledkom vznikli kopanice. (Jedná sa predovšetkým o obec Terchová a Zázrivá). Mnohé kopanice vznikli tak, že vrchnosť darovala rodinám pôdu mimo ústredia obce. Táto pôda sa dala obrábať až po vyklčovaní lesa, z ktorého drevo sa použilo ako stavebný materiál pri stavbe obydľí. Keďže zo zakladania osád plynuli určité výhody a menšie povinnosti voči vrchnosti, sťahovali sa mimo centra početné rodiny. Prichádzali sem aj príslušníci iných národností, o čom napríklad svedčia názvy niektorých osád a priezvisk. Neskôr vznikli kopanice, ktoré mali vo svojom názve charakteristické znaky terénu. Obyvateľstvo, ktoré sa pôvodne zaoberalo hlavne chovom dobytka, postupne prešlo na poľnohospodárstvo. Tento spôsob života sa dlhé roky nemenil, pretože všetko potrebné na obživu a ošatenie si roľnícka rodina dokázala zabezpečiť sama. Z obilnín sa pestoval najmä jačmeň, na výrobu domáceho pláta sa pestoval ľan a konope. Ovce okrem iného poskytovali zase vlnu na výrobu zimných odevov a kožu na výrobu krpcov. Valašskou a kopaničiarskou kolonizáciou sa v podstate dovŕšil dnešný stav osídlenia tohto územia. Možno skonštatovať, že v hrubej miere si územie mikroregiónu zachovalo svoj poľnohospodársky charakter až do **polovice 20 storočia**. Koncom 19. a začiatkom 20. storočia začalo postupne pribúdať obyvateľstvo, ale pôda a remeslá už nestačili všetkým užiť. Preto sa mnohí obyvatelia, hlavne však muži, začali vysťahovávať za prácou,

alebo chodiť na sezónne práce do iných oblastí, hlavne do zahraničia (hlavne do Čiech, Francúzska, či dokonca do zámorských krajín). Takéto putovanie a vysťahovalectvo trvalo až do oslobodenia do roku 1945. **Počas druhej svetovej vojny** bolo viacero obcí vypálených, či inak postihnutých nemeckou armádou. Prudké boje medzi nemeckými jednotkami a **účastníkmi SNP** sa uskutočnili v auguste 1944 v Strečnianskej úžine, kde sa okrem slovenských a sovietskych partizánov zúčastnilo aj 155 Francúzov pod vedením kapitána Georgesa de Lannuriena. Na ich počesť bol v roku 1956 v Strečne odhalený pamätník na vrchu Zvonica. Takisto v obci Zázrivá bola v rokoch 1944-1945 silná partizánska základňa. V auguste v roku 1944 sa tu utvoril Tichonov partizánsky oddiel, v septembri boli vysadené spravodajské a diverzné skupiny zo ZSSR a z Poľska sem prešla skupina Jaromova. Odtiaľto podnikali partizáni prepady a vysielali diverzné skupiny do Čiech a na Moravu. Za aktívnu podporu partizánov bola obec vyznamenaná Radom Červenej hviezdy a Pamätnou medailou SNP. Nemci ale v obci Terchová nakoniec zo 7. na 8. 4. 1945 pri ústupe obec vypálili okolo 170 domov. Po oslobodení sa z nej presťahovalo na južné Slovensko 96 rodín. Obec znovu vybudovali v rokoch 1945-1947. Do roku 1945 tu pracovala tehelňa a do roku 1967 sa spracúval kameň. Ešte v prvej polovici 20. storočia bolo rozšírené paličkovanie čipiek, tkanie plátna a súkna i šitie súkenných odevných častí. V niektorých osadách (Biely Potok, Štefanová) sa značná časť mužov špecializovala na ovčiarske práce. Mnohí aj odchádzali na družstvá a na štátne majetky severného a západného Slovenska. Podobná situácia bola aj v obci Zázrivá. Okrem toho boli v tejto obci mimoriadne rozvinuté remeslá, resp. tzv. „kovoroľníctvo“ ako napríklad zvonkárstvo, košíkárstvo, tkáčstvo, rezbárstvo a výroba mliečnych výrobkov a iné. Obyvatelia ostatných obcí sa živili hlavne poľnohospodárstvom, chovom dobytky, salašníctvom, prácou v lese, prípadne remeslami (ševci, mäsiari, kožušníci, čižmári, kováči-zámočníci - najmä vo vtedajšom mestečku Varín), pltníctvom či ťažbou kameňa.

- **Doterajší rozvoj územia**

V období pred rokom 2001 v zmysle platnej legislatívy obce realizovali svoj rozvoj na základe dobových možností. Podobne ako v iných častiach SR aj v mikroregióne terchovskej doliny boli niektoré obce zlúčené, čo patrili pod väčšie celky (napríklad Nezbudská Lúčka – Varín, Teplička – Žilina). Obce aj po osamostatnení organizovali rozvoj územia samostatne, teda každá obec realizovala vlastné rozvojové zámery a projekty v zmysle platnej legislatívy a nariadení. **V roku 2001** spoločne viaceré obce založili **Združenie obcí Mikroregión Terchovská dolina**, ktorý sa rozšíril na úroveň súčasnej členskej základne, ktorá kopíruje

územie MAS TD. V mikroregióne sa v predvstupovom období čerpali viaceré projekty menšieho aj rozsiahlejšieho charakteru zo zdrojov EÚ. Najviac skúseností majú jednotlivé obce a celý mikroregión s projektami cezhraničnej spolupráce v rámci programu Interreg (česká a poľská hranica). Rozsiahly projekt kanalizácie mikroregiónu bol realizovaný taktiež za podpory predvstupových fondov. V tejto dobe obce aktívne vstupovali ako žiadatelia do procesov nového programového obdobia 2006-2013. Viaceré obce mali podporené projekty zo zdrojov ESF, boli žiadateľmi v ROP, či PRV. Združenie obcí Mikroregión Terchovská dolina bola zároveň platforma, ktorá prinášala viaceré inovatívne projektové iniciatívy, partnerstvá, či riešenia pre rozvoj tohto vidieckeho územia. Mimoriadne dôležitým medzníkom bolo vytvorenie partnerstva na princípoch LEADER, ktoré bolo v roku 2010 podporené a získalo tak štatút MAS. OZ „Partnerstvo pre MAS terchovská dolina“ v rokoch 2010 -2015 implementovalo Integrovanú stratégiu rozvoja územia, čomu sa podrobne venuje popis histórie partnerstva v kapitole 2.1 a príloha č.5.

- **Zaujímavosti a zvláštnosti územia, typické črty a jedinečnosti**

Územie miestnej akčnej skupiny je členité a rázovité, má bohaté kultúrne tradície a malebné prírodné prostredie. Miestnym obyvateľom sa podarilo zachovať niektoré tradičné remeslá a zvyklosti, ako sú rezbárstvo, umelecké kováčstvo, zvonkárstvo, tkáčstvo a iné. Vo viacerých obciach sa zachovali objekty pôvodnej ľudovej architektúry. S územím našej miestnej akčnej skupiny sa neodmysliteľne spájajú salaše, ovčiarstvo a produkty ako bryndza, žinčica, oštiepky. Medzi celoslovensky obľúbené patria dnes syrové korbáčiky, alebo nite tradične nazývané aj „vojky“, ktoré majú svoj pôvod práve v členskej obci Zázrivá, ktorá bola známa aj vychýrenými bačami všade na okolí.

Medzi najznámejšie pamiatky patria práve **dva stredoveké hrady**, ktoré sa nachádzajú v katastroch obcí Nezbudská Lúčka a Strečno a oba hrady sú takpovediac na dohľad jeden od druhého. **Hrad Strečno** je národnou kultúrnou pamiatkou a prebehla na ňom rozsiahla rekonštrukcia a v dnešnej dobe je jednou z hlavných turistických atrakcií mikroregiónu. **Starý hrad** (v minulosti nazývaný aj hrad Varín), ktorý sa nachádza len niekoľko kilometrov vyššie po prúde Váhu na druhom brehu je naopak v dezolátnom stave. Hrady spolu tvoria unikátnu dvojicu. Starší z hradov bol v dávnej minulosti sídlom **Starhradského panstva**, ktoré sa rozprestieralo na veľkom teritóriu ohraničenom z juhu riekou Váh, zo západu riekou Kysuca, z východu riekou Orava a severne ho vymedzovali približne súčasné hranice s Poľskom. Kaštiele a zemianske kúrie z rôznych období, od renesančných až po klasicistické sa nachádzajú v obciach Gbeľany, Krasňany, Nededza, Teplica nad Váhom a Mojš. **Územie**

MAS je silnou turistickou lokalitou celonárodného a medzinárodného významu. Obce ako Terchová, Zázrivá, Strečno, Belá sú silnými turistickými lokalitami medzinárodného významu. Ich atrakcie lákajú hlavne domácich, českých, poľských, maďarských turistov a turistov z bývalých sovietskych republík. Tieto strediská majú svoje ponuky rozložené do letnej aj zimnej turistickej sezóny. Z hľadiska turistickej atraktivity a návštevnosti sú najvýraznejšie lokality ako **Vrátna dolina, Jánošíkove diery, Veľký Rozsutec, či hrad Strečno alebo vrch Straník.** Na území MAS je možné vykonávať viaceré druhy turistiky, cykloturistiky, horolezectva, lyžovania, závesného lietania a adrenalínových športov. Z tradícií vychádza aj sezónne **splavovanie Váhu na pltiach**, ktoré je k dispozícii v obci Strečno. Tradícia ľudových zvykov a na ne nadväzujúcich folklórnych aktivít je v súčasnosti živá vo viacerých obciach. Najsilnejšia kontinuita a ich zastúpenie je v obci Terchová, ktorá je dlhodobo známa výraznými muzikami a svojským prejavom. **V roku 2013 bola Terchovská muzika zapísaná do Medzinárodného zoznamu nemotného kultúrneho dedičstva UNESCO.** Vo viacerých obciach sa dones udržiavajú staré zvyky a organizujú sa rôzne spoločenské akcie. Najvýraznejšou a najväčšou aktivitou v tomto smere je **medzinárodný festival Jánošíkove dni**, ktorý sa každoročne organizuje v Terchovej viac ako 50 rokov. Vo viacerých členských obciach sa čoraz viac prebúdajú aktivity smerujúce k obnoveniu miestnych zvykov a tradícií.

3.1.2. Popis prírodných, ľudských, kultúrno-historických, ekonomických, inštitucionálnych a iných zdrojov

- **Demografická situácia**

Celková rozloha mikroregiónu je **339,893 km²**. Priemerná hustota osídlenia bola k 31. 12. 2014 za celý mikroregión Terchovská dolina **92,41 obyvateľov na km²**. Nachádza sa teda pod slovenským priemerom, ktorý je vyčíslený približne na 110 obyvateľov na km². Počet obyvateľov územia miestnej akčnej skupiny bol k decembru 2014 vyčíslený na **31 408**. Najväčší počet obyvateľov bol zaznamenaný v obci Teplička nad Váhom (4040 obyvateľov) a Terchová (4 038 obyvateľov), naopak, najmenší počet obyvateľov žije v Nezbedskej Lúčke (411 obyvateľov) – vid' Graf č.4. Obce mikroregiónu ležiace v okrese Žilina majú celkom 28 714 obyvateľov, čo je 18,4 % obyvateľov okresu Žilina. Obec Zázrivá má 2 694 obyvateľov, čo predstavuje 6,8 % obyvateľov okresu Dolný Kubín. **Vývoj počtu obyvateľov územia našej miestnej akčnej skupiny možno sledovať od roku 1869, kedy sa uskutočnilo prvé**

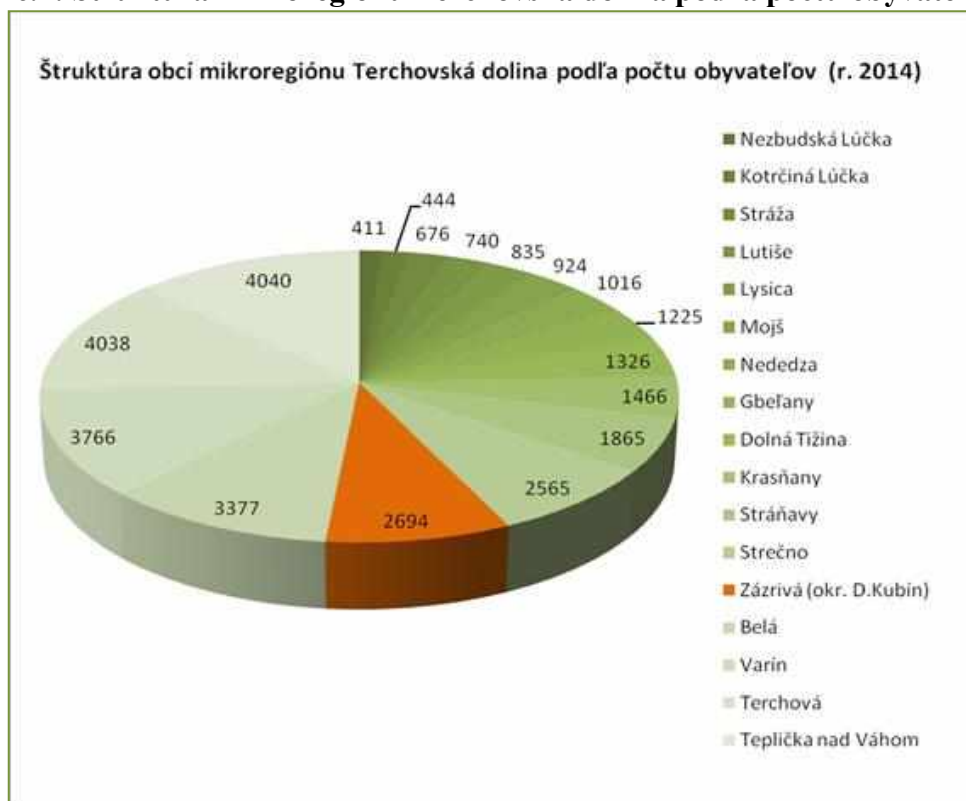
sčítanie obyvateľstva v jednotlivých obciach súčasnej Slovenskej republiky. Počas tohto obdobia počet obyvateľov striedavo rástol a klesal, a to v dôsledku rôznych spoločenských zmien - či už to boli negatívne procesy ako morová epidémia, prvá a druhá svetová vojna, migrácia obyvateľstva do zahraničia alebo aj samotné pričleňovanie a odčleňovanie jednotlivých obcí, v tomto prípade k alebo od mesta Žilina. **Najväčší pokles počtu obyvateľov** zaznamenali obce mikroregiónu medzi rokmi **1869 – 1880** (pokles o 1874 obyvateľov). Za príčinu tohto úbytku možno považovať jednak morovú epidémiu, ktorá bola dôsledkom suchého obdobia v rokoch 1845 -1847 a jednak hromadné sťahovania ľudí na Dolnú Zem v dôsledku nedostatku pracovných príležitostí v samotnom regióne. Od tohto obdobia až do roku 1970 počet obyvateľov obcí pomalým tempom narastal. V tomto období (1880 – 1970) bol zaznamenaný najväčší nárast obyvateľstva v rozmedzí rokov 1950 – 1970 (o 5313 obyvateľov, zatiaľ čo v ostatných desaťročiach to bol vždy približne o 5 krát menší nárast) Tento jav je výsledkom skutočnosti, že do produktívneho veku sa v tomto období dostala silná populácia z povojnového obdobia. Od roku 1982 nastal už spomínaný pokles počtu obyvateľov, a to z 29 359 v roku 1970 na 28 038 v roku 1991. Odvtedy **možno pozorovať pomalý nárast** počtu obyvateľov mikroregiónu. V rokoch 2001 – 2005 rástla populácia mikroregiónu veľmi pomalým tempom, v roku 2005 dokonca počet obyvateľov v porovnaní s predchádzajúcim rokom klesol (z 29 811 v roku 2004 na 29 805 v roku 2005). Od roku 2005 celkový počet obyvateľov rastie, čo je zapríčinené najmä investíciami v regióne. Pre lepšiu názornosť je vývoj počtu obyvateľov v MTD znázornený v Grafe č.3.

Graf č.3: Vývoj počtu obyvateľov územia MAS (r. 1896 – 2014)

Dynamiku obyvateľstva možno charakterizovať dvoma hlavnými kategóriami pohybu – prirodzeným a mechanickým pohybom obyvateľov. Prirodzený pohyb zahŕňa populačné procesy súvisiace s rozmnožovaním a odumieraním obyvateľstva. Sú to pôrodnosť (natalita) a úmrtnosť (mortalita). Oba tieto procesy ovplyvňuje množstvo faktorov. K najvýznamnejším patria biologické, historické a socioekonomické faktory a procesy, ale aj sobášnosť a rozvodovosť, ktoré nepriamo ovplyvňujú samotnú pôrodnosť. Rozdielom týchto dvoch hlavných populačných procesov je potom prirodzený prírastok, resp. úbytok obyvateľstva.

Graf č.4: Štruktúra mikroregiónu Terchovská dolina podľa počtu obyvateľov (r. 2014)

K priestorovému pohybu obyvateľov patrí migrácia (sťahovanie), v rámci ktorej rozlišujeme emigráciu (odsťahovanie) a imigráciu (pristťahovanie), dočasné zmeny pobytu, dochádza do zamestnania a nepravidelné dočasné pohyby. Definovaný jav je možné zahrnúť pod pojem **migračné saldo**. Výsledkom prirodzeného a mechanického pohybu obyvateľstva je celkový prírastok alebo úbytok obyvateľstva. Mikroregión Terchovská dolina sa v období 2009 – 2014 vyznačoval všeobecne pozitívnym priemerným ročným prírastkom (priemerný celkový prírastok dosahoval hodnotu 14,19 obyvateľa/rok), predovšetkým vďaka pozitívnemu migračnému saldu niektorých obcí. Pozitívny celkový prírastok obyvateľstva za rok dosahovalo v definovanom období 12 obcí, 5 obcí dosahovalo v priemere negatívny celkový prírastok za rok (Zázrivá, Lutiše, Stráža, Strečno, Kotrčiná Lúčka). V prípade obce Mojš a Teplica Nad Váhom boli zaznamenané výrazne najvyššie hodnoty celkových ročných

prírastkov vďaka pozitívnemu migračnému saldu. Najväčší podiel na tejto skutočnosti zohráva prisťahovanie obyvateľov spojené s prevádzkou automobilového závodu Kia Motors Slovakia. Najväčší prirodzený prírastok obyvateľstva spojený s narodením detí bol v období 2009 - 2014 zaznamenaný vo Varíne a Teplicke Nad Váhom. Naopak, najmenej detí sa narodilo v Zázrivej, Gbeľanoch a v obci Lutiše.

Celkový počet obyvateľov mikroregiónu terchovskej doliny v období 2009 - 2014 **stúpol** z 30 382 (r. 2009) na 31 408 (2014), t.j. **o 1 026 obyvateľov**, čo potvrdzuje **celkový trend vývoja** stavu obyvateľstva mikroregiónu v posledných. Do ďalších rokov sa naďalej **očakáva progresívny vývoj počtu obyvateľov v obciach mikroregiónu**, a to najmä vplyvom migrácie obyvateľstva z mesta Žilina do vidieckych sídiel.

Tabuľka B: Dynamika obyvateľstva mikroregiónu (2009 – 2014)

Územie	Stav k 31. 12. 2009			Stav k 31. 12. 2010			Stav k 31. 12. 2011			Stav k 31. 12. 2012			Stav k 31. 12. 2013			Stav k 31. 12. 2014			2009 - 2014		
	Prir. prírastok	Migračné saldo	Celkový prírastok	Prir. prírastok	Migračné saldo	Celkový prírastok	Prir. prírastok	Migračné saldo	Celkový prírastok	Prir. prírastok	Migračné saldo	Celkový prírastok	Prir. prírastok	Migračné saldo	Celkový prírastok	Prir. prírastok	Migračné saldo	Celkový prírastok	Priemerný prir. prírastok /rok	Priemerné migračné saldo /rok	Priemerný celkový prírastok /rok
Belá	2	-7	-5	17	-25	-8	25	15	40	-5	24	19	3	13	16	0	-15	-15	7	0,8	9,4
Dolná Tižina	11	7	18	12	10	22	5	11	16	-5	-8	-13	7	14	21	0	20	20	5	9	14
Gbeľany	-6	-11	-17	0	-8	-8	-1	19	18	-2	-7	-9	2	2	4	-3	7	4	-1,7	0,3	-1,3
Kotrčiná Lúčka	5	12	17	0	1	1	1	0	1	-4	2	-2	-2	13	11	-3	7	4	-0,5	5,8	5,3
Krasňany	10	33	43	-2	-6	-8	8	6	14	5	-10	-5	5	5	10	10	15	25	6	7,2	13,2
Lutiše	-6	-10	-16	4	-4	0	-2	-5	-7	4	-3	1	2	0	2	-7	-9	-16	-0,8	-5,2	-6
Lysica	-3	0	-3	-5	4	-1	0	13	13	-3	0	-3	-2	4	2	1	10	11	-2	5,2	3,2
Mojš	2	74	76	-4	94	90	3	68	71	5	89	94	-3	87	84	1	45	46	0,7	76,2	76,8
Nededza	8	9	17	-4	-2	-6	1	14	15	1	16	17	4	9	13	5	4	9	2,5	8,3	10,8
Nezbudská Lúč.	-4	6	2	-3	13	10	-1	8	7	-5	-1	-6	-3	10	7	-1	11	10	-2,8	7,8	5
Stráňavy	1	15	16	2	-12	-10	11	12	23	8	17	25	-3	18	15	-6	11	5	2,2	10,2	12,3
Stráža	1	-4	-3	1	0	1	-4	-2	-6	2	1	3	2	-2	0	-1	4	3	0,2	-0,5	-0,3
Strečno	8	0	8	-17	-18	-35	-10	-2	-12	18	1	19	8	-3	5	-10	0	-10	-0,5	-3,7	-4,2
Teplica nad V.	17	36	53	7	115	122	14	62	76	22	93	115	4	50	54	19	51	70	13,8	67,8	81,7
Terchová	9	19	28	-5	4	-1	-20	7	-13	3	6	9	-5	8	3	20	0	20	0,3	7,3	7,7
Varín	23	4	27	12	0	12	36	7	43	19	14	33	5	30	35	18	-3	15	18,8	8,7	27,5
Zázrivá	-17	-6	-23	-2	-13	-15	1	-20	-19	-7	11	4	-1	-4	-5	-21	-4	-25	-7,8	-6	-13,8
Mikroregión TD	61	177	238	13	153	166	67	213	280	56	245	301	23	254	277	22	154	176	2,4	11,7	14,19

Z hľadiska **pohlavnej a vekovej štruktúry** obyvateľstva možno uviesť, že v roku 2014 bol v mikroregióne Terchovská Dolina **podiel mužov a žien viac menej vyrovnaný**. V rámci vekovej štruktúry to však nie tak vo všetkých kategóriách. Veková štruktúra obyvateľstva je okrem demografického aj dôležitým ekonomickým ukazovateľom. Obyvateľstvo v predproduktívnom veku (0 – 14 rokov) tvorí 16,51%, v produktívnom (15 – 64) 71,35 % a v poproduktívnom (65 a viac rokov) 12,12 % obyvateľstva mikroregiónu. V štruktúre obyvateľstva mikroregiónu podľa veku a pohlavia sa teda prejavujú podobné zákonitosti ako v populácii celého Slovenska (15,45 %, 72,46 %, a 12,09 %). Z hľadiska ekonomickej aktivity je tento stav priaznivý, nakoľko produktívna zložka prevyšuje neproduktívnu.

Tabuľka C: Zloženie obyvateľov obcí mikroregiónu podľa veku a pohlavia (r. 2014)

Územie	Muži			Ženy			spolu
	0 - 14	15 - 64	65 a viac	0 - 14	15 - 64	65 a viac	
Belá	136	467	57	129	439	98	3377
Dolná Tižina	99	424	63	83	451	105	1326
Gbeľany	32	169	14	35	167	27	1225
Kotrčiná Lúčka	130	548	62	144	499	83	444
Krasňany	57	313	30	45	246	49	1466
Lutiše	62	312	46	67	274	74	740
Lysica	96	340	33	74	312	69	835
Mojš	80	369	50	92	356	69	924
Nededza	283	1254	132	269	1210	229	1016
Nezbudská Lúčka	27	162	18	21	147	36	411
Stráňavy	151	683	84	133	660	154	1865
Stráža	50	239	27	62	242	56	676
Strečno	197	947	124	169	955	173	2565
Teplička nad Váhom	374	1362	199	357	1399	349	4040
Terchová	341	1504	207	289	1370	327	4038
Varín	350	1345	154	343	1321	253	3766
Zázrivá	216	1015	119	195	911	238	2694
Terchovská Dolina	283	1254	132	269	1210	229	31408

Národnostná štruktúra regiónu je takmer čisto Slovenská (99,51 %). Najpočetnejšou menšinou je Česká národnosť (0,36 %). Ďalšie menšiny, ktoré majú iba minimálne zastúpenie v regióne, t. j. od 1 – 14 obyvateľov sú: Maďarská, Poľská, Ukrajinská, Rusínska a Rómska. Z pohľadu náboženskej štruktúry sa majorita hlási k Rímskokatolíckej cirkvi (96,7 %). Z ostatných skupín je najpočetnejšou tá bez vyznania (1,3 %) a Evanjelická cirkev augsburského vyznania (0,4 %).

Vzdelanostnou štruktúrou obyvateľstva sa chápe dosiahnutý stupeň vzdelania. Je odrazom kultúrnej vyspelosti spoločnosti. Ovplyvňuje ju životná úroveň obyvateľstva a podmieňuje úspešný rozvoj hospodárstva vo všetkých jeho sférach. Mikroregión Terchovská dolina sa nevyznačuje príliš priaznivou vzdelanostnou štruktúrou obyvateľstva. Najviac zastúpeným stupňom vzdelania v regióne je úplné stredné odborné vzdelanie (19,8%) (SR cca 20%). Druhým najvyššie dosiahnutým stupňom vzdelania je učňovské vzdelanie (skoro 17 %). V početnosti na treťom mieste sa uplatňuje je stupeň bez školského vzdelania. Vysokoškolsky vzdelaní ľudia predstavujú 8,57% všetkého obyvateľstva. Pre porovnanie na Slovensku je to 26 % úplné stredoškolské vzdelanie, 21 % základné vzdelanie, 20 % učňovské bez maturity a 7 % vysokoškolské vzdelanie. Pre potreby regionálneho trhu práce je však táto vzdelanostná štruktúra zatiaľ vyhovujúca.

V roku 2015 bolo na území evidovaných približne 43% **ekonomicky aktívnych obyvateľov**, čo sa výrazne nelíši od celoslovenského priemeru 48,75%. (SR – 50,1% EAO). Do definovanej skupiny patria pracujúci (okrem dôchodcov), pracujúci dôchodcovia, nezamestnaní a osoby na materskej dovolenke. Zo všetkých ekonomicky aktívnych obyvateľov mikroregiónu Terchovská dolina tvorili v roku 2015 nezamestnaní približne 9,6 %. Najväčšiu mieru nezamestnanosti dosahovala obec Kotrčiná Lúčka. Obec Zázrivá nebola zahrnutá do štatistických analýz miery nezamestnanosti z dôvodu absencie dát o EAO (Ekonomicky aktívnych obyvateľoch) na ÚPSV a R v Dolnom Kubíne. Vo väčšine obcí mikroregiónu je miera nezamestnanosti pod úrovňou 10 %. Tento pozoruhodný stav súvisí hlavne s prítomnosťou novovybudovaného automobilového závodu Kia Motors Slovakia so sídlom v Tepličke nad Váhom, ktorej príchod do tohto regiónu vyvolal multiplikačný efekt v zamestnanosti okolitého územia.

Tabuľka D: Podiel AEO (ekonomicky aktívnych obyvateľov) a UoZ (uchádzačov o zamestnanie)

Obec	Celkový počet obyvateľov	EAO spolu	% EAO	UoZ				
				spolu	ženy	muži	UoZ %	Evid.miera
Belá	3377	1609	47,65	94	56	38	5,84%	5,66%
Dolná Tižina	1326	567	42,76	33	19	14	5,82%	5,29%
Gbeľany	1225	587	47,92	38	21	17	6,47%	5,96%
Kotrč. Lúčka	444	214	48,20	23	14	9	10,75%	10,28%
Krasňany	1466	661	45,09	28	18	10	4,24%	3,93%
Lutiše	740	382	51,62	35	21	14	9,16%	8,90%
Lysica	835	398	47,66	40	22	18	10,05%	8,54%
Mojš	924	332	35,93	16	7	9	4,82%	4,82%
Nededza	1016	481	47,34	37	17	20	7,69%	7,48%
Nezb. Lúčka	411	182	44,28	19	8	11	10,44%	7,69%
Stráňavy	1865	964	51,69	91	49	42	9,44%	9,02%
Stráža	676	323	47,78	28	20	8	8,67%	8,05%
Strečno	2565	1297	50,57	79	48	31	6,09%	5,24%
Teplička n. V.	4040	1735	42,95	129	58	71	7,44%	6,92%
Terchová	4038	1908	47,25	159	89	70	8,33%	7,55%
Varín	3766	1757	46,65	152	82	70	8,65%	8,20%
Zázrivá	2694	N/A	N/A	280	116	168	N/A	N/A
Terchovská dolina	31408	13397	42,7	1 281	665	620	9,56%	6,92%

- **Infraštruktúra a miestne služby**

Dopravná infraštruktúra mikroregiónu (viď Mapa č.2) je silne poznamenaná jeho geografickou polohou, prírodnými limitmi a bariérami. Západným okrajom územia prechádza multimodálny koridor Va, spájajúci Bratislavu – Žilinu – Košice – Užhorod. Tento tvorí významnú komunikačnú líniu a vedie ním hlavný cestný a železničný ťah spájajúci Žilinskú kotlinu s ostatnými regiónmi. Nie priamo, ale v blízkosti mikroregiónu sa nachádza ďalší multimodálny koridor VI s trasou Gdaňsk – Warszava – Katowice – Žilina, ktorý má tak isto vplyv na pohyb osôb a tovaru aj v mikroregióne Terchovská dolina. V súčasnosti prebieha v tomto koridore výstavba diaľnice D3 (D.Hričov – Skalité-Zwardoň).

Celkovo sa v mikroregióne nachádza viac ako 200 km ciest prvej, druhej a tretej triedy, čo predstavuje hustotu asi 0,54 km/km². Táto skutočnosť je spôsobená práve prírodnými podmienkami v mikroregióne. Je to o niečo menej ako celoslovenský priemer (0,878 km/km²). V mikroregióne sa nachádza iba jeden úsek cesty prvej triedy (E50) v dĺžke asi 9 800 metrov, ktorý však z regionálneho pohľadu predstavuje dôležitú komunikačnú líniu, už spomínaný multimodálny koridor Va. Na tomto úseku je aj najintenzívnejšia automobilová

doprava. V priemere za rok týmto úsekom prejde od 19 000 do 29 000 vozidiel denne, čím sa radí k najzaťaženejším úsekom v Žilinskom kraji a na Slovensku. Výhľadovo sa očakáva zmiernenie intenzity dopravy a odľahčenie tohto úseku vybudovaním diaľnice D1 Višňové – Dubná Skala, na ktorú sa presunie hlavne tranzitná doprava. Ciest druhej triedy je v mikroregióne okolo 72 km. Dopravne najvýznamnejší je úsek štátnej cesty č. 583, zabezpečujúci dopravné spojenie Žilina – Terchová – Párnica. Na tejto ceste aj v dôsledku výstavby a prevádzky automobilky KIA prejde v ročnom priemere denne okolo 11 000 až takmer 20 000 vozidiel. Doprava sa výrazne koncentruje v okolí Teplicky nad Váhom a Strečna, resp. Nezbedskej Lúčky. V ďalšom úseku Varín – Zázrivá sa intenzita dopravy smerom z Varína zmierňuje, od asi 6 000 vozidiel do 2 000 vozidiel v priemernom dennom počte. Najväčší úbytok vozidiel na tejto trase je v okolí Terchovej a Vrátnej doliny, pre ich spádový a rekreačný charakter. Najväčší sumárny počet dĺžky ciest majú cesty tretej triedy, v dĺžke asi 106 km. Tieto väčšinou majú prepojovací a obslužný charakter. S postupným zvyšovaním bezpečnosti chodcov a cyklistov sa rozmáha aj budovanie chodníkov a značených cyklochodníkov. Do roku 2014 bolo v mikroregióne vybudovaných okolo 35 km chodníkov pre chodcov a 120 km cyklotrás (tab. 5).

Mapa č.2: Dopravná infraštruktúra mikroregiónu terchovskej doliny

Hromadnú dopravu osôb na území mikroregiónu zabezpečuje SAD Žilina a.s. a SAD Liptovský Mikuláš a.s. prevádzka Dolný Kubín a spoločnosť Stas s.r.o., formou prímestskej dopravy. V mikroregióne sa nachádza 99 obsluhovaných autobusových zastávok. SAD Žilina a.s. zabezpečuje dopravu v spádovej oblasti Terchová – Žilina a SAD Liptovský Mikuláš a.s. v spádovom území Zázrivá – Párnica – Dolný Kubín.

Na území mikroregiónu sa nachádza 26 km železničných tratí, z toho je 19 km elektrifikovaných a dvojkoľajových. Železničné trate prakticky kopírujú rieku Váh a oblasť Domašínskeho meandra prekonávajú dvoma tunelmi. Aj keď ide o celoslovensky významnú trať (číslo 180) spájajúcu Žilinu – Poprad – Košice, **v staniciach, ktoré majú vybudované obce Strečno, Varín a Teplička nad Váhom zastavujú iba osobné vlaky regionálneho významu.** Rýchliky alebo IC súpravy v mikroregióne nezastavujú. Najbližšia železničná stanica a dopravný uzol sa nachádza v Žiline. V súčasnosti prebieha modernizácia železničnej trate v úseku Žilina – Vrútky, za účelom dosiahnutia medzinárodných štandardov najmä pre osobnú dopravu. V súvislosti s vápenkou vo Varíne má význam nákladná železničná doprava. Aj keď dnes sa už na prepravu nákladov využíva v menšom množstve. Železničná doprava k automobilke KIA je riešená zriaďovacou stanicou v Tepličke nad Váhom, vrátane terminálu kombinovanej dopravy.

Vodná doprava na území mikroregiónu sa úzko obmedzuje na prepravu osôb a automobilov. Rieka Váh sa využíva ako rekreačný potenciál pre plavbu plŕami v úseku Balcierovo – Strečno. Za priaznivých vodných a poveternostných podmienok zabezpečuje v Strečne dopravu cez Váh kompa, ktorá je zároveň aj turistickou atrakciou. V letných mesiacoch ponúka Vodné dielo Žilina vyhliadkové plavby loďou po nádrži. V obci Mojš sa nachádza terminálny prístav.

Letecká doprava nemá na území mikroregiónu zastúpenie ani v podobe športového, či malého letiska. Najbližšie letisko pre osobnú dopravu je letisko Žilina – Dolný Hričov, ktoré je v súčasnosti bez pravidelných leteckých liniek. Využíva sa len ako športové letisko.

K ostatným druhom dopravy môžeme priradiť visuté lanové dráhy – nákladnú lanovku dopravujúcu surovinu z lomu do vápenky vo Varíne, ďalej 8 miestna kabínková lanovka vo Vrátnej doline, prepravujúca turistov z doliny do Snilovského sedla a 4 miestna lanovka na Pasekách.

Technická infraštruktúra

Pod súhrnným označením technická infraštruktúra sa rozumie základné vybavenie územia zariadeniami a rozvodmi zabezpečujúcimi distribúciu elektrickej energie, tepla, plynu, vody, rovnako tak dopravné a komunikačné siete a kanalizáciu.

Voda

Súčasnú zásobu sídiel mikroregiónu pitnou vodou sa uskutočňuje zo zdrojov vo vlastnom území a prostredníctvom skupinového vodovodu spoločnosti SEVAK. Z vlastných zdrojov sú to najmä: vodný zdroj v Tepličke nad Váhom, 3 zdroje v Terchovej (Krivánska Ríza, Balátovia, Uhliská), vodný zdroj HGV vrt Gbeľany a vodný zdroj Frankovka (Belá, 5 vrtov), Rybníky v Strečne, Pod Kryvou v Stráňavách, Dolina a Havrania v Zázrivej, Dužná v Krasňanoch, Senkovo v Dolnej Tižine a ešte stále aj množstvo individuálnych studní. Priemyselné závody (napríklad KIA) odoberajú technologickú vodu z rieky Váh. Jedinou obcou v mikroregióne, ktorá nie je napojená na verejný vodovod je obec Lutiše. V roku 2014 bolo v 16 obciach mikroregiónu Terchovská dolina (okrem Lutiš) vybudovaných 175 km vodovodu a napojených takmer 23 800 obyvateľov, čo predstavuje približne 76% obyvateľov.

Kanalizácia

Kanalizačná sieť nie je vybudovaná vo všetkých obciach mikroregiónu. Úplne chýba v Kotrčinej Lúčke, Nezbedskej Lúčke a v Lutišiach. Celkovo bolo na území mikroregiónu ku koncu roka 2014 vybudovaných približne 100 km stokovej siete a pripojených viac ako 17 940 obyvateľov. Väčšina stokovej siete je napojená na kanalizačný zberač ústiaci do Spoločnej ČOV v Hornom Hričove, lokálne sa využívajú aj menšie čističky, resp. žumpy. Na základe údajov zo SODB 2001 bolo v celom mikroregióne Terchovská dolina napojených len 1027 z 7549 domácností na kanalizačnú sieť a až skoro 80% používalo v roku 2001 žumpy. V roku 2010 bola napojenosť takmer 50 % a v roku 2014 už 52%, čo je dôkazom rastúceho trendu. Na území je čiastočne vybudovaná aj dažďová kanalizácia, s celkovou dĺžkou okolo 30 km.

Energie

Na území mikroregiónu Terchovská dolina sa nevyskytujú žiadne významné energetické suroviny, z ktorých by sa dala riešiť energetická potreba daného územia. Z prírodných zdrojov sa na území mikroregiónu nachádzajú ložiská nízkopotenciálnej geotermálnej energie vo Varíne a v Zázrivej. S ich využívaním sa však v dohľadnej dobe zatiaľ neráta. Výrobu elektrickej energie zabezpečuje hlavne tepelná a vodná elektráreň v Žiline. Elektrickou energiou je mikroregión zásobovaný cez transformovňu, ktorá sa nachádza v katastrálnom území obce Varín (400/110 kV), ktorá je uzlom nadradenej prenosnej sústavy Slovenskej republiky. Z nej sú napájané 110 kV vedeniami rôzne transformovne VNN/VN, jedna z nich je taktiež vo Varíne (110/22 kV) s výkonom 2x25 MVA. Okrem toho sa v roku 2005 začalo s výstavbou 110 kV rozvodne v Tepličke nad Váhom, ktorá slúži pre závod KIA.

Plynofikácia a rozvod tepla

Z hľadiska nadradenej plynárenskej sústavy je hlavným zdrojom zemného plynu v mikroregióne Terchovská dolina medzištátny VTL plynovod Bratstvo s prepojovacím VTL plynovodom Severné Slovensko. Celkovú dodávku a spotrebu zemného plynu zabezpečuje v mikroregióne plynovod DN 500 PN 64 MP s trasou okolo Varína (t.j. plynovod Severné Slovensko), ďalej je to odovzdávacia stanica plynu OS Strečno z VTL Severné Slovensko do Považský plynovod a VTL Žilina – Martin – Prievidza, a OS Varín z VTL Severné Slovensko do Kysucký plynovod.

Zásobovanie teplom je v mikroregióne rôznorodé, závisí od stupňa urbanizácie. Realizuje sa prostredníctvom energeticko-výrobnno-zásobovacích sústav, ako sú rozvod elektriny, CZT, rozvod plynu, alebo palivami (koks, uhlie, oleje, P-B). V hromadnej bytovej zástavbe prevláda zásobovanie teplom z mimodomových zdrojov, vo vidieckych sídlach, v nízkopodlažnej obytnej zástavbe, čo je aj príkladom obcí mikroregiónu Terchovská dolina, prevláda decentralizované až individuálne zásobovanie teplom. Významnými zdrojmi tepla sú Tepelná elektrárň Žilina, kotolne a výhrevne bytových podnikov.

Telekomunikácie

Mikroregión Terchovská dolina je celý pokrytý signálom troch slovenských mobilných operátorov, to znamená Orange, T-Mobile ako aj Telefonica O2. Čo sa týka pevnej telekomunikačnej siete, v roku 2001 malo telefónnu prípojku 4872 obytných jednotiek mikroregiónu. Do súčasnosti sa ale tento počet v dôsledku enormného záujmu o mobilnú komunikáciu podstatne zúžil.

Sociálna infraštruktúra

Sociálnu infraštruktúru predstavujú štruktúry a kapacity zdravotníckych, kúpeľných, školských a výchovných zariadení, ďalej sú to zariadenia sociálnej starostlivosti, obchodu a služieb, ako aj rôzne ubytovacie a stravovacie zariadenia, peňažné ústavy a pod. K tzv. ostatnej vybavenosti radíme zariadenia verejnej administratívy, kultúry, telovýchovy a športu a pod. Možno skonštatovať, že obce mikroregiónu Terchovská dolina **disponujú základnou štandardnou vybavenosťou.**

Školstvo

Mikroregión Terchovskej doliny je vybavený pomerne dostatočnou sieťou vzdelávacích a kultúrnych zariadení. Materské škôlky sa nachádzajú vo všetkých obciach mikroregiónu okrem Kotrčinej Lúčky, je v nich 940 detí a organizačne sú často spojené so Základnou školou v obci. Základné školy sú v každej obci okrem Kotrčinej Lúčky, Mojša, Nededze, Stráže, Nezbudskej Lúčky a Lysice. Celkovo je na území 13 ZŠ (v Tepličke nad Váhom dve) s celkovým počtom približne 2711 detí. V školách pracujú rôzne školské kluby.

Zdravotníctvo

Sieť zdravotných zariadení nie je rovnomerne rozmiestnená v rámci celého územia mikroregiónu. V niektorých obciach zdravotné zariadenia absentujú a obyvatelia využívajú zdravotnícke služby v príslušných spádových zdravotných strediskách. V mikroregióne poskytujú zdravotnícke služby Obvodné zdravotných strediská v obciach Belá, Teplička nad Váhom, Terchová, Varín a Zázrivá, ktoré sú obsadené 3 až 4 lekáorskými miestami, a to všeobecným, detským a zubným lekárom, pričom v Belej pôsobí aj gynekológ. V Zázrivej pôsobí Ústav národného zdravia. Rovnaká situácia sa týka siete lekární, nakoľko v mikroregióne celkovo pôsobí iba 5 lekární, a to v obciach s prítomnosťou zdravotných stredísk. Dostupnosť zdravotnej starostlivosti je však vzhľadom na blízkosť Fakultnej nemocnice v Žiline na uspokojivej úrovni. Vo viacerých ďalších obciach funguje tzv. opatrovateľská služba v domácnosti.

Sociálna pomoc

Terchová a Zázrivá sú dve obce mikroregiónu Terchovskej doliny v ktorých pôsobia domy dôchodcov. Dom opatrovateľskej služby sa vyskytuje vo Varíne. Okrem toho v Zázrivej rozvíja činnosť Spišská katolícka charita.

Kultúra a šport

V obciach mikroregiónu sa nachádzajú kultúrne domy a spoločenské miestnosti, mimo obce Stráňavy v každej pôsobí aj obecná knižnica. Vo všetkých obciach pracujú záujmové združenia, kluby, kultúrne súbory a s nimi súvisiace aj už pravidelné spoločenské a kultúrne podujatia s pevným harmonogramom. Organizované podujatia sú bližšie rozpisované v kapitole o cestovnom ruchu. V Stráňavách je termálne kúpalisko. Okrem toho sa v obci Terchová a Zázrivá nachádzajú agroturistické areály s možnosťou jazdy na koňoch a v obci Belá okrem toho nájdeme zimné klzisko, tenisové ihrisko, horolezeckú stenu a fitness centrum.

Zariadenia obchodu a služieb

Celkovo možno konštatovať, že každá obec disponuje predajňou zmiešaného tovaru a pohostinským strediskom, pričom v niektorých obciach sú aj samostatné predajne potravín. Čo sa týka ďalších zariadení nevýrobných služieb (polícia, pošta, banka, bankomat), tie sú na území mikroregiónu rozmiestnené veľmi nerovnomerne. Policajné zastupiteľstvo sa nachádza v obci Terchová. Komerčné banky majú svoje pobočky len v obciach Terchová a Varín, bankomat je obyvateľom a návštevníkom k dispozícii len v Terchovej, Gbeľanoch a Tepličke. Takisto ani samotnú poštu nenájde v každej obci.

Ubytovacie a stravovacie zariadenia

Ubytovacie kapacity sú zabezpečené takmer v každej obci mikroregiónu, s najväčšou intenzitou v turisticky najatraktívnejšom území katastra obce Terchovej a Zázrivej a v ich blízkom okolí. Nachádza sa tu hotel Bránica kategórie ****, viac ako 10 zariadení kategórie *** (napr. Boboty, Diery, Gavurky, Terchová, Mak, Anton a iné), niekoľko desiatok penziónov a viac ako stovka chat, chalúp a individuálnych ubytovaní v súkromí, často aj s ponukou plnej alebo aspoň polovičnej penzie, prípadne možnosťou využiť individuálnu prípravu jedla v zariadení.

Najvýznamnejšími zariadeniami v jednotlivých obciach regiónu sú (zdroj: štatistický dotazník pre obce, 2015):

- **Belá** - Hotel Bránica – 58 lôžok, Spoločenský dom Kubíková – 35 lôžok,
- **Dolná Tižina** - Penzión u Adama – 24 lôžok, Ubytovanie Pohoda - 5, ubytovanie v súkromí – Ing. T. Ďurina - 5,
- **Lysica** – Penzión pod Skalkou – 24 lôžok
- **Nezbudská Lúčka** – Koliba Panoráma
- **Stráža** - Poľovnícky hotel Diana - 45 lôžok,
- **Strečno** - SIP ŽSR – 140 lôžok, Penzión Irenka- 20 lôžok, Pizzeria Alžbetka – 12 lôžok,
- **Teplička nad Váhom** - Penzión Anton - 88 lôžok, Ubytovňa Teplička nad Váhom - 79 lôžok, Penzión Martinov dvor – 18 lôžok,

- **Terchová** - Hotel Boboty, Hotel Gold, Hotel Gavurky, Hotel Diery, Hotel Mak, Penzión pod Oblazom, Penzión Terchová, Penzión Pod Skalným mestom, Penzión Rozsutec, Penzión Zbojník, Chata Vyhnaná,
- **Varín** - ATC Varín - 100 lôžok, Štátna ochrana prírody - 33 lôžok, Chata Borovica – 28 lôžok, Penzión Weinerovka – 20 lôžok, Chata pod jedľovinou 10 lôžok
- **Zázrivá** - Penzión Zázrivá, Hotel Havrania, Salaš Zázrivá, penzión Fatra, Penzión Slnecný dvor, Jánošíkov dvor

Vzhľadom na vysokú návštevnosť regiónu tu celoročne funguje aj množstvo stravovacích zariadení, či už v rámci vyššie spomínaných ubytovacích zariadení alebo samostatne. V prevádzke je niekoľko desiatok reštaurácií so širokou ponukou tradičných slovenských i klasických jedál, viacero pizzerií a tiež pohostinstiev a barov bez ponuky stravovania.

- **Kultúrny a kultúrno-historický potenciál**

Belá - kostol rímskokatolícky pôvodne neskororenesančný z roku 1683
 - zvonica krytá šindľom z druhej polovice 19. storočia
 - z 19. storočia pochádzajú zrubové hospodárske domy a zrubové domy na kamennej podmurovke so sedlovou šindľovou strechou

Dolná Tižina - kaplnky z 18. a 19. storočia
 - kostol rímskokatolícky neskoroklasicistický z roku 1875, v interiéri s nástennými maľbami od J. Hanulu z roku 1915
 - Kamenný most z roku 1830
 - variant ľudového odevu - Terchová

Gbeľany - kaštieľ barokový z polovice 18. storočia
 - kúria prízemná klasicistická z prvej tretiny 19. storočia so stredným portikom
 ionizujúcich stĺpov
 - variant ľudového odevu - Terchová

Kotrčiná Lúčka - variant ľudového odevu - Dolný Vadičov
 - zvonica a kaplnky z 19. storočia

Krasňany - kaštiele dva samostatné postavené vedľa seba, neskororenesančné, starší kaštieľ je z roku 1678, mladší je z konca 17. storočia, renovované boli v rokoch

1898 a 1914, spojené prízemným spojovacím krídlom zo začiatku 19. storočia, so štukami na bráne

- plastiky dve barokové v parku z rokov 1700
- variant ľudového odevu - Terchová
- neďaleko dnešnej obce (na návrší Háj) sa našli staroslovanské mohyly z 8.-9. stor., ktoré dokumentujú st. osídlenie územia

Lutiše - kostol rímskokatolícky neoklasicistický z roku 1906

- z 19. storočia sú zrubové, často podpivničené domy s vchodom do pivnice z opačnej strany ako do pivora, so sedlovou šindľovou strechou. Štít je schodovite obitý lištami s podlomenicou. Ešte v prvej polovici 20. storočia sa zachovávali bohaté výročné a svadobné zvyky (chodenie s Turoňom na fašiangy, zostúpenie nevesty pri príchode zo sobáša na huňu, chodenie nevesty po pýtaní pred svadbou s panákom antropomorfnej podoby a podobne), v súčasnosti sa stretneme len s máloktorými.

Lysica - variant ľudového odevu - Terchová

- z 19. storočia sú zrubové podpivničené domy s hospodárskymi stavbami pod spoločnou šindľovou strechou.

Mojš - kúria klasicistická zo začiatku 19. storočia

Nededza - zvyšok renesančného kaštieľa z polovice 16. storočia

- kúrie (dve) klasicistické z prvej polovice 19. storočia (jedna prebudovaná zo staršej renesančnej stavby)
- bývalý klasicistický hostinec z prvej polovice 19. storočia
- ľudová zvonica z 19. storočia

Nezbudská Lúčka - tradičné tance (putnícky, ručníčkový, lopatkový, metlový)

- zrúcaniny Starého hradu (veža) z konca 13. storočia, neskorogotický palác, renesančné podhradie. Vyníma sa na lesnom pozadí v Domašínskom meandri Váhu (pravá strana Váhu) vyššie Strečnianskeho hradu. V jeho blízkosti sa nachádzajúce hradište svedčí o tom, že toto miesto bolo opevnené už v praveku. Na Považí patrí medzi najstaršie hrady. Strážil považskú cestu, vyberalo sa tu mýto, koncom 13. st. patrilo Matúšovi Čákovi Trenčianskemu. Starý hrad sa ešte aj v roku 1354 spomína ako hrad Varín (Varna). V prvej

polovici 16. st. z neho viedli zemepáni vojnu proti hradu Strečno. V 16. st. sa panstvo presťahovalo do Krasňan a hrad pomaly chátral.

Stráňavy - Pomník 1. československého armádneho zboru na vrchu Polom s reliéfom od Ľ. Cvengrošovej z roku 1961

Stráža - z 19. storočia sú zväčša murované trojpriestorové domy so sedlovou, pôvodne šindľovou strechou. Zrubové hospodárske stavby stáli vo dvore i voľne cez cestu oproti obytnému domu.

- variant ľudového odevu ako v Terchovej

Strečno - nálezy púchovskej kultúry zo zlomu letopočtu, slovanské sídlisko z 9.-11. storočia

- stredoveká pevnosť

- zrúcaniny stredovekého hradu, od roku 1972 národná kultúrna pamiatka, na staršom základe z polovice 14. storočia (hranolová veža); z obdobia 14. - 15. storočia pochádza palác s kaplnkou, v interiéri sa nachádzajú architektonické gotické detaily, v prvej polovici 16. storočia obnovený, v roku 1678 vyhorel, v roku 1698 úradne zbúraný, začiatkom 20. storočia čiastočne zabezpečený konzerváciou

- kostol rímskokatolícky klasicistický z roku 1847
- Pomník francúzskych partizánov SNP na vršku Zvonica od L. Snopeka a L. Beisetzera. Bol postavený zo spišského bieleho travertínu, v rokoch 1952 – 1956 na počesť francúzskych partizánov, ktorí padli počas SNP. V kryptách pod pamätníkom je pochovaných 24 partizánov. K slávnostnému odhaleniu došlo 29. augusta 1956.
- z 19. storočia sa zachovali zrubové trojpriestorové domy so sedlovou strechou a podlomenicou. Zrubové hospodárske stavby sú radené za sebou v uličkovitých dvoroch za obytnou časťou. V ľudovom zvykosloví sa zachovali niektoré úkony súvisiace s pltníctvom.
- kompa na Váhu
- plte na Váhu

Teplička nad Váhom - sídlisko púchovskej kultúry, mohylové násypy z veľkomoravských čias

- kaštieľ pôvodne renesančný z konca 16. storočia, zväčšený v druhej polovici 17. storočia a začiatkom 18. storočia, keď západné priečelie doplnili štvorhrannými

vežami. Dnešná úprava a nevhodné rozdelenie objektu je z 20. stor. Dnes je časť obývaná a časť chátra.

- kostol rímskokatolícky pôvodne renesančný z roku 1589, v roku 1750 pristavená baroková kaplnka, v ktorej je uložené mumifikované telo poslednej hradnej pani hradu Strečno - Žofie Bosniakovej
- pôsobisko Ján Kalinka (1567 – 1640), humanistický básnik
- variant ľudového odevu - Dolný Vadičov

Terchová - Kostol sv. Cyrila a Metoda, nový vybudovaný počas 2. svetovej vojny a posvätený v roku 1949, projektovaný M. M. Harmincom

- drevený betlehem, v Kostole sv. Cyrila a Metoda z roku 1975– autor: terchovský rezbár Štefan Hanuliak a jeho priatelia. Dielo je skoncipované z troch častí. Prvú predstavuje stará Terchová so svojimi remeslami, druhú miesto Ježišovho narodenia (tzv. "skromný" betlehem) a tretiu prepychový Jeruzalem.
- vysunutá expozícia Považského múzea „Jánošík a Terchová“
- rodisko Juraja Jánošíka (1688 – 1713), ľudového hrdinu a Františka Adama Kollára (1718 – 1783), pedagóga a historika
- socha Juraja Jánošíka
- symbolický cintorín obetiam hôr (v stredu Vrátna)
- **Ľudová architektúra:** z 19. storočia sa na kopaniciach zachovali zrubové trojpriestorové domy, často podpivničené so sedlovou strechou. Hospodárske stavby sú voľne rozostavené.

- **Ľudové tradície:** každoročné organizovanie podujatí (Medzinárodný folklórny festival Jánošíkové dni, Cyrilometodské dni, Country Fest Rozmarín, Terchovský Budzogán, Preteky gazdovských koní, Jasličková pobožnosť, Fašiangy, Majstrovstvá v kosení kosou, Beh na Poludňový grúň, Deň sv. Huberta, Martinské Hody a i.). Dodnes sa zachovali niektoré úkony tradičného rodinného, výročného i pracovného zvykoslovia (koledovanie na Štedrý deň, vitie vencov na Jána a podobne). Variant ľudového odevu - Dolný Vadičov. Od neho sa odlišuje zásterou, živôtikom a najmä ženským čepcom. Bola tu rozšírená výroba bezdievkových a pastierskych píšťal, výroba a úprava sláčikových nástrojov, tzv. malých basičiek. Tradičné ľudové piesne: uspávanky, krstinové, svadobné, na vohľadoch, rázovité piesne pri muzike, pri vysádzaní lesa, pri stavaní májov, na Jána, pri kosbe, pri hrabaní, žatevné a dožinkové, typické valasko-zbojnícke piesne s rázovitým prednesom vo vysokých

hlasových polohách, piesne o Jánošíkovi, regrútske, vojenské, pri priadkach, koledné. Charakteristický dvoj-, troj-, ojedinele štvorhlas.

Varín - žiarové hroby lužickej kultúry z doby hallštattskej, sídlisko púchovskej kultúry zo zlomu letopočtu.

- Kostol rímskokatolícky pôvodne gotický z druhej polovice 13. storočia, v 17. storočí doplnený klenbami a emporami, figurálna výmalba od M. Kimčáka z roku 1948
- kaplnka z roku 1828 klasicistická, gotický portál, renesančná krstiteľnica
- dom pôvodne poštovej a dostavníkovej stanice klasicistický z polovice 19. storočia
- rodisko Jozefa Martinčeka (1855 – 1937), kultúrneho pracovníka a Andreja Mesároša (1741 – 1812), náboženského spisovateľa
- z 19. storočia sú zrubové a murované trojpriestorové domy. Hospodárske stavby sú zaradené za obytnou časťou v uličkovitom dvore. Ešte v prvej tretine 20. storočia bolo známe tkanie plátna a kožušníctvo.

Zázrivá - zrubové, kameňom podmurované trojpriestorové domy s hospodárskymi stavbami pod spoločnou valbovou šindľovou strechou zo začiatku 20. storočia. Drevenice charakterizuje trojpriestorový systém – predná izba s čelnou stenou, kuchyňa v strede a zadná izba. V čelnej stene je osadené dvoj- trojdielne okno. Šindľová strecha je jednoduchá sedlová, predný štít je lomený.

- **tradícia:** výroba oštiepkov a pareníc (zázrivské korbáčky, pri pastierstve a drevorubačstve bola hlavným zdrojom obživy)
- variant ľudového odevu patrí k dolnooravskému typu (Párnica). Zachováva si archaickejší charakter, najmä materiálom – domáce plátno a súkno. Odlišný je tvar čepca vydatých žien, ktorý mal na rozdiel od párnického vývinovo staršiu formu s kratšou háčkovanou čelenkou.
- Na území obce Zázrivá sa nachádzajú nasledovné národné kultúrne pamiatky (NKP), evidované v registri nehnuteľných KP, zapísaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu (ÚZPF), na ktoré sa vzťahuje pamiatková ochrana v zmysle Zákona č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu (pamiatkový zákon): Hromadný hrob, na cintoríne; Hájovňa, na začiatku obce smerom od Párnice; Zrubový dom č. 73, na vrchole Plešivá.

- **Prírodné zdroje**

Popis a vymedzenie chránených území a území NATURA 2000

Z hľadiska ochrany územia je najvýraznejšou oblasťou Národný park Malá Fatra, ktorý sa rozprestiera v južnej a juhovýchodnej časti mikroregiónu. Tento park je zaradený do **NATURA 2000** ako územie európskeho významu v alpskom bioregiónu. V regióne sa tiež nachádzajú územia spadajúce pod nitrátovú smernicu a to do kategórií A a B, teda s nízkym a stredným stupňom obmedzenia hospodárenia. Tieto územia sa nachádzajú v katastroch obcí v západnej časti mikroregiónu.

NP Malá Fatra – veľkoplošné chránené územie Malá Fatra bolo vyhlásené za chránenú krajinnú oblasť už v roku 1967. V roku 1988 bol na tomto území zriadený národný park (*nariadením vlády SSR č. 24/1988 Zb. o Národnom parku Malá Fatra* zo dňa 18. Januára 1988 (s účinnosťou od 1. apríla 1988)), ktorý patrí k najcennejším krajinným celkom Slovenska vďaka svojej prírode, zachovanými spoločenstvami s množstvom chránených vzácných i reliktných druhov organizmov, z ktorých niektoré tu majú západnú hranicu svojho rozšírenia v Karpatoch. Rozloha vlastného územia je 22 630 ha, na výmere 23 262 ha ho obklopuje ochranné pásmo. Zachovali sa tu prirodzené ekosystémy s veľkou rozmanitosťou rastlinných a živočíšnych spoločenstiev typických pre Západné Karpaty. Územie je pomerne bohaté na vodné pramene a menšie vyvieracky. Celkovo na území žije 188 chránených druhov, z ktorých sú charakteristické a najznámejšie veľké predátori medveď hnedý, vlk obyčajný, rys ostrovid a mačka divá. Z dravcov sú to orol skalný. Jastrab veľký a včelár lesný.

Značná časť územia národného parku sa prísnejšie chráni v rámci viacerých plošne chránených území. Osobitne cenné prírodné územia NP boli vyhlásené za **národné prírodné rezervácie, prírodné rezervácie, prírodné pamiatky, či chránené prírodné výtvory**. Na území mikroregiónu Terchovská Dolina sa nachádzajú tieto:

NPR Chleb – za národnú prírodnú rezerváciu bol vyhlásený v roku 1967, s novelizáciou v roku 1988. (Výnos MK SSR č.1160/1988-32 z 30.6.1988). Nachádza sa vo výške 700 – 1709 m n. m. v katastrálnom území obce Terchová. Zaberá priestor v závere Vrátnej doliny, a to od údolnej stanice sedačkovej lanovky až po Veľký Kriváň a Poludňový Grúň. Na ploche 412,87 ha sa chránia vzácné rastlinné spoločenstvá pôvodných lesov a sekundárnych holí na hlavnom hrebeni.

NPR Krivé - Nachádza sa v Krivánskej Malej Fatre v katastri obce Nezbedská Lúčka na pravom brehu Váhu v bezprostrednej blízkosti Domašínskeho meandra. Výmera chráneného územia je 203,72 ha. Rezervácia bola zriadená Úpravou Ministerstva kultúry SSR č. 9145/1979-OP z 30. 11. 1979. Predmetom ochrany sú súbory spoločenstiev skalných sutín a rôznorodých lesných porastov s prirodzeným drevinovým zložením na kryštaliniku Malej Fatry pre vedecko-výskumné a študijné ciele.

NPR Prípor –nachádza sa na území NP Malá Fatra, za NPR bol vyhlásený v roku 1980 úpravou Ministerstva kultúry SSR č. 3487/1980-32 z 31.5.1980 za účelom ochrany prirodzených spoločenstiev jedľovo-bukového lesa a pásma kosodreviny s výskytom zriedkavých druhov rastlín a živočíchov na vedecko - výsk., náučné a kultúrno-výchovné ciele. Reliéf je veľmi členitý, nachádza sa tu niekoľko pôsobivých priepastí, pukliny a menšie jaskyne. V hlboko vyerodovaných žľaboch sa často vyskytujú snehové lavíny. Nachádza sa v katastri obcí Belá, Dolná Tižina a Krasňany.

NPR Rozsutec – v pohorí Malá Fatra, v k. ú. obcí Terchová a Zázrivá. Za prírodnú rezerváciu bola vyhlásená v roku 1967 s aktualizáciou v roku 1986 (Úprava Ministerstva kultúry SSR č. 464/1986-32 z 31.1.1986). Má výmeru 842 ha. Je najväčšou a z pohľadu prírodných hodnôt najcennejšou rezerváciou NP Malá Fatra. Rezervácia chráni výrazné dominanty Krivánskej Malej Fatry so zachovalými biocenózami, bohatým výskytom chránených a ohrozených druhov rastlín a živočíchov, ako aj zriedkavými tvarmi krasového reliéfu. Týmito dominantami sú Veľký a Malý Rozsutec (1610 m a 1343 m). Sú to príkrovové trosky (hladký krížňanský príkrov s bralným chočským reliéfom). Ich súčasťou je aj Skalné mesto. Zahŕňa morfológicky atraktívne útvary ako kaňony (Diery), rokliny, krútnavové hrnce, vodopády, osobitne modelované dolomitové hrebene, jednotlivé skalné útvary (Fajky nad Dolnými dierami), skalné steny a bralá. Častá je inverzia vegetácie. Nachádzajú sa tu vzácne ekosystémy, endemické, reliktné, vzácne a zriedkavé druhy fauny a flóry. Lesné spoločenstvá bukových jedlín, jedľových bučín, bukových javorín, vápencových bučín, reliktných javorín, javorových smrečín a smrekových kosodrevín si tu zachovali do značnej miery prirodzený ráz.

NPR Suchý – jeho rozloha je 429,42 ha. Rezervácia bola zriadená Úpravou Ministerstva kultúry SSR č. 9144/1979-OP z 30.11.1979. Nachádza sa v katastri obcí Krasňany a Nezbudská Lúčka. Predmetom ochrany je vzácny súbor lesných a kosodrevinových spoločenstiev na rozmanitom horninovom podklade, miestami s porastmi pralesovitého rázu, väčšinou so zachovalou hornou hranicou lesa s výraznými geomorfologickými formami.

NPR Starý hrad – bol za chránené územie vyhlásený v roku 1967, s novelizáciou v roku 1988 (Výnos Ministerstva kultúry SSR č. 1160/1988-32 z 30.6.1988). Predmetom ochrany je zachovalý súvislý porast dubových spoločenstiev (spoločenstvo kyslých dubových bučín) reliktného rázu na severnej hranici svojho rozšírenia. Blízkosť zručanín kultúrnej pamiatky Starého hradu zvýrazňuje hodnotu tohto chráneného územia. Nachádza sa v katastrálnom území obce Nezbudská Lúčka.

NPR Tiesňavy – národnou prírodnou rezerváciou sa stali v roku 1967, s novelizáciou v roku 1986 (Úprava Ministerstva kultúry SSR č. 465/1986-32 z 31.1.1986). Rozloha tejto rezervácie je 442,51 ha. Nachádza sa na území NP Malá Fatra, v katastroch obcí Belá a Terchová. Zaberá Boboty, Tiesňavy a Sokolie. Je to kaňon s pôsobivými skalnými útvarmi v prielome potoka Vrátnanka. Mnohé z nich svojim tvarom pripomínajú ľudské postavy (Mních, Plačúca Anička) alebo rozličné predmety a zvieratá (Jánošíková posteľ a stolička, Drak, Ťava, Krokodíl). Okrem nich sa chránia aj jedinečné spoločenstvá rastlín a živočíchov s mnohými endemickými a reliktnými druhmi. Je tu napr. najnižší výskyt kosodreviny v NP Malá Fatra, a to v Obšívanke, v nadmorskej výške 640 m n. m.

NPR Veľká Bránica – má rozlohu 332,09 ha, za chránené územie bola vyhlásená v roku 1967, novelizovaná v roku 1988 výnosom Ministerstva kultúry SSR č. 1160/1988-32 z 30.6.1988. Chránia sa v nej pôvodné rastlinné spoločenstvá - zachovalý komplex bučín na vápnitých horninách je ukážkou pôvodných lesov, ktoré siahali až na hornú hranicu lesa. Napriek tomu, že je pásma kosodreviny a smreka umelo odstránené, sú lesy rezervácie cennou ukážkou zachovanej štruktúry lesov. Nachádza sa v katastroch obcí Belá a Terchová.

Vo všetkých NPR je obmedzený pohyb turistov len na značené turistické chodníky a je zakázané zbieranie prírodnín. V ochrannom pásme NP Malá Fatra, teda v oblasti Kysuckých vrchov je pohyb turistov neobmedzený.

PP Domašínsky meander - za prírodnú pamiatku bol vyhlásený v roku 1978. (Uznesenie Rady ONV Žilina č. 91/1978 z 21.7.1978, 4. stupeň o. - vyhláška KÚŽP v Žiline č. 7/2004 z 3.5.2004 - ú. od 1.7.2004) Má rozlohu 80,4 ha. Predmetom ochrany je typický riečny reliéf (obtočník), ktorý vznikol postupným zarezávaním rieky Váh do dvíhajúceho sa pohoria Malá Fatra koncom treťohôr a začiatkom štvrtohôr (v celých Západných Karpatoch je to ojedinelá forma) Meander rozdeľuje Malú Fatru na Lúčanskú a Krivánsku časť. Územie je významné aj z historického hľadiska – viažu sa k nemu povesti o Margite a Besnej, o pltníkoch a zbojníkoch. Nachádza sa v k. ú. obce Strečno.

PP Krasnínsky Luh – za prírodnú pamiatku bol vyhlásený v roku 1989 a to uznesením plenárneho zasadania ONV v Žiline č. 3/1989 z 20.4.1989. Má rozlohu 15,21 ha a nachádza sa v k. ú. obce Krasňany. Chráni zachovalé brehové porasty toku Varínky v ochrannom pásme Národného parku Malá Fatra, ktoré sú dôležité z hľadiska vedecko-výskumného, krajínovotvorného, vodoochranného, breho ochranného, ekologického a náučného.

CHA Hate – toto územie bolo vyhlásené za chránený areál v roku 2000, a to všeobecne záväznou vyhláškou KÚ v Žiline č.3/2000 z 24.10.2000. Má rozlohu 0,5793 ha

a nachádza sa v katastri obce Terchová. Zabezpečuje ochranu najzachovalejších prirodzených močiarnych spoločenstiev na severnom úpätí Malej Fatry.

V NP Malá Fatra sa na území mikroregiónu Terchovská Dolina nachádza viacero jaskýň, všetky sú však neprístupné pre verejnosť. Zaraďujú sa medzi chránené prírodné výtvory. Sú nimi:

Kryštálová jaskyňa – nachádza sa na severnom úbočí Malého Rozsutca. Na svojich stenách má nápadne veľké kryštály. Je 26 m dlhá.

Hoblíkova jaskyňa – nachádza sa medzi vrchmi Polom a Hoblík, powyše obce Stráňavy. Pomedzi tieto vrchy preteká potok Hýrov, prameniaci pod Minčolom v horninách kryštalinika, teda vlastne granodioritoch so šošovkami pararúl. Tu potok vytvára normálnu, širokú dolinu. Po prechode cez nekrasové horniny sedimentárneho obalu, teda cez tmavé bridlice karbónu, zlepenice a kremence spodného triasu a pestré bridlice verfenu, prichádza potok na dolomity ladinu nevelkej mocnosti a napokon na mohutný komplex Guttensteinských vápencov anisu. Tieto vápence budujú aj vrchy Polom a najmä Hoblík. Donedávna sa predpokladalo, že keď potok Hýrov tečie naprieč vrstvou vápencov a nie v smere ich najväčšieho rozšírenia, že tu nemôže vzniknúť systém rozsiahlejších jaskýň. Objavmi z roku 2005 aspoň trochu narušili túto predstavu.

Z vyšších chránených území zasahuje do mikroregiónu terchovskej doliny ešte **Chránená krajinná oblasť Kysuce** – je situovaná na severozápade Slovenska, pričom ju tvoria dve samostatné, od seba navzájom oddelené časti. Západná Javornická a východná Beskydská. Za chránenú oblasť bola vyhlásená 23. 5. 1984. Jej rozloha je 65 462 ha. Viac ako polovicu územia pokrývajú lesy. Napriek geologickej monotónnosti flyšového pásma (málo odolné flyšové usadeniny - rytmicky sa striedajúce polohy pieskovcov, ílovcov a ílových bridlíc) má krajina vplyvom valašskej kolonizácie a kopaničiarskeho osídlenia mozaikovitý, parkový ráz so striedaním lesov, lúk, polí a osád so zachovalou ľudovou architektúrou. Zvláštnosťou oblasti je výskyt povrchového výronu ropy v Korní a pieskovcových gúl, známych najmä z územia Prírodnej rezervácie Klokočovské skálie. Pôvodné zmiešané lesy sú zachované vo vrcholových polohách. Územie má bohatú sieť tokov, množstvo prameňov, prechodných rašelinísk a slatinných lúk s chránenými a ohrozenými druhmi rastlín - rosičkou okrúhlostou, perovníkom pštrosím, ľaliou zlatohlavou, orlíčkom obyčajným a viacerými druhmi vstavačovitých. V území bolo dosiaľ zistených 205 druhov stavovcov. Predstavuje západnú hranicu rozšírenia všetkých veľkých šeliem Slovenska - vlka, medveďa, rysa. Vyskytuje sa tu i vydra, lesné kury, z glaciálnych reliktovej pôtky kapcavý, kuvičok vrbčie, d'ubník trojprstý, myšovka vrchovská. Na viacerých miestach prežíva karpatský endemit -

mlok karpatský. Nachádza sa v nej viacero chránených území. Z nich do mikroregiónu Terchovskej doliny patrí:

NPR Minčol – za národnú prírodnú rezerváciu bol vyhlásený v roku 1980, a to úpravou Ministerstva kultúry SSR č.3486/1980-32 z 31.5.1980. Nachádza sa v k.ú. obce Zázrivá, kde je 31,91ha z jeho celkovej rozlohy (96,1 ha). Geomorfologicky patrí do oblasti Stredné Beskydy, celku Oravská Magura. Rezervácia leží na západnej časti okolo vrcholu Minčola (1392mn.m.) a zvažuje sa do Kozinského potoka. V území je zachovalý zbytok pôvodných lesov, od zmiešaných jedľovo-smrekových s ojedinelým bukom až po pôvodné čisté smrečiny na najvyšších polohách Oravskej Magury (miestami pralesovitého charakteru).

PR Paráč – Podstatná časť Prírodnej rezervácie Paráč sa nachádza v katastrálnom území obce Zázrivá (36,86ha zo 45,27 ha). Za prírodnú rezerváciu bol vyhlásený v roku 1980 úpravou Ministerstva kultúry SSR č.3485/1980-32 z 31.5.1980. Dôvod ochrany je posledný zbytok pôvodných smrečín s jarabinou v obkľúčení umelých smrekových monokultúr. Geomorfologicky patrí do oblasti Stredné Beskydy, celku Oravská Magura. Rastlinstvo prírodnej rezervácie je tvorené prevažne lesom. Nachádza sa tu pôvodný smrekový vegetačný stupeň so skupinou lesných typov Sorbeto-Piceetum, v dolnej časti Fageto abietino-piceosum v.st. s vtrúsenou jedľou a bukom. Časť porastu má pralesovitý charakter pôvodných vysokohorských smrečín. V bylinnom podraсте sú prítomné acido-oligotrofné druhy. Z chránených druhov sa tu vyskytujú: *Soldanella hungaric*, *Cortusa Matthioli* a *Aconitum firmum*. Z fauny sa tu prechodne zdržuje medveď hnedý, jeleň, hlucháň tetrov, srnec hôrny.

PR Čierna Lutiša – vyhlásená za prírodnú rezerváciu v roku 1972 úpravou MK SSR č. 1559/72-OP zo 6.3.1972. Predmetom ochrany sú zachovalé pôvodné zmiešané jedľovobukové lesy, ktoré sa v Kysuckej vrchovine vyskytujú len zriedka. Nachádza sa na katastrálnom území obce Lutiše.

PR Dubovské lúky – Prírodná rezervácia Dubovské lúky sa nachádza v katastrálnom území obce Zázrivá. Jej rozloha je 16,03 ha a dôvodom ochrany je výskytu žltohlava európskeho (*Trollius europaeus* L. Za prírodnú rezerváciu bola vyhlásená v roku 1972 úpravou MK SSR č. 1559/72-OP zo 6.3.1972.

PR Javorinka – Rezervácia sa nachádza v katastri obce Zázrivá v oblasti stredných Beskyd, celku Kysucká vrchovina, podcelku Bystrická brázda. Má rozlohu 35,52ha. Za rezerváciu bola vyhlásená v roku 1993 vyhláškou Ministerstva životného prostredia SR č.83/1993 z 23. marca 1993. Jedná sa komplex zachovalého fragmentu prirodzených jedľových bučín. Územie zachytáva typovú pestrosť rôznych petrografických typov bystrickej

jednotky flyšového pásma a je ukážkou odrazu tejto stavby na morfológický vývoj, hydrologické pomery i vegetáciu. Z jarých druhov bol zaznamenaný šafran Heuffelov.

CHPV Bôrická mláka – Prírodná pamiatka – chránený prírodný výtvor Bôrická mláka sa nachádza v katastrálnom území obce Zázrivá, v orografickom celku Kysucká vrchovina. Za prírodnú pamiatku bola vyhlásená v roku 1974 (Uzn. rady ONV v DK č. 140/1974 z 19.7.1974, Rozh. odb. kult. č. 477/74 z 19.8.1974, 4. stupeň o. - vyhláška KÚŽP v Žiline č. 7/2004 z 3.5.2004 - ú. od 1.7.04). Má rozlohu 0,6 ha a dôvodom ochrany sú: vzácne slatinno-rašelinné spoločenstvá.

Okrem toho špeciálne rozlišujeme:

Biokoridory - nadregionálne: rieka Váh (hydrický biokoridor)

- lokálne: potok Kotrčina (hydrický biokoridor), Gbeliansky potok (hydrický biokoridor)

Ekologicky významné segmenty krajiny: potok Kotrčina (brehové porasty)

Európske chránené územia:

SKUEV0221 Varínka

SKUEV0251 Zázrivské lazy - Stupeň ochrany: 2 a 4

SKUEV0252 Malá Fatra - Stupeň ochrany: 2, 3

SKUEV0665 Strečnianske meandre Váhu

SKUEV0251 Zázrivské lazy

SKCHVU013 Malá Fatra

Chránené stromy:

Na území mikroregiónu Terchovská Dolina sa nachádzajú nasledovné chránené stromy:

Belá:

- Buk lesný (*Fagus sylvatica* L.)
- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)
- Lipa veľkolistá (*Tillia platyphylos*)

Gbeľany:

- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)

Krasňany:

- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)

Lutiše:

- Borovica hladká (*Pinus strobus* L.)
- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)
- Lipa veľkolistá (*Tillia platyphylos*)

Nezbudská Lúčka:

- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)
- Lipa veľkolistá (*Tillia platyphylos*)

Terchová:

- Borovica hladká (*Pinus strobus* L.)
- Brest horský (*Ulmus glabra* Huds.)
- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)
- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphyllos*) – 2 ks
- Smrek obyčajný (*Picea abies* (L.) H. Karst)

kostole na cintoríne v Zázrivej –
Ústredí

- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphyllos*) – 12 ks, stromoradie líp pri starom kostole na cintoríne v Zázrivej – Ústredí
- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphyllos*) – 2 ks, lipy pri kaplnke, rázcestie Petrová

Zázrivá:

- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphyllos*) – 3 ks, stromoradie líp pri starom

Chránené vodné zdroje:

Vodný zdroj Teplica nad Váhom, Vodný zdroj Gbeľany, 3 vodné zdroje v katastrálnom území obce Zázrivá:

Vodný zdroj DOLINA č. 1 – je jeden z najdôležitejších vodných zdrojov v obci. Nachádza sa v časti Dolina. Jeho prietok je dlhodobo sledovaný, v roku 1999 bol zistený minimálny prietok 2 l/s a priemerný prietok 3,6 l/s. Pre tento vodný zdroj bolo schválené pásmo hygienickej ochrany I. stupňa v rozmeroch 65 x 25 m a pásmo hygienickej ochrany II. stupňa 300 x 300 m.

Vodný zdroj DOLINA č. 2 – sa nachádza v časti Dolina Pod Pupovom. V roku 1999 bol zistený minimálny prietok 3,9 l/s a priemerný prietok 4,3 l/s. Pásmo hygienickej ochrany I. stupňa nie je označené oploťou a pásmo hygienickej ochrany II. stupňa je označené tabuľkami v rohoch. V tejto časti obce Zázrivá - Dolina je lokalizovaný vodojem – 100m³.

Vodný zdroj ÚSTREDIE – sa nachádza v časti Havrania. Je jeden z najdôležitejších vodných zdrojov v obci. Jeho prietok je dlhodobo sledovaný, v roku 1999 bol zistený minimálny prietok 6,6 l/s a priemerný prietok 9,3 l/s. Pre tento vodný zdroj bolo schválené ochranné pásmo vodného zdroja I. stupňa v rozmeroch 40 x 50 m (označené oploťou je len okolo cesty a pokračuje do prudkého svažitého lesa) a ochranné pásmo vodného zdroja II. stupňa 500 x 500 m. V tejto časti je situovaný vodojem 2x150m³.

Okrem toho existuje v obci Varín a Zázrivá (v oblasti Mlynisko) možnosť výskytu a získania geotermálnych vôd. V Zázrivej sa predpokladá, že sa tu nachádzajú geotermálne vody s teplotou 20 – 30°C v hĺbke okolo 1000 – 1600 m v triasových karbonátoch

krížňanského príkrovu, no i vody s teplotou 34 – 50°C v hĺbke cca 2000 -2500 m v triasových karbonátoch obalovej jednotky. Predpokladaná výdatnosť v obidvoch prípadoch je 5 – 30 l/s, chemické zloženie bude predstavovať Ca – Mg – HCO₃ – SO₄, resp. Ca – Mg – SO₄ – HCO₃ typ s mineralizáciou 1 – 5 g/l.

Kvalita životného prostredia

Kvalita životného prostredia je daná spôsobom využitia územia, ktoré má antropogénny charakter. Na znečisťovaní životného prostredia regiónu sa podieľa priemyselná činnosť, poľnohospodárstvo, doprava, ukladanie odpadov a osídlenie.

Stav ovzdušia ovplyvňujú rôzne zdroje znečistenia v samotnom mikroregióne, automobilová doprava a tiež prenos emisií zo vzdialených zdrojov. Podľa Slovenského hydrometeorologického ústavu sú hlavne v Žilinskej kotline nevhodné rozptylové podmienky emisií. Jedná sa hlavne o početné stavy bezvetria a malých rýchlostí vetra do 2 m/s. Slabé prevetrávanie je okrem toho znásobované častými inverznými stavmi atmosféry, ktoré zabráňujú rozptylu emisií škodlivých látok vo vyšších vrstvách atmosféry. Tie sa potom koncentrujú v prízemnej vrstve ovzdušia. To spôsobuje početné inverzie, ktoré sa vyskytujú hlavne na jeseň a v zime, a to vo večerných a nočných hodinách.

V mikroregióne terchovskej doliny patrí k najväčším znečisťovateľom ovzdušia firma DOLVAP s.r.o. Varín, ktorá prevádzkuje lom a vápenku. Vápenka patrí svojou produkciou medzi najväčšie na Slovensku. Ďalšie väčšie zdroje znečistenia ovzdušia v mikroregióne a blízkom okolí sú zhrnuté v nasledujúcom texte:

- VAS s.r.o. Mojšova Lúčka – Veterinárna asanačná spoločnosť – jediné kaflerické zariadenie na Slovensku,
- Automobilový závod KIA Motors Žilina,
- Žilinská teplárenská, a.s. – dominantný producent tepelnej a elektrickej energie v meste Žilina, patrí medzi najväčších znečisťovateľov ovzdušia žilinského kraja v množstve emisií tuhých látok, SO₂, NO_x a CO.
- HYZA, Žilina – Topoľčiansky hydínarsky podnik.

Kvalita povrchových vôd je ovplyvňovaná hlavne priemyslom a poľnohospodárstvom. Najväčšími znečisťovateľmi sú priemyselné podniky, vodárenské spoločnosti (čistiare odpadových vôd) a samotné sídla, ktoré nemajú vybudovanú kanalizáciu a tak vypúšťajú odpadové vody priamo do vodných tokov. K plošnému znečisteniu prispieva najmä poľnohospodárska výroba. V poslednom období sa zlepšila kvalita vody, a to hlavne najmä v

rieke Váh. Stále to ale nepredstavuje optimálny stav. Čo sa týka kvality podzemnej vody, tá sa dlhodobo sleduje a to v súvislosti s využívanými zdrojmi. Ako sa uvádza v spomenutej štúdii, problémy s využívaním vodných zdrojov sa vyskytovali hlavne v minulosti, a to v dôsledku zvýšených koncentrácií dusičnanov, ktorých pôvodom bola intenzívna poľnohospodárska činnosť a nakladanie so splaškovými odpadovými vodami. Útlm poľnohospodárskej výroby znamenal postupné znižovanie koncentrácií znečisťujúcich látok. Na znečisťovaní pôd v skúmanom regióne sa podieľa predovšetkým rastlinná výroba a to cez používanie hnojív a rôznych ochranných chemických prostriedkov (herbicídy, insekticídy a pod.), ktorá zaťažuje pôdny pokryv, vegetáciu a podzemné vody. Posledné obdobie je však charakterizované znižovaním dávok chemikálií h do pôdy.

Celkovo však možno konštatovať, že Mikroregión Terchovská dolina nepatrí medzi výrazne environmentálne zaťažené územie. Je to aj v dôsledku toho, že využiteľnosť tohto územia je limitovaná vodohospodárskymi záujmami, nakoľko je toto územie súčasťou vonkajšej časti PHO 2. stupňa vodného zdroja Teplička.

Odpadové hospodárstvo

Mikroregión Terchovská dolina realizuje od r. 2011 spoločný integrovaný systém separovaného zberu vďaka podpore zo štrukturálnych fondov EU (Operačný program pre ŽP), čo prinieslo výrazné skvalitnenie nakladania s odpadmi na tomto území. Súčasťou projektu bola aj intenzívna informačná kampaň na podporu povedomia a účasti občanov na efektívnom a environmentálne prijateľnom odpadovom hospodárstve. Mikroregión v súčasnosti disponuje potrebnými technológiami na manipuláciu a úpravu vyseparovaného odpadu. Každá z obcí zduženia disponuje dostatočným množstvom zberných nádob na separovanie jednotlivých komodít separovaných zložiek komunálneho odpadu. Vytvorené sú 4 centrálné stojiská, a to v obciach Terchová, Belá, Varín a Strečno. Vyseparované odpady sú zvážané zo spádových obcí do týchto centier, kde sa niektoré vyseparované komodity zhromažďujú a následne v tom istom čase sú odvážané do zberného dvora v Strečne. Týmto spôsobom je zabezpečená udržateľnosť a dôležitosť separovania a príspevok ochrane životného prostredia mikroregiónu.

V roku 2014 bolo v oblasti Terchovskej doliny vyprodukovaného približne 5 122,15 ton komunálneho odpadu, čo predstavovalo 0,16 ton na obyvateľa. Z tohto celkového odpadu sa podarilo obciam vyseparovať viac ako 1 300 ton odpadu. Všetok vyseparovaný odpad bol zhodnotený, ostatný komunálny bol zneškodnený (spaľovne, skládky). Na území

mikroregiónu na nachádza jedna skládka komunálneho odpadu (Stráňavy) a žiadna spaľovňa odpadov.

- **Ekonomické zdroje**

Súčasná hospodárska štruktúra mikroregiónu Terchovská dolina je výsledkom dlhého historického vývoja, počas ktorého sa však štruktúra hospodárstva mikroregiónu extrémnejšie nezmenila, mnohé obce si donedávna zachovali typický poľnohospodársky ráz. Poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo výraznou mierou závisia od prírodných podmienok daného územia. Územie mikroregiónu bolo poľnohospodársky využívané už od najstarších čias, preto bolo na mnohých miestach aj odlesnené. Napriek tomu majú v mikroregióne stále dominantné postavenie lesy – 52%. Dôležitým ukazovateľom poľnohospodárskeho zastúpenia v mikroregióne je stupeň jeho poľnohospodárskeho využitia, ktorý udáva podiel poľnohospodársky obrábanej pôdy z celkovej výmery príslušného regiónu. **Celková výmera pôdneho fondu v mikroregióne je 339 892 468 m². Poľnohospodárska pôda má rozlohu 129 573 734 m² a nepoľnohospodárska pôda zaberá územie s rozlohou 210 318 734 m².** Z nasledujúceho obrázku vyplýva, že **Mikroregión Terchovská dolina má stupeň poľnohospodárskeho využitia približne 37 %.** Zatiaľ čo v západnej časti mikroregiónu prevláda rastlinná výroba (prítomnosť Žiliny ako spádového centra podnietila prímestskejší charakter poľnohospodárstva), východnejšie, vzhľadom na lesnatosť a hornatejší reliéf, sú vhodnejšie predpoklady na živočíšnu výrobu. **Mikroregión však nepatrí medzi významné poľnohospodárske oblasti Slovenska. Príčinou sú prírodné pomery tohto územia.** V dôsledku fyzicko-geografických pomerov patrí prevažná časť mikroregiónu do typu rastlinnej produkcie so strednou intenzifikáciou, s malou produkciou, trhovosťou a efektívnosťou priamych nákladov. Naopak, pre živočíšnu produkciu je charakteristická stredná produkcia, intenzifikácia a aj efektívnosť priamych nákladov. Čo sa týka štruktúry rastlinnej produkcie, je skôr pasienkársko-lúčno-zemiakárska. Konkrétne sa Terchovská dolina zaraďuje do zemiakársko-ovsenej a horskej výrobnnej oblasti. **Rastlinná výroba je zameraná hlavne na pestovanie poľnohospodárskych plodín ako zemiakov, krmovín a menej náročných obilnín. Štruktúra živočíšnej produkcie je mäsovo-mliečna, dominuje chov oviec, prípadne ošípaných, kôz a koní.**

Lesy v mikroregióne Terchovská dolina pokrývajú 52% celkovej rozlohy územia, v porovnaní s rozlohou lesov na území Slovenska (41%) je to väčší podiel. S týmto podielom sa spájajú aj veľké zásoby dreva. Jeho ťažbu však na území mikroregiónu do značnej miery obmedzujú chránené územia – NP Malá Fatra a CHKO Kysuce. **Preto majú lesy v**

skúmanom regiónu nie produkčnú, ale skôr protieróznou a protilavínovou, vodohospodársku a výchovno-výskumnú funkciu. V jednotlivých obciach mikroregiónu sa v závislosti od nadmorskej výšky nachádza dubovo – bukový, bukový, smrekovo – bukový – jedľový, smrekový a kosodrevinový lesný vegetačný stupeň. Najrozšírenejšou drevinou je buk a smrek. Pomer medzi ihličnatými a listnatými drevinami je približne vyrovnaný. **Lesy predstavujú rozvojový potenciál tohto územia,** nakoľko sú trvalo obnoviteľným zdrojom suroviny so širokým využitím. Na území mikroregiónu sa nachádza viacero píl na spracovanie dreva. Najvýznamnejšie sú vo Varíne, v Terchovej, v osade Šípková a v Zázrivej, kde sa nachádzajú Drevozárstvo V Bielej a v Doline, Píla v Havranej a v Ústredí.

Dôležitou súčasťou ekonomiky a národného hospodárstva vôbec je priemysel, ktorý sa aj napriek neustálemu rastu podielu terciérneho sektora významnou mierou podieľa tak na zamestnanosti, ako aj na tvorbe hrubého domáceho produktu. V prípade mikroregiónu terchovskej doliny sa prejavuje rast zamestnanosti vďaka prevádzke automobilového závodu **KIA Motors Slovakia** v Tepličke nad Váhom, ktorej vplyv na región už bolo viackrát spomenutý. V súčasnosti (06/2015) zamestnáva už viac ako 3000 pracovníkov. V automobilovom priemysle sa viac ako v iných odvetviach hospodárstva prejavuje závislosť typu závod a jeho subdodávateľa. Nie je tomu inak aj v prípade automobilky KIA. A práve subdodávateľia majú veľký význam v širšom regionálnom rozvoji, nakoľko sa ich umiestnenie nemusí priamo viazať na lokalitu závodu. Kórejska automobilka tak do regiónu priťahla viaceré subdodávateľské závody ako **Donghee Slovakia** v Strečne, ktorá vyrába časti náprav, pedále a palivové nádrže, **Hysco Slovakia** v Gbeľanoch, ktorá pre KIA spracováva oceľové zvitky a **Glovis** v Tepličke nad Váhom, ktorá sa zaoberá distribúciou, odbytovou a zásobovacou logistikou, zabezpečuje prepravu v rámci celej skupiny Hyundai – KIA a má na starosti balenie, skladovanie, ako aj inštaláciu a demontáž strojov a prevádzok. Okrem stabilných partnerských dodávateľov vznikol a vzniká po príchode KIA Motors na trhu aj priestor pre domácich alebo iných zahraničných dodávateľov, ktoré môžu svoju výrobu nadviazať na existenciu KIA (rôzne textilné či elektrotechnické firmy).

Okrem spomínaných závodov patria k najvýznamnejším priemyselným podnikom v mikroregióne firma **Krasplast AMG** v Krasňanoch, ktorá sa zaoberá výrobou textílií, konkrétne čalúnenia a zamestnáva okolo 100 zamestnancov a firma **Krasplast** v Terchovej, ktorá vyrába obaly z plastov. Okrem nich sa vo Varíne nachádza vápenka. Severovýchodným smerom od obce Gbeľany sa nachádzajú **transformovne Stredoslovenskej energetiky.**

Na území mikroregiónu Terchovská dolina je rozvinutý **aj ťažobný priemysel.** Ťažba nerastných surovín je však obmedzená prítomnosťou chránených území prírody a ochranných

pásiem vodných zdrojov. Veľké ložiská vápencov a dolomitov sa nachádzajú v Malej Fatre. Najvýznamnejšie je ložisko Stráňavy – Polom, kde sa ťažia stredotriasové vápence križňanského príkrovu guttensteinského typu (tmavosivé) s vložkami dolomitov a dolomitických vápencov. Z vyhradených ložísk prebieha v súčasnosti ťažba vápencov aj vo Varíne – firma **Dolvap**. V Zázrivej, v lokalite Kozinská sa nachádza lom na ťažbu kameňa. Z nevyhradených ložísk sa ťažia štrky a piesky pri brehu Váhu a jeho prítokov – v Gbeľanoch, Strečne a Varíne. Ich ťažba je silne ovplyvnená dopytom, v súčasnosti je v súvislosti s výstavbou diaľnic intenzívnejšia.

Obce, ležiace v západnej časti mikroregiónu disponujú priestorovými možnosťami, ktoré **možno využiť napríklad za účelom vybudovania priemyselného parku**. V tejto súvislosti a na tieto účely boli aj v územnom pláne mesta Žiliny vyčlenené **obce Gbeľany, Varín, Teplička nad Váhom, ktoré sa vytypovali ako nové rozvojové plochy pre prípad investícií nadregionálneho významu**. Lokalizácia automobilového závodu v Tepličke nad Váhom a niekoľko jej subdodávateľských a iných partnerských firiem v okolitých obciach tak poukázala na potenciál využitia tohto územia.

Podnikateľské subjekty v oblasti

Príchod automobilového závodu KIA Motors Slovakia do Tepličky nad Váhom mal, má a ešte dlhšie bude mať výrazný vplyv na rôzne oblasti ekonomického, kultúrneho, spoločenského a politického života obyvateľov mikroregiónu Terchovská dolina, ale aj jeho blízkeho či vzdialenejšieho okolia. Okrem významného postavenia automobilového priemyslu v hospodárstve Slovenskej republiky, predpokladaného zlepšenia ekonomických ukazovateľov a zvýšenia podielu automobilového priemyslu na celkovom DPH celej krajiny, možno výrazný vplyv tohto závodu sledovať aj v obciach mikroregiónu Terchovská dolina. V mikroregióne možno sledovať **výrazný pokles nezamestnanosti** a zmenu odvetvovej štruktúry priemyslu a zamestnanosti v ňom. Jedná sa predovšetkým o **nárast podielu odvetvia výroby motorových vozidiel a strojárkej výroby**. Prehľad ekonomických subjektov podľa tried ekonomických činností (SK NACE) v mikroregióne Terchovská dolina poskytuje **tabuľka č.17**. V skúmanom území je v databáze podnikateľských subjektov (06/2015) zaregistrovaných 4608 ekonomických subjektov, z toho 3896 je aktívnych. **Najviac z nich podniká v oblasti stavebníctva (46, 5 %)**, veľkoobchodu a maloobchodu, opravy motorových vozidiel, motocyklov a spotrebného tovaru (15,6 %) a priemyselnej výroby (13, 7%). **Vzhľadom na atraktivitu územia z hľadiska cestovného ruchu však pomerne málo**

subjektov podniká v oblasti hotelierstva a reštauračných služieb (3%). Samozrejme, nie je to v dôsledku nedostatku možností a predpokladov pre cestovný ruch, ale jedná sa hlavne o otázku kvalitatívnej stránky zariadení cestovného ruchu **a slabý záujem miestnych obyvateľov rozvíjať podnikanie v tomto sektore.**

Tabuľka E: Prehľad počtu ekonomických subjektov v mikroregióne (SK NACE)

Odvetvie hospodárstva	Terchovská dolina	%	Odvetvie hospodárstva	Terchovská dolina	%
Subjekty v poľnohospodárstve, lesníctve, rybolove (SK NACE 01-03) A	174	4,29	Subjekty v činnostiach v oblasti nehnuteľností (SK NACE 68) L	30	0,74
Subjekty v ťažbe a dobývaní (SK NACE 05-09) B	1	0,02	Subjekty v odborných, vedeckých a tech. činnostiach (SK NACE 69-81) M	179	4,42
Subjekty v priemyselnej výrobe (SK NACE 10-33) C	556	13,72	Subjekty v administratívnych a podporných službách (SK NACE 82) N	22	0,54
Subjekty v dodávke el., plynu, pary a studen. vzduchu (SK NACE 35) D	1	0,02	Subjekty vo verej. správe a obrane; povin. soc. zabezpeč. (SK NACE 84) O	16	0,39
Subjekty v dodávke vody; odvoze odpad. vôd, odpadov (SK NACE 36-39) E	2	0,05	Subjekty vo vzdelávaní (SK NACE 85) P	29	0,72
Subjekty v stavebníctve (SK NACE 41-43) F	1 885	46,51	Subjekty v zdravotníctve a sociálnej pomoci (SK NACE 86-88)	32	0,79
Subjekty vo veľkoob. a maloobchode; oprave mot. voz. (SK NACE 45-47) G	632	15,59	Subjekty v umení, zábave a rekreácii (SK NACE 90-93) R	55	1,36
Subjekty v doprave a skladovaní (SK NACE 49-53) H	75	1,85	Subjekty v ostatných činnostiach (SK NACE 94-96) S	156	3,85
Subjekty v ubytovacích a stravovacích službách (SK NACE 55-56) I	122	3,01	Subjekty v činnostiach domácností ako zamestnávateľ. (SK NACE 97-98) T	0	0,00
Subjekty v informáciách a komunikáciách (SK NACE 58-63) J	40	0,99	Subjekty v činnostiach exterit. organizácií a združení (SK NACE 99) U	0	0,00
Subjekty vo finančných a poisťovacích činnostiach (SK NACE 64-66) K	47	1,16			
			SPOLU	3 864	100,00

Čo sa týka rozdelenia ekonomických subjektov podľa počtu zamestnancov, v mikroregióne pôsobia najmä malí podnikatelia – živnostníci bez počtu zamestnancov. Podnikateľských subjektov bez zamestnancov bolo k 30. 6. 2015 v mikroregióne 3019. Najvýznamnejšie subjekty z pohľadu počtu zamestnancov a ekonomického prínosu pre mikroregión sú:

- **KIA Motors Slovakia, s.r.o.** (3000 – 3900 zamestnancov), Teplička nad Váhom, výroba motorových vozidiel,

- **Mobis, s.r.o** (1 000 – 1 999 zamestnancov), Gbeľany, výroba ostatných dielov a príslušenstva pre motorové vozidlá,
- **DOLVAP, s.r.o** (250 -499 zamestnancov), Varín, výroba vápna a sadry
- **DONGHEE Slovakia, s.r.o.** Strečno, (250 - 499 zamestnancov), výroba ostatných dielov a príslušenstva pre motorové vozidlá,
- **Coba Automotive s. r. o.** (200 – 249 zamestnancov), Terchová, Vyšné Kamence, výroba plastových dosiek, fólií, hadíc a profilov,
- **KRASPLAST AMG s.r.o.** (100 -149 zamestnancov), Krasňany, výroba ostatných textilných výrobkov okrem odevov,
- **Webasto Donghee Slovakia s.r.o.** (100 -149 zamestnancov), Strečno, výroba motorových vozidiel
- **BELA TEXTIL, s.r.o.** (50 – 99 zamestnancov), výroba posteľnej bielizne a textilných výrobkov pre domácnosť, **Belá**,
- **HYSKO SLOVAKIA, s.r.o.** (50 – 99 zamestnancov), Gbeľany, výroba ostatných dielov a príslušenstva pre motorové vozidlá,
- **Roľnícke družstvo Terchová**, (50 – 99 zamestnancov), Krasňany, chov dojníc,
- **AZ CAR, s.r.o.** (50 – 99 zamestnancov), veľkoobchod s dielmi a príslušenstvom motorových vozidiel, Varín.

Z hľadiska právnej formy majú zo všetkých subjektov vedených v databáze organizácií (06/2015) **nadpolovičné postavenie v mikroregióne fyzické osoby nezapísané v obchodnom registri**. K júnu 2015 ich bolo spolu 3200, zo všetkých registrovaných 4054, čo predstavovalo takmer 79%. Zo spomínaného počtu fyzických osôb nezapísaných v obchodnom registri majú najväčšie zastúpenie **živnostníci (3057)**, potom **samostatne hospodáriaci roľníci (81)** a nakoniec fyzické osoby nezapísané v obchodnom registri – **slobodné povolania (62)**. Mikroregión sa teda z hľadiska podnikateľskej aktivity fyzických osôb vyznačuje vysokou intenzitou počtu živnostníkov, z ktorých sa najviac venuje práve veľkoobchodu, maloobchodu a stavebníctvu.

- **Cestovný ruch**

Prírodné predpoklady pre cestovný ruch

Z hľadiska prírodných predpokladov pre cestovný ruch disponuje mikroregión Terchovská Dolina obrovskými možnosťami celoročného turistického vyžitia. Jeho potenciál je rozdelený do jednotlivých oblastí:

1. Letná rekreácia: *turistika, cykloturistika, mototuristika, horolezectvo, rekreácia spojená s kúpaním, rybolov, jazdecko, poľovníctvo, hubárstvo*

2. Zimná rekreácia: *turistika, zimné športy a rekreácia*

Pešia letná turistika

Na území mikroregiónu Terchovská Dolina sa nachádza množstvo značkových, ale aj neznačkových turistických chodníkov. Nájdeme tu 2 náučné chodníky charakteru populárno-náučnej exkurzie, ktoré prostredníctvom informačných paneloch osadených v teréne sprostredkovávajú prírodné a kultúrno-historické pomery miestneho regiónu. Sú to:

1. *Náučný chodník Jánošíkovým chotárom:* v dĺžke 13, 5 km a 6 hod., 10 informačných panelov zameraných na históriu obce Terchová, na ľudového hrdinu Juraja Jánošíka, ľudové zvyklosti a tradície, folklór a ľudovú architektúru a na miestnu faunu a flóru.
2. *Náučný chodník Štefanová - Podžiar - Dolné Diery - Nové Diery - Podžiar – Štefanová (Hotel Boboty) –* v dĺžke 3 km a 2 hodiny, 10 informačných panelov

Celkovo táto oblasť ponúka okolo 150 km turistických značkových chodníkov (v národnom parku Malá Fatra je to okolo 230 km). V tejto súvislosti je významným turistickým strediskom a **východiskovým bodom obec Terchová**. Mimoriadne turisticky atraktívne a vyhľadávané sú hlavne národné prírodné rezervácie Tiesňavy a Rozsutec.

Cykloturistika

Celý mikroregión je prepojený sieťou cyklotrás a poskytuje zaujímavé možnosti pre horskú, ako aj cestnú cykloturistiku. Nachádzajú sa tu tak trasy športového charakteru pre cyklistov s dobrou kondíciou, ako aj trasy charakteru rekreačných výletov, ktoré sú vhodné aj pre rodiny s deťmi. Cez mikroregión vedie štátna cesta, ktorá spája Žilinu s Oravou, takže na bicykli sa dá dostať do oboch smerov. Priamo po ceste sa dá vybrať smerom na Dolný Kubín a Kraľovany, či naopak do Žiliny a na Kysuce. Okrem toho obce Belá, Terchová a Zázrivá pozostávajú z mnohých samostatných osád, ktoré sú vzájomne poprepájané lesnými cestami, ktoré sú vhodné na horskú cykloturistiku.

Horolezectvo

Hornatý, členitý reliéf je významný nielen pre letnú pešiu turistiku, ale ponúka aj viaceré horolezecké možnosti a to v oblastiach:

1. Obšivanka - lokalita: Veľká Sokolia veža, Malá Sokolia veža - okrem obdobia od 1. marca do 15. júna
2. Tiesňavy - lokalita: Mních - okrem obdobia od 1. marca do 15. júna
3. Dolné Diery - lokalita: Fajky

4. Belské skaly - lokalita vo vyústení Belskej doliny
5. dolina Bystrička (bývalý lom)

Splavovanie vodných tokov, rafting

Splavovanie Váhu v úseku Lipovec (obec v okrese Martin) – Strečno (je možné vystúpiť na breh v lokalite Balcierová – pltisko (Strečno). Pltisko Balcierová je zároveň nástupnou trasou na plavbu plťami a to cez najkrajší úsek strečnianskeho priesmyku popod bájne skaly Margita a Besná, zrúcaniny Starhradu a hradu Strečno. Plte premávajú v letnom období, dĺžka trate je 7 km a končí v Strečne, poniže kompy. Za zvýšeného stavu vody je splavná aj rieka Varínka, v úseku dlhom 15 km od obce Terchová po jej ústie do Váhu. Je to však pomerne ťažká trasa. Obec Strečno poskytuje plavbu kompu.

Rekreácia spojená s kúpaním

Na území mikroregiónu sa nachádza len jedno kúpalisko a to v obci Stráňavy. Má rozlohu 1,88 ha a poskytuje veľký bazén s teplotou vody 24 – 26 stupňov Celzia.

Paraglajding

K atraktivitám patrí športové bezmotorové lietanie a závesné lietanie. (vrch Straník, Teplička nad Váhom)

Jazdectvo na koňoch

Je možné v obci Terchová a Zázrivá, v ktorých sa nachádzajú agroturistické ranče – Gazdovský dvor u Janka (Terchová) a Agroturistika Borončo (Zázrivá).

Zimná rekreácia

Na území mikroregiónu nachádza 20 lyžiarskych vlekov (14 v Terchovej vo Vrátnej, 3 v Zázrivej, jeden v Belej a dva vo Varíne) Z nich je najvyššie položená a najnavštevovanejšia Vrátna (vo výške 620 – 1709 m n. m.), ktorá ponúka možnosti tak pre skúsených lyžiarov, ako aj pre začiatočníkov, snowboardistov, či priaznivcov extrémneho lyžovania a skialpinizmu. Ideálnym miestom na sánkovanie pre rodiny s deťmi je lokalita Tížinka. Vo Vrátnej je k dispozícii 5 prepojených lokalít: Paseky, Poludňový grúň, Príslop, Tížinka a Chleb. Je tu 14 lyžiarskych vlekov, sedačková a nová 8-miestna kabínková lanovka na Chleb s celoročnou prevádzkou, umelo zasnežovaný snowboardový park so skokmi, prekážkami a bordercrossovou dráhou s vlastným vlekcom, bežecké trate – Chata Vrátna (4km), Štefanová (6km), Podžiar (8km), sánkarské trate – Tížinka, Pavlove lúky a skialpinistické trasy po hrebeni Malej Fatry. Celkovo je to skoro 11 km zjazdoviek. Výkon športových aktivít (lyžovanie, snoubording) na uvedených lyžiarskych tratiach je možný v čase od 7.00 hod. do 17.00 hod., v lokalitách Paseky, Tížinka a Lúka pod Hotelom Boboty od 7.00 hod. do 22.00 hod.

Okrem toho mikroregión ponúka vhodné podmienky na bežecké lyžovanie (Štefanová - Starý Dvor, Poludňový Grúň - trvalé trávne porasty ohraničené okrajom lesa, priestor ohraničený dolnou hranicou lesa od Tiesňav po Starý Dvor, mnohé pre verejnosť sprístupnené turistické chodníky. Niektoré trasy sú stále využívané najmä miestnymi lyžiarmi a nie sú udržiavané. Navyše by bolo potrebné všetky trasy vyznačiť a zakresliť do orientačných máp umiestnených na vhodných miestach (východiskách, križovatkách) v jednotlivých obciach mikroregiónu a taktiež pravidelne udržiavať.

3.1. SWOT analýza

Tabuľka č. 2: SWOT analýza

SWOT analýza Životné prostredie a krajina	
Silné stránky	Slabé stránky
▪ atraktívne prírodné prostredie ▪ zachovaný charakteristický ráz krajiny (medze, terasy, políčka) so zvyškami tradičnej ľudovej architektúry ▪ relatívne čisté ovzdušie ▪ geologicky rovnomeré a stabilné územie ▪ prítomnosť veľkoplošných a maloplošných chránených území ▪ prítomnosť významných druhov rastlín a živočíchov, bohatstvo biodiverzity ▪ prítomnosť kvalitných vodných zdrojov ▪ fungujúci systém separácie odpadu ▪ tradičné hospodárenie - gazdovanie vo viacerých obciach	▪ roztrieštenosť vlastníckych vzťahov ▪ svetelné znečistenie ▪ vizuálny impakt nových priemyselných, hospodárskych budov a domov IBV ▪ prítomnosť čiernych skládok odpadu ▪ existencia brownfieldov ▪ nedostatočný počet zberných dvorov ▪ absencia kanalizácie v niektorých obciach ▪ nedostatočná údržba a starostlivosť o krajinu ▪ absencia Územno-plánovacej dokumentácie v niektorých obciach ▪ slabé environmentálne povedomie ľudí ▪ zabratie poľnohospodárskej pôdy na priemyselné a stavebné účely
Príležitosti	Ohrozenia
▪ využitie prírodného a kultúrne - historického potenciálu krajiny pre rozvoj služieb cestovného ruchu ▪ trvalo udržateľný rozvoj sídel v súlade s miestnym rázom ▪ nové služby pre turistov ako sprevádzanie, ekopedagogika, pozorovanie zveri ▪ zachovanie kultúrneho rázu krajiny	▪ degradácia a pustnutie tradičnej krajiny ako dôsledok priemyselných investícií a nezájmu o tradičné hospodárenie (zánik historických krajinných štruktúr, strata identity, zánik historických prírodných či kultúrnych pamiatok) ▪ narušenie rázu krajiny a vznik brownfieldov spôsobujúcich vizuálny

pokračovaním v tradičnom hospodárení (podpora SHR a družstiev) ▪ zachovanie/rekonštrukcia tradičných objektov architektúry a ich využitie v cestovnom ruchu, hospodárení a voľnom čase ▪ budovanie povedomia o hodnotách vidieckej krajiny ▪ budovanie nových ÚSES ▪ zlepšovanie konkurencieschopnosti poľnohospodárskej a lesnej produkcie ▪ podpora lokálnych výrobkov	impakt pre obyvateľov aj návštevníkov ▪ zhoršujúci sa stav životného prostredia ▪ ohrozenie vodných tokov a spodnej vody ako dôsledok nedostatočného odkanalizovania územia ▪ ohrozenie životného prostredia divokými skládkami odpadu

SWOT analýza Cestovný ruch	
Silné stránky	Slabé stránky
▪ atraktívne prírodné územie ▪ rôznorodý, členitý a turisticky prítiažlivý terén a krajinný reliéf ▪ ľahko identifikovateľný región s bohatou a zaujímavou históriou ▪ výhodná geografická poloha s dobrou dostupnosťou ▪ blízkosť susedných štátov (PL, CZ) ▪ turistické destinácie nadregionálneho významu (Vrátna, Diery) ▪ sieť dobre značených turistických trás a cyklotrás ▪ diverzifikovaná ponuka služieb a zariadení (ubytovacích, stravovacích) ▪ relatívne vysoký podiel chalúp a chát v rámci individuálnych rekreačných objektov, záujem o kúpu rekreačných objektov ▪ silné folklórne tradície, kultúrne podujatia, existencia a predvádzanie tradičných remesiel ▪ celoročný prísun turistov ▪ prítomnosť atrakcií (plte, kabínková lanovka, výhliadkova veža, paragliding, hrady, expozície, atď.) ▪ prítomnosť lyžiarskych zariadení – vleky	▪ nedostatočne využívaný bohatý turistický potenciál mikroregiónu ▪ nerovnomerné rozmiestnenie ubytovacích a stravovacích kapacít ▪ často neudržiavané verejné priestranstvá a komunikácie ▪ nedostatočná turistická infraštruktúra malých rozmerov ▪ neprofesionalita služieb v cestovnom ruchu ▪ nízka kvalita existujúcich základných a doplnkových služieb CR ▪ málo pestrá ponuka foriem a produktov CR, absencia ucelených produktov CR ▪ absencia komplexného informačného a orientačného systému CR v mikroregióne ▪ množstvo cyklotrás vedúcich po existujúcich komunikáciách, prípadne poľných neupravených cestách ▪ nedostatočne dobudovaná infraštruktúra v obciach (cesty, chodníky) ▪ malé množstvo zachovaných tradičných stavieb, nedostatok múzeí, pamätných izieb ▪ absencia cieleného CR (mládež, cirkevná

▪ celoročná prítomnosť športových podujatí nadnárodného, národného, regionálneho aj lokálneho významu ▪ existencia sietí/združení turizmu (ZTT, Turizmus Zázrivá, OOCR Malá Fatra) ▪ propagácia územia MAS na veľtrhoch	turistika, ...) ▪ nedostatočná osвета medzi občanmi ▪ zložité podmienky štátu pre podnikanie ▪ neadekvátne nastavenie podpory CR v súčasných grantových systémoch ▪ slabé/chýbajúce prepojenie krajinotvorby obcami a podnikateľmi (údržba medzí, tradičné hospodárenie) ▪ absencia spoločnej propagácie regiónu doma aj v zahraničí ▪ nedostatočné množstvo turisticko-informačných kancelárií v obciach ▪ absencia turistických sprievodcov
Príležitosti	Ohrozenia
▪ CR ako predpoklad významného zdroja príjmov mikroregiónu s výrazným multiplikačným efektom pre rozvoj regionálnej ekonomiky (obchod, služby, remeslá, doprava, stavebníctvo a i.) ▪ koncepčný a koordinovaný rozvoj základnej a turistickej infraštruktúry ▪ rozvoj špecifických foriem turistiky (agroturistika, cirkevná, kultúrna, vzdelávacia turistika, cykloturistika, zotavenie a klimatické pobyty, rybolov, poľovníctvo, jazda na koni ...) ▪ rozvoj a skvalitňovanie silne dopytovaných oblastí CR – lyžovania, vidieckej turistiky, horskej turistiky, cykloturistiky - rozšírením ponuky ubytovacích a stravovacích kapacít zlepšením propagácie v národnom a medzinárodnom meradle ▪ ucelené ponuky kombinovaných služieb – vytváranie ponukových balíčkov ▪ podpora miestnych produktov/výrobcov ▪ zvýšenie atraktivity územia, doplnenie služieb ▪ rozšírenie a optimalizácia siete značených cyklotrás, budovanie mimoúrovňových	▪ zhoršenie ekonomickej situácie SR/EÚ, úbytok turistov ▪ stagnovanie a zhoršovanie vizuálnej stránky prostredia obcí – zanedbanosť, nečistota ▪ stagnácia ponuky v CR, nedostatočne rýchlo rozvíjajúca sa ponuka ucelených produktov orientovaných na rôzne cieľové skupiny ▪ nezáujem obyvateľov o poskytovanie agroturistických služieb ▪ veľká koncentrácia turistov len na určitých miestach, nevyužitie možnosti rozptylu turistickej infraštruktúry v širšom okolí ▪ zmena klímy, nestabilné snehové podmienky ▪ znečisťovanie územia návštevníkmi, možná devastácia prírody a pamiatok ▪ nedostatočná informovanosť ohľadne možností získania prostriedkov na podnikanie ▪ nedostatočná štátna podpora CR ▪ administratívna náročnosť prípravy projektov ▪ obava podnikateľov z rizika investovať do

cyklotrás, rozvoj služieb pre túto cieľovú skupinu ▪ zintenzívnenie propagácie mikroregiónu prostredníctvom veľtrhov CR ▪ podpora jednotného „image“ regiónu ▪ budovanie atraktivít a turistických cieľov ▪ rozvíjanie spolupráce a kooperácie subjektov CR ▪ podpora tradičných remesiel/vytváranie pracovných príležitostí (predvádzanie, výroby, služby) ▪ oživenie salašov ▪ sprístupnenie väčšieho množstva pamiatok v území ▪ crossektorová spolupráca ▪ výchova k podnikaniu na vidieku	CR ▪ podcenenie ľudského faktora a profesionálnej prípravy odborníkov v oblasti cestovného ruchu, vrátane poradenskej a vzdelávacej činnosti pre začínajúcich podnikateľov ▪ pustnutie krajiny – poľnohospodárskeho pôdneho fondu a poľnohospodárskych objektov ▪ narušenie krajinného rázu necitlivou výstavbou ▪ pokles počtu stálych obyvateľov

SWOT analýza Občianska vybavenosť a infraštruktúra	
Silné stránky	Slabé stránky
▪ dostatok zdrojov podzemnej vody vysokej kvality ▪ fungujúce dopravné spojenia a dobré napojenie na vlakové a autobusové spoje v širšom okolí ▪ výhodná strategická poloha – blízkosť Žiliny ako dopravného uzla ▪ vysoká úroveň elektrifikácie, plynofikácie ▪ dobré pokrytie územia internetovým signálom a signálom mobilných operátorov ▪ dostupnosť zdravotníckych služieb a zariadení ▪ väčšina územia je odkanalizovaná ▪ fungujúci systém triedenia odpadu ▪ dostatočný počet školských a predškolských zariadení ▪ relatívne vyhovujúci stav ciest II. a III. triedy ▪ celkovo dobrá občianska vybavenosť	▪ v niektorých obciach chýbajú napojenia na verejný vodovod ▪ nevyhovujúci stav miestnych komunikácií v niektorých obciach ▪ nedostatočne vybudovaná drobná infraštruktúra ▪ zanedbaný stav niektorých budov vo vlastníctve obcí ▪ chýbajúce služby ▪ nedostatočný predaj z dvora, chýbajúce predajné miesta ▪ slabšia ponuka stravovacích a kultúrnych zariadení ▪ slabé/absentujúce nájomné bývanie v niektorých obciach ▪ nerovnomerné pokrytie územia službami ▪ nedostatočná kapacita kultúrnych a športových zariadení ▪ nedostatočná kapacita DSS ▪ vybavenie škôl úplne nepostačuje

▪ relatívne vyhovujúci stav verejného osvetlenia ▪ množstvo horských cyklotrás	
Príležitosti	Ohrozenia
▪ oprava, dobudovanie chýbajúcej infraštruktúry (miestne komunikácie, chodníky, bezpečné – mimoúrovňové cyklotrasy) ▪ dobudovanie kanalizácie v niektorých oblastiach ▪ dobudovanie systému separácie o ďalšie komodity (bioodpad, ...) ▪ integrácia služieb obcí, podnikateľov ▪ zlepšenie prístupu k internetu, dobudovanie siete vysokorýchlostného internetu (pokrytie bielych miest) ▪ možnosť podpory podnikateľských aktivít ▪ multiplikačný efekt prítomných automobilových závodov ▪ dobudovanie zariadení športovísk na integrovanom princípe ▪ nevyužívané existujúce priemyselné objekty s vybudovanou technickou infraštruktúrou ▪ cieľavedomé využitie potenciálu informačnej a komunikačnej techniky ▪ rozvoj informačných a komunikačných technológií ▪ zvýšenie migrácie obyvateľstva do regiónu ▪ revitalizácia verejných priestranstiev	▪ zhoršovanie technického stavu miestnych komunikácií, zhoršenie dostupnosti hlavných komunikácií – dopravnej obsluhy ▪ zvyšujúce sa náklady na život ▪ dopravná preťaženosť komunikácií, najmä trasy ZA- Terchová ▪ znižovanie hodnoty a kvality budov v správe obcí ▪ úbytok obyvateľstva v dôsledku zlých / neexistujúcich služieb ▪ zhoršovanie, stagnácia podnikateľského prostredia v dôsledku nedobudovanej infraštruktúry, služieb ▪ odliv financií zo služieb mimo MAS v dôsledku nekvalitného servisu, ponuky a služieb ▪ odchod obyvateľov v dôsledku nedostatočných kapacít materských škôl ▪ nedostatočné financovanie infraštruktúry štátom ▪ suburbanizácia ▪ prehlbovanie rozdielov v postavení mužov a žien na trhu práce, nedostatočná podpora pracujúcich matiek

SWOT analýza Podnikanie, zamestnanosť, spoločnosť	
Silné stránky	Slabé stránky
▪ miestni podnikatelia zamestnávajú ľudí z regiónu ▪ prítomnosť veľkých, silných zamestnávateľov (KIA, Mobis) ▪ vysoký podiel ekonomicky aktívneho	▪ demografická štruktúra ▪ vysoký počet dlhodobozamestnaných ▪ sezónne výkyvy v pracovných príležitostiach v regióne ▪ nízka príjmová úroveň obyvateľstva -

obyvateľstva ▪ relatívny dostatok pracovných príležitostí v regióne ▪ nízka nezamestnanosť ▪ dostupnosť vzdelávacej štruktúry napojenej na zamestnanosť ▪ rovnorodá národnostná a náboženská štruktúra obyvateľstva ▪ veľký počet malých a stredných podnikateľských subjektov ▪ dostatok voľnej, flexibilnej a kvalifikovanej pracovnej sily ▪ silnejúca vzájomná spolupráca obcí a ich združení ▪ húževnatosť, pracovitosť a cieľavedomosť miestnych obyvateľov ▪ široká škála ľudských zdrojov od vysokoškolsky vzdelaných ľudí, cez IT odborníkov, odborníkov po remeselníkov) ▪ veľký počet zamestnancov v automobilovom priemysle ▪ súnalezitosť obyvateľov s regiónom ▪ prítomnosť súkromne hospodáriacich roľníkov a poľnohospodárskych družstiev	menšia kúpyschopnosť ▪ prevaha jednostranne orientovaného priemyslu ▪ horšia zamestnanosť starších ľudí ▪ malá ponuka voľnočasových aktivít pre seniorov ▪ málo vzdelávacích príležitostí – aktivít celoživotného vzdelávania, pre nezamestnaných či znevýhodnených občanov ▪ nedostatočná jazyková vzdelanosť ▪ slabý e-government, e-servis ▪ nevysporiadané pozemkové pomery brzdiace rozvoj podnikania, priemyslu a výstavby IBV ▪ nedostatočná participácia občanov vo veciach verejných ▪ nízky prílev zahraničných investícií ▪ nedostatok voľnočasových aktivít pre mládež
Príležitosti	Ohrozenia
▪ potenciál pre vytváranie pracovných miest ▪ crossektorová spolupráca – školy, remeselníci a podnikatelia ▪ zlepšenie komunikácie a propagácie ▪ zavedenie integrovaného informačného systému ▪ podpora tradícií v regióne – budovanie „remeselníckych centier“ ▪ podpora celoživotného vzdelávania (seniori, znevýhodnené skupiny, mládež, PC, cudzie jazyky) ▪ príchod nových investícií ▪ využitie brownfieldov ▪ podpora miestnej produkcie – zavedenie regionálnej značky ▪ podpora autentických, zážitkových služieb	▪ vysoký podiel obyvateľstva odchádzajúcich za prácou mimo trvalého bydliska ▪ odliv elít, vzdelaných ľudí z územia ▪ jednostrannosť priemyslu je rizikom pre ekonomickú stabilitu ▪ vysoké odvodové a daňové zaťaženie vedie k čiernemu trhu ▪ ohrozenie vidieckosti výstavbou ▪ administratívna náročnosť získavania finančných prostriedkov z fondov EŠIF ▪ posun priorít spoločnosti od tradícií ku konzumnému spôsobu života ▪ hrozba zániku tradičnej remeselnej výroby ▪ rozvoj negatívnych, sociálne-patologických fenoménov medzi mladými

v CR (agroturistika)	▪ rozrastanie sa marginalizovaných komunít ▪ slabá jazyková úroveň obyvateľstva

SÚHRNNÁ SWOT analýza	
Silné stránky	Slabé stránky
▪ výhodná a zaujímavá geografická poloha, blízkosť hraníc s Českom a Poľskom ▪ strategická dopravná poloha ▪ atraktívne, rôznorodé, druhovo rozmanité prírodné prostredie s možnosťou celoročného využitia ▪ ľahko identifikovateľný región ▪ bohaté kultúrohistorické dedičstvo, zaujímavé a cenné prírodné a kultúrne pamiatky ▪ prítomnosť veľkoplošných a maloplošných chránených území ▪ výborné možnosti rekreácie, zimnej a letnej turistiky, ojedinelých športových činností (plte, paragliding, rafting) ▪ prítomnosť silných nadregionálnych firiem ▪ vysoký podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva ▪ dostatok pracovných príležitostí, pomerne nízka miera nezamestnanosti ▪ tradícia remeselnej výroby a drobného podnikania ▪ diverzifikovaná ubytovacia infraštruktúra (hotely, penzióny, chaty, ubytovanie v súkromí) ▪ technická infraštruktúra väčšiny obcí na relatívne dobrej úrovni ▪ funkčná sieť školských a predškolských zariadení	▪ nízke platy a menšia kúpna sila ▪ nízka účasť verejnosti na rozhodovaní a plánovaní v samospráve ▪ nízky záujem o podnikanie, uprednostňovanie zamestnania sa v blízkom krajskom meste ▪ nižšia miera informovanosti o možnostiach podpory rozvoja podnikania a vytvárania nových pracovných príležitostí ▪ slabá spolupráca v rámci mikroregiónu pri spoločnom rozvoji – napr. spolupráca podnikateľov vo forme tvorby balíkov služieb ▪ absencia spoločnej propagácie regiónu doma aj v zahraničí ▪ absencia jednotného informačného systému ▪ nižšia vybavenosť a kvalitatívna úroveň služieb ▪ pomerne nízky záujem obyvateľov o rozvoj agroturistiky ▪ slabá úroveň znalosti cudzích jazykov ▪ absencia voľne prístupných a upravených verejných priestranstiev pre voľnočasové aktivity a stretávanie detí a mládeže ▪ neexistujúca koncepcia podpory podnikateľských subjektov pri rozvoji CR vrátane úverových zdrojov? ▪ čierne skládky odpadu, nelegálne výrubys v území ▪ slabá ponuka integrácie seniorov a znevýhodnených skupín
Príležitosti	Ohrozenia
▪ podpora tradičných remesiel a tradičnej	▪ odliv mladých, kvalifikovaných ľudí

výroby, podpora rodinného a individuálneho podnikania ▪ rozvoj mimoúrovňových cyklotrás ▪ tvorba regionálnej značky ▪ možnosť získania finančných prostriedkov prostredníctvom fondov EÚ ▪ doplnenie sieťovej infraštruktúry (net.) ▪ priamy prístup občanov k verejným informáciám cez IT prostriedky ▪ multiplikačný efekt automobilového závodu KIA na rozvoj regiónu ▪ príchod nových investorov ▪ priestor pre spoluprácu aktérov na území mikroregiónu (spolky, združenia a pod.) ▪ cestovný ruch ako nástroj hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu ▪ vzájomná spolupráca a koordinácia činností v rámci podpory rozvoja CR a propagácie regiónu ako celku ▪ rozvoj netradičných foriem turistiky (cirkevná, kultúrna, cykloturistika, kongresová, sprevádzanie –pozorovanie zvierat v chránených územiach) ▪ využitie zachovaných ľudových zvykov a tradícií v zmysle ich obnovy ▪ možnosť vytvorenia špecifických produktov CR a viazaných na región a jeho ráz(tradičné salašnícke a gazdovské produkty: vojky, oštiepky + zážitková agroturistika - dedičstvo regiónu, remeslá gazdovanie, ovčiarstvo, architektúra...) ▪ propagácia regiónu na veľtrhoch a výstavách ▪ využitie a rozvoj vzdelanostného potenciálu obyvateľov	▪ vymiznutie tradičnej produkcie a tradičného hospodárenia v dôsledku zmien legislatívy ▪ byrokratizácia podnikania v SR ▪ nedostatok finančných prostriedkov na investíciu do rozvoja podnikania ▪ neochota obyvateľov uskutočňovať podnikateľské aktivity ▪ administratívna náročnosť získavania finančných prostriedkov to štrukturálnych fondov EÚ ▪ jednostranne orientovaná priemyselná výroba s jedným nosným odvetvím – automobilizmus, strojárstvo ▪ úbytok, odchod kvalifikovanej pracovnej sily za lepšimi podmienkami mimo región ▪ hrozba zániku tradičnej remeselnej výroby a tradícií nedostatočnou podporou len „deklarovaním podpory“ ▪ devastácia chránených území, poškodzovanie životného prostredia necitlivou výstavbou, ťažbami... ▪ posun priorít spoločnosti od tradícií ku konzumnému spôsobu kultúrneho vyžitia ▪ nezáujem obyvateľov o udržateľné – „náročnejšie a sofistikovanejšie“ rozvojové riešenia a uprednostnenie „rýchlych“ riešení, stratégií a postupov ▪

SWOT analýza reprezentuje súčasnú situáciu v mikroregióne a pohľady jeho obyvateľov na ňu. Do jej tvorby boli zapojení obyvatelia naprieč celým širokým spektrom tvoriacim miestne komunity (rôzne vekové kategórie - mládež, dospelí, dôchodcovia, ženy,

muži, marginalizované komunity, zástupcovia občianskych združení, podnikateľského sektora, miestnej samosprávy a podobne).

Spracovávanie SWOT analýzy prebehlo vo všetkých troch pracovných skupinách, pracovnej skupine pre prípravu stratégie CLLD, taktiež boli spracované samostatné SWOT analýzy na všetkých prípravných stretnutiach v každej členskej obci. Na stretnutiach v obciach boli sripomienkované a dopĺňané aj SWOT analýzy, ktoré pripravila Prípravná skupina stratégie CLLD, ktorá pozostávala z členov pracovných skupín MAS a manažmentu kancelárie MAS. Na **stretnutí prípravnej skupiny stratégie CLLD dňa 29.6.2015** bol prezentovaný audit zdrojov spoločne so zostavenými SWOT analýzami za jednotlivé oblasti spoločne so súhrnnou SWOT analýzou na verejné pripomienkovanie. V rámci tvorby finálnej SWOT analýzy boli tieto doplnené ešte získaným dotazníkovým prieskumom realizovaným v mesiacoch august- október 2015 v, ktorých sa občania vyjadrovali k indikátorom kvality života v oblastiach: životné prostredie, bývanie, dianie v regióne, služby, voľný čas a zábava, rozvoj obce a regiónu a medziľudské vzťahy (dotazník pre obyvateľov MAS – príloha č. 15). Stretnutia s obyvateľmi v jednotlivých obciach sa konali v mesiacoch september až december 2015, bližšie informácie o stretnutiach sú uvedené v tabuľke **č. 2 verejné stretnutia k príprave stratégie CLLD** v časti 2.2 a v prílohe č.6. Informácie o stretnutiach ako aj o všetkých aktivitách boli zverejňované prostredníctvom mailov, webovej stránky MAS TD (www.mas-td.sk) , webových stránok obcí, miestneho rozhlasu, obecných vývesných tabúl, ako aj sociálnych sietí – facebookového profilu MAS <https://www.facebook.com/Oz-Partnerstvo-pre-MAS-Terchovsk%C3%A1-dolina/255892171132298?ref=hl> .

Na príprave a spracovaní SWOT analýzy sa podieľali okrem zúčastnených občanov aj odborníci a členovia orgánov a manažmentu MAS: **Ing. Ivan Dvorský** (štatutárny zástupca MAS TD), **Bc. Jozef Jurík** (člen Rady MAS TD – občiansky sektor), **Maroš Callo** (člen Rady MAS TD- podnikateľský sektor), **PhDr. Peter Vajda** (predseda monitorovacieho výboru MAS TD, starosta - verejný sektor), externá spolupracovníčka **PhDr. Alena Mičicová** (expert v regionálnom rozvoji), **Mgr. Peter Madigár** (manažér MAS), **Mgr. Oľga Jaroščiaková** (účtovníčka), **Ing. Martina Olešová** (administratívna pracovníčka), **Ing. Anna Gáborová** (pracovníčka miestneho rozvoja vedeného komunitou – dobrovoľník).

Zo SWOT analýzy vyplýva príležitosť využitia miestnych prírodných a kultúrnych potencialít pre rozvoj nových služieb v regióne so špeciálnym akcentom na rozvoj špecifických služieb v cestovnom ruchu. Z analýzy vyplýva nutnosť rozvíjať spoluprácu medzi jednotlivými subjektmi, spoločnú propagáciu regiónu a vytvorenie kvalitnej ponuky služieb pre návštevníkov aj obyvateľov. Ďalšou oblasťou zadanou v analýze je

starostlivosť o krajinu a životné prostredie, ktoré identifikuje najmä nutnosť dobudovania infraštruktúry v obciach (cesty, komunikácie, voľná čas, turistika a rekonštrukcia miestnych kultúrnych domov, či komunitných priestorov) a rozvoj starostlivosti o krajinu aj formou aktívneho rozvoja udržateľných poľnohospodárskych aktivít zameraných na výrobu miestnych produktov a poskytovanie agroturistických služieb. SWOT analýza identifikovala v nadväznosti na analytickú časť aj vysokú mieru ekonomicky aktívnych obyvateľov, najmä drobných živnostníkov, avšak nedostatok služieb a nízky záujem o rozvoj podnikania v cestovnom ruchu, špecificky v službách cestovného ruchu. V ekonomickej oblasti je teda príležitosťou pre mikroregión rozvoj miestnych služieb, podnikania, diverzifikácie poľnohospodárskych aktivít a špecifických služieb zameraných na rozvoj turizmu a agroturizmu. SWOT analýza MAS TD zohľadňuje reálne analytické skutočnosti a získané podklady a taktiež aj pohľady obyvateľov z územia MAS zo všetkých sektorov : podnikateľského, verejného aj súkromného vrátane občianskeho. SWOT analýza sa tvorila za aktívnej účasti zástupcov všetkých aktérov z územia MAS(podnikatelia, zástupcovia samosprávy, tretieho sektora, združení, spolkov, aktivistov, dôchodcov, žien, mužov, zástupcov menšín, či marginalizovaných skupín).

3.3 Identifikácia potrieb

V nadväznosti na analytickú časť a SWOT analýzu sa dá konštatovať vysoký potenciál územia pre zlepšovanie ekonomického rozvoja, podnikateľskej činnosti a rozvoja cestovného ruchu, či udržateľného poľnohospodárstva a agroturistiky. V oblasti ekonomického rozvoja a podnikania sú v regióne predispozície najmä v malých podnikateľoch (živnostníkoch) a menších a stredných firmách najmä v stavebníctve, službách, remeslách a priemyselných odvetviach(strojárstvo, výroby pre automobilový priemysel). Región je známy svojou „kovoroľníckou“ tradíciou a zachovávaním tradičných remesiel, kde je potenciál ich pretransformovania s voľnočasovej a záujmovej činnosti na činnosti podnikateľské. V poľnohospodárskom sektore je príležitosť pre poľnohospodársku výrobu obzvlášť v živočíšnej oblasti, produkciu miestnych tradičných výrobkov- predaj z dvora, zásobovanie existujúcich zariadení v cestovnom ruchu. V území je sú prítomné ľudské zdroje , avšak najväčším problémom je nízky záujem obyvateľov o tieto činnosti a najmä nedostatok kapitálu, nedostatočné zdroje na moderné – inovatívne technické vybavenie, a následne nedostatočné využitie výrobného potenciálu a spolu s tým aj slabšia propagácia a marketing. Nemenej významnou je potreba zachovania špecifického krajinného rázu- krajinotvorby v podhorskom a horskom reliéfe vhodnom najmä na pasenie a živočíšnu výrobu(napríklad

tradičné ovčiarstvo). Z hľadiska cestovného ruchu je územie MAS významnou národnou až nadnárodnou destináciou(hrebeňové chodníky pohoria Malá Fatra sú v prepočte na rozlohu turisticky najvyťaženejšími trasami na Slovensku). V mikroregióne je celkovo dostatok ubytovacích kapacít(najmä Terchová, Zázrivá, Belá), potenciál pre rozvoj existuje v menej známych obciach, chýbajú najmä špecifické služby v cestovnom ruchu, ktoré by dokázali turistov udržať v území dlhšie, zatraktívniť tak miestnu ponuku (agroturistika, sprievodcovstvo, pozorovanie zvery, turistika zameraná na špecifické cieľové skupiny-cirkevná turistika, turistika osôb s obmedzeniami a podobne). V území je nedostatočne dobudovaná drobná turistická infraštruktúra, viaceré pamiatky a stavby majú potenciál po účelnej a vhodnej úprave a dobudovaní (napr. múzeá, pamätné izby) lákať nových návštevníkov(staré drevenice, kúrie, kaštiele a podobne). Veľmi dôležitou je oblasť verejného života, a komunitné zázemie. Napriek viacerým obecným projektovým iniciatívam je stav infraštruktúry nedostatočný a vyžaduje si nové investície, rekonštrukcie a zveľaďovanie. V obciach je nedostatok infraštruktúry voľného času, športovísk, mnohé obecné budovy sú v nevhodnom stave, využívanie OZE je na nízkej úrovni, až takmer absentuje, čím pretrváva vyššia permanentná finančná náročnosť na energie. Územie MAS je z väčšej časti pokryté lesmi, mnohé z nich spadajú pod rôzne stupne ochrany, čo značne obmedzuje ich hospodárske využitie . V súlade s prítomnosťou národného parku je predispozícia využitia lesných porastov najmä pre relaxačné a edukačné využitie, prípadne turistiku.

Z hľadiska širokého záberu potrieb územia vyjadrených v jednotlivých SWOT analýzach MAS pristúpila v procese tvorby k ich hierarchizácii. Použitím techniky problémovej analýzy boli zoradené jednotlivé výstupy do okruhov a vzájomne súvisiacich oblastí v rámci čoho boli zadefinované problémové okruhy v tzv. „strome problémov“ (príloha č.16). Podľa doterajších skúseností zostavovateľa stratégie pracovali na definovaní jednotlivých okruhov na základe predošlých problémových analýz v rámci jednotlivých pracovných skupín a okruhov SWOT analýzy. Definovanie okruhov prebiehalo za účasti a spoločnej negociácii všetkých zainteresovaných aktérov na viacerých úrovniach(vid' príloha č. 6).

MAS definovala problémy územia definované v štruktúre „stromu problémov“. Ďalším stupňom identifikácie potrieb a spracovania výstupov zachytených v SWOT analýze je definovanie „preklápanie“ problémov v území do reálnych potrieb a ich hierarchizácia. Pre definovanie potrieb bola použitá technika „stromu potrieb“(príloha č. 16), keď jednotlivé problémové okruhy boli preklopené a definované do konkrétnejších potrieb vychádzajúcich

z analýzy územia a identifikácie potrieb jednotlivých obyvateľov, skupín a aktérov v území a zohľadnení potrieb na úrovni strategických dokumentov.

Zoznam a hierarchizácia potrieb územia MAS:

V procese prípravy stratégie CLLD MAS TD boli zadefinované nasledujúce strategické priority ako výstup hierarchizácie potrieb :

Všeobecne definovaná potreba územia :

Zlepšenie využívania miestneho prírodného, kultúrneho potenciálu, infraštruktúry a ľudských zdrojov pre trvalo udržateľný rozvoj mikroregiónu terchovskej doliny.

Strategické potreby:

- 1. Zlepšenie a skvalitnenie stavu infraštruktúry a životného prostredia***
- 2. Podpora podnikania najmä v oblasti miestnych služieb, cestovného ruchu a Poľnohospodárstva***
- 3. Zlepšenie participácie na miestnom rozvoji, medzisektorovej spolupráci a zachovávaní miestneho dedičstva***

Špecifické potreby:

- 1. Dobudovanie chýbajúcej infraštruktúry slúžiacej komunitám a zlepšenie životného prostredia prostredníctvom jeho zatraktívnenia (starostlivosť o krajinu a jej ochrana).***
- 2. Zlepšenie ponuky bežných miestnych služieb, zvýšenie podnikateľskej aktivity a služieb v cestovnom ruchu a agroturistike, zvýšenie podnikateľských aktivít a zlepšenie starostlivosti o krajinu .***
- 3. Zlepšenie informovanosti a zapojenosti ľudí participujúcich na rozvojových aktivitách a zachovávaní miestneho kultúrneho a prírodného dedičstva.***

Konkrétne potreby:

- Dobudovanie chýbajúcej technickej infraštruktúry , zlepšenie dostupnosti sídel***
- Zlepšenie infraštruktúry slúžiacej pre miestne komunitné aktivity***
- Zlepšenie turistickej a rekreačnej infraštruktúry***
- Sanácie čiernych skládok, zlepšenie starostlivosti o čistotu v obciach a krajine***
- Zvýšenie motivácie k estetizácii a udržiavaní čistoty v obciach***

- *Zvýšenie povedomia o hodnotách vidieckej krajiny, zvýšenie záujmu obyvateľov o starostlivosť o krajinu*
- *Zvýšenie počtu poľnohospodárov, SHR, mladých poľnohospodárov*
- *Zlepšenie motivácie podnikateľov v poľnohospodárstve a na vidieku, posilnenie finančnej podpory*
- *Zvýšenie povedomia o možnostiach hospodárenia na vidieku, podpora poľnohospodárov, rodinných fariem a mikropodnikov*
- *Zvýšenie ponuky miestnych služieb v komunite*
- *Podpora špecifických, inovatívnych a doplnkových služieb voči existujúcim najmä v cestovnom ruchu*
- *Podpora existujúcich podnikateľských subjektov pri tvorbe, zachovávaní pracovných miest a činnosti*
- *Rozvoj spolupráce siet'ovania, podpora aktívnych partnerstiev, zlepšenie motivácie subjektov pre spoluprácu*
- *Zvýšenie miery spolupráce záujmových združení, organizácií a jednotlivcov či spolupracujúcich skupín*
- *Zvýšenie informovanosti a záujmu verejnosti o angažovanie vo vidieckom priestore*
- *Podpora tradičných remesiel, zlepšenie stavu miestnych pamiatok, turistickej infraštruktúry, zvýšenie úrovne prezentácie mikroregiónu*
- *Zlepšenie využívania miestneho potenciálu pre rozvoj podnikania a cestovného ruchu, zvýšenie medzisektorovej spolupráce*
- *Zvýšenie povedomia o hodnotách vidieckej krajiny, zvýšenie záujmu o inovatívne a autentické prezentácie miestneho dedičstva*

Pri tvorbe problémovej analýzy a definovaní potrieb sa vychádzalo z komplexného auditu zdrojov a z realizovanej tvorby SWOT analýzy. Boli použité metódy brainstormingu, uvedená metóda stromu problémov, a stromu cieľov, taktiež prostredníctvom adaptovanej matice partnerstva a konfliktov (metódou PAIRWISE RANKING MATRIX). Výstupom použitia týchto metód boli stanovené vyššie uvedené problémy a na ne nadväzujúce potreby územia MAS TD.

4. Strategický rámec

Zámer vypracovať stratégiu CLLD pre obdobie 2014 – 2020 vychádza z miestneho partnerstva medzi občianskym, podnikateľským a verejným sektorom. Stratégia CLLD MAS

TD je spracovaná za účelom rozvoja územia najmä: zvyšovania kvality života obyvateľov, sieťovania aktívnych subjektov, podpory inovatívnych riešení vo vidieckom prostredí, podpory udržateľnosti a rastu zamestnanosti a podpory trvalo udržateľných prístupov. Stratégia CLLD zohľadňuje vnútorné a vonkajšie možnosti a obmedzenia, ktoré partnerstvo vníma v rámci sebareflexie, zohľadňuje ciele Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2020, ciele Integrovaného regionálneho programu 2014 – 2020 a stratégie EU 2020.

Kľúčovým princípom v príprave stratégie CLLD je trvalá udržateľnosť a inteligentný rast vo všetkých aspektoch:

- Prepájanie – sieťovanie, vzájomná tolerancia a rešpekt vo všetkých oblastiach kvality života(ekonomická, sociálna, environmentálna)
- Strategické plánovanie – strategické myslenie a zvažovanie dlhodobých dôsledkov
- Vnímanie obmedzení, možností a vyčerpatelnosti zdrojov
- Predvídanie možných rizík, ich eliminácia a predchádzanie ohrozeniam
- Komplexné vnímanie kvality života v regióne – nielen materiálne, ale aj kultúrne, estetické, duchovné a iné hodnoty
- Sociálna rovnováha, solidarita a spravodlivosť - rovnosť príležitostí pre všetkých
- Zapojenie všetkých skupín obyvateľstva naprieč širokým spektrom bez rozdielu, diskriminácie, či iných obmedzení(zapojenie marginalizovaných skupín je samozrejmosťou)
- Zapojenie lokálneho, regionálneho, nadregionálneho a nadnárodného rozmeru v adekvátnych vzťahoch a prepojeniach a patričnej miere

Strategický rámec (vízia, strategické ciele, strategické priority a špecifické ciele) vychádzajú z analytickej časti, pričom rešpektujú a zohľadňujú ciele Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2020, ciele Integrovaného regionálneho programu 2014 – 2020 a stratégie EU 2020. Stratégia CLLD MAS TD je zameraná na využitie miestnych potenciálov so zameraním na trvalo udržateľný rozvoj a rast spojený s udržiavaním a tvorbou novej zamestnanosti integrovanými opatreniami s využitím čo najväčšej inklúzie a inovácií. Prierezovo strategický rámec zohľadňuje potreby miestnych komunít, špecifické potreby územia a kladie dôraz na doplnkovosť medzi PRV a IROP.

4.1 Definovanie vízie a strategického cieľa

Vízia vyjadruje predstavu obyvateľov a strategických aktérov z územia OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina o tom, kam by sa mal mikroregión v najbližších rokoch posúvať. Vízia zohľadňuje potreby a príležitosti, ale aj ohrozenia vyplývajúce z analytickej časti a SWOT analýzy. Na základe vykonaných analytických činností a strategického plánovania v MAS vyplývajúceho zo spomínaných stretnutí v rámci prípravy stratégie CLLD bola v spolupráci so širokým spektrom aktérov v území zadefinovaná nasledovná vízia:

Vízia OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ do roku 2023 :

„Územie miestnej akčnej skupiny bude atraktívnejším prostredím pre život s vyššou ponukou služieb pre obyvateľstvo, vyššou mierou podnikateľsky aktívnych obyvateľov a poľnohospodárov pri zachovávaní a tvorbe nových pracovných miest a zamestnanosti s využitím trvalo udržateľných postupov a inovácií.“

Na základe spoločného strategického plánovania: výberu potrieb, výberu rozvojových priorít a očakávaní, ktoré reflektujú žiaduce kvalitatívne realisticky merateľné zmeny v území dosiahnuteľnej do roku 2023 bol ako konkretizácia vízie stanovený strategický cieľ:

Strategický cieľ OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ do roku 2023:

„Zlepšenie využívania miestneho prírodného a kultúrneho potenciálu, infraštruktúry a ľudských zdrojov pre trvalo udržateľný rozvoj MAS prostredníctvom zlepšovania životného prostredia podpory podnikania a spolupráce.“

4.2 Stanovenie priorít, špecifických cieľov a opatrení

4.2.1 Stanovenie priorít

Výber strategických (rozvojových) priorít vychádza z interaktívneho zostavenia SWOT analýzy (vychádzajúcej zo stretnutí) a hlavne analýzy potrieb a problémov, realizovanej na stretnutí zástupcov všetkých troch sektorov územia OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“. Pri definovaní strategických priorít sa vychádzalo z definovaných problémov územia. Hlavným cieľom pri tomto procese bolo stanoviť kľúčové problémy a priradiť k nim tie najadekvátnejšie priority, na ktoré budú nadväzovať opatrenia a jednotlivé aktivity viažuce konkrétne zdroje. Stanovenie priorít prebehlo ako výstup z predošlých stretnutí v území na spoločnom stretnutí **prípravnej skupiny pre stratégiu CLLD**. Na základe identifikácia

potrieb ako dobudovanie a rozvoj infraštruktúry, podpora podnikania, služieb a aktivít v cestovnom ruchu, podpora poľnohospodárov a starostlivosti o krajinu, spolupráce, sieťovania a zachovávaní kultúrneho dedičstva boli identifikované nasledovné priority a k nim prislúchajúce špecifické ciele a konkrétne opatrenia.

Strategické (rozvojové) priority OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“:

- STRATEGICKÁ PRIORITA 1:

Zlepšenie a skvalitnenie stavu infraštruktúry a životného prostredia

- STRATEGICKÁ PRIORITA 2:

Podpora podnikania a rozvoj miestnych služieb, cestovného ruchu a poľnohospodárstva

- STRATEGICKÁ PRIORITA 3:

Rozvoj a podpora vzájomnej spolupráce a participácie obyvateľov na miestnom rozvoji informovanosti a zachovávaní kultúrneho a prírodného dedičstva

4.2.2 Stanovenie špecifických cieľov a ich priradenie k prioritám

Priradenie špecifických cieľov k strategickým prioritám:

STRATEGICKÁ PRIORITA 1: Zlepšenie a skvalitnenie stavu infraštruktúry a životného prostredia

Špecifický cieľ 1: Podpora miestneho rozvoja, infraštruktúry a zlepšovania životného prostredia v komunitách

STRATEGICKÁ PRIORITA 2: Podpora podnikania a rozvoj miestnych služieb, cestovného ruchu a poľnohospodárstva

Špecifický cieľ 2: Podpora podnikania a zamestnanosti pri zachovávaní trvalo udržateľného rozvoja a starostlivosti o krajinu

STRATEGICKÁ PRIORITA 3: Rozvoj a podpora vzájomnej spolupráce a participácie obyvateľov na miestnom rozvoji informovanosti a zachovávaní kultúrneho a prírodného dedičstva

Špecifický cieľ 3: Rozvoj spolupráce, informovanosti a participácie na miestnom rozvoji a zachovávaní miestneho dedičstva

4.2.3 Stanovenie opatrení a ich priradenie k špecifickým cieľom

Priradenie jednotlivých opatrení k špecifickým cieľom:

STRATEGICKÁ PRIORITA 1: Zlepšenie a skvalitnenie stavu infraštruktúry a životného prostredia

Špecifický cieľ 1: Podpora miestneho rozvoja, infraštruktúry a zlepšovania životného prostredia v komunitách

Pre udržateľný rozvoj je nevyhnutné zabezpečiť kvalitnú infraštruktúru, miestne služby a životné prostredie. 31 408 obyvateľov MAS TD musí byť súčasťou miestneho rozvoja, preto je potrebné pre nich vytvárať čo najlepšie podmienky pre život aby nedochádzalo k odchodu produktívnych ľudí a zároveň dochádzalo k prirodzenému „zmlaďovaniu“ územia a generačným výmenám a kontinuite. V rámci SWOT bolo identifikované silné prostredie komunitných aktivít, špecifických rázovitých prejavov a kultúrno- historického potenciálu. Mikroregión je výhodne strategicky napojený na dôležité trasy, vo viacerých oblastiach boli však identifikované nevyhovujúce pomery a zlý stav, budov, komunitných a verejných priestorov, či infraštruktúry, vrátane turistickej. Územie MAS je z veľkej miery pokryté lesmi, z ktorých značná časť náleží k Národnému Parku Malá Fatra, čo v značnej miere obmedzuje ich hospodárske využitie a predurčuje ich funkciu na relaxačnú, rekreačnú a náučnú.

Napĺňaním priority číslo 1 dôjde k napĺňaniu potrieb:

- *Dobudovanie chýbajúcej technickej infraštruktúry , zlepšenie dostupnosti sídel*
- *Zlepšenie infraštruktúry slúžiacej pre miestne komunitné aktivity*
- *Zlepšenie turistickej a rekreačnej infraštruktúry*
- *Sanácie čiernych skládok, zlepšenie starostlivosti o čistotu v obciach a krajine*
- *Podpora tradičných remesiel, zlepšenie stavu miestnych pamiatok, turistickej infraštruktúry, zvýšenie úrovne prezentácie mikroregiónu*

Sekundárne sa podporia aj potreby:

- *Podpora tradičných remesiel, zlepšenie stavu miestnych pamiatok, turistickej*
- *Zvýšenie ponuky miestnych služieb v komunite*
- *Zvýšenie povedomia o hodnotách vidieckej krajiny, zvýšenie záujmu obyvateľov o starostlivosť o krajinu infraštruktúry, zvýšenie úrovne prezentácie mikroregiónu*
- *Zvýšenie motivácie k estetizácii a udržiavaniu čistoty v obciach*

Špecifický cieľ 1: Podpora miestneho rozvoja, infraštruktúry a zlepšovania životného prostredia v komunitách

➤ **Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach**

- **Opatrenie 1.1:** Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania všetkých druhov infraštruktúr malých rozmerov vrátane investícií do energie z obnoviteľných zdrojov a úspor energie (**PRV 7.2**)
- **Opatrenie 1.2:** Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry(**PRV 7.4**)
- **Opatrenie 1.3:** Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie (**PRV 7.5**)

➤ **Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenia životaschopnosti lesov**

- **Opatrenie 1.4:** Podpora na investície do zlepšenia odolnosti a environmentálnej hodnoty
lesných ekosystémov(**PRV 8.5**)

Aktivity Integrovaného regionálneho operačného programu 2014 – 2020

➤ **Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach**

- **Opatrenie 1.5 rozvoj základnej infraštruktúry v oblastiach (IROP 5.1.2)**
  - ❖ **dopravné prepojenie a dostupnosť sídiel**
    - výstavba, modernizácia a rekonštrukcia zastávok, staníc, parkovísk na linkách prepájajúcich obec s mestom
  - ❖ **sociálne služby a komunitné služby**
    - zriaďovanie nových alebo rekonštrukcia a modernizácia existujúcich zariadení pre poskytovanie komunitných sociálnych služieb vrátane materiálne – technického vybavenia
    - zvyšovanie kvality a kapacity komunitných sociálnych služieb
    - rozvoj terénnych a ambulantných sociálnych služieb
    - infraštruktúra komunitných centier

STRATEGICKÁ PRIORITA 2: Podpora podnikania a rozvoj miestnych služieb, cestovného ruchu a poľnohospodárstva

Špecifický cieľ 2: Podpora podnikania a zamestnanosti pri zachovávaní trvalo udržateľného rozvoja a starostlivosti o krajinu

Zlepšovanie ekonomického rozvoja na území OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ je jednou z nosných priorít a jedným z nosných cieľov stratégie CLLD. SWOT analýza preukázala vysokú mieru ekonomicky aktívnych obyvateľov, najmä malých a stredných podnikateľov(mimo nadnárodných investícií) , ktorí tvoria kostru miestnej udržateľnej ekonomiky. Je nevyhnutné podporovať udržiavanie a tvorbu pracovných miest, taktiež poskytovanie miestnych služieb, špecifických služieb v cestovnom ruchu a poľnohospodárske a agroturistické aktivity. Mikroregión terchovskej doliny má vzhľadom na svoju strategickú polohu a dobré napojenie na dopravnú sieť, blízkosť krajského mesta Žilina, dostatok ekonomicky aktívnych občanov kvalitný ľudský potenciál dobré východisko pre rozvoj podnikania a zamestnanosti. V mikroregióne je potreba podporovať miestne služby, podnikateľské aktivity najmä v oblasti malého a stredného podnikania – remeslá, služby, špecifické a doplnkové služby pre turistov. Je nevyhnutné sa zamerať na miestne špecifiká, posilňovanie konkurencieschopnosti, marketingovej prezentácie inovácií, nových technológií a produktov. V oblasti poľnohospodárstva podhorský a horský špecifický región determinujú drsnejšie klimatické a pôdne pomery, preto je indikované najmä zameranie na špeciálnu rastlinnú a najmä živočíšnu výrobu. Z hľadiska napojenosti, kontinuity, generačnej výmeny a zachovávaní miestneho dedičstva je vhodné podporovať aj transformáciu voľnočasových remeselných výrob na trvalo udržateľné podnikateľské aktivity. Je potrebné podporovať predaj z dvora a miestnych producentov ako príležitosť pre podporu miestnych produktov (zariadenia cestovného ruchu, reštaurácie a podobne).

Napĺňaním priority číslo 2 dôjde k napĺňaniu potrieb:

- ***Podpora tradičných remesiel, zlepšenie stavu miestnych pamiatok, turistickej infraštruktúry, zvýšenie úrovne prezentácie mikroregiónu***
- ***Zvýšenie počtu poľnohospodárov, SHR, mladých poľnohospodárov***
- ***Zlepšenie motivácie podnikat' v poľnohospodárstve a na vidieku, posilnenie finančnej podpory***
- ***Podpora špecifických, inovatívnych a doplnkových služieb voči existujúcim najmä v cestovnom ruchu***
- ***Podpora existujúcich podnikateľských subjektov pri tvorbe, zachovávaní pracovných miest a činnosti***
- ***Zvýšenie povedomia o možnostiach hospodárenia na vidieku, podpora***

poľnohospodárov, rodinných fariem a mikropodnikov

Sekundárne sa podporia aj potreby:

- **Zlepšenie využívania miestneho potenciálu pre rozvoj podnikania a cestovného ruchu, zvýšenie medzisektorovej spolupráce**

Opatrenia PRV 2014 -2020

➤ **Rozvoj poľnohospodárskych podnikov a podnikateľskej činnosti**

- **Opatrenie 2.1:** Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti pre mladých poľnohospodárov (**PRV6.1**)
- **Opatrenie 2.2:** Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti na rozvoj malých poľnohospodárskych podnikov (**PRV 6.3**)
- **Opatrenie 2.3:** Podpora na investície do vytvárania a rozvoja nepoľnohospodárskych činností (**PRV 6.4**)

Aktivity Integrovaného regionálneho operačného programu 2014 – 2020

➤ **Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií**

- **Opatrenie 2.4   zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, samostatne zárobkovo činných osôb, družstiev (IROP 5.1.1)**
  - A)   obstaranie hmotného majetku pre účely tvorby pracovných miest,
  - B)   nutné stavebnotechnické úpravy budov spojené s umiestnením obstarávacej technológie a/alebo s poskytovaním nových služieb
  - C)   podpora marketingových aktivít
  - D)   podpora miestnych produkčno-spotrebiteľských reťazcov, sieťovanie na úrovni miestnej ekonomiky a výmena skúseností

STRATEGICKÁ PRIORITA3: Rozvoj a podpora vzájomnej spolupráce a participácie obyvateľov na miestnom rozvoji informovanosti a zachovávaní kultúrneho a prírodného dedičstva

Špecifický cieľ 3: Rozvoj spolupráce, informovanosti a participácie na miestnom rozvoji a zachovávaní miestneho dedičstva

V rámci SWOT analýzy a analytických údajov vyplynula potreba budovania partnerstva a zdokonaľovania zručností a schopností jednotlivých aktérov v území, taktiež potreba kvalitného manažmentu implementácie Stratégie CLLD OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“. Proces riadenia MAS je sám o sebe inovatívny a zahŕňa v sebe mnohé operácie aktivity a činnosti (školenia, tréningy, výmenu skúseností, a podobne). Zo SWOT analýzy vyplynula potreba zvyšovania informovanosti prijímateľov a motivácie k podnikaniu na vidieku a v poľnohospodárstve, MAS sa rozprestiera na rozlohách rôznych chránených areálov a sústav NATURA 2000, kde je nevyhnutné znižovať riziká poveternostných vplyvov a najmä podporovať trvalo - udržateľné a citlivé hospodárenie. Nevyhnutným predpokladom pre napĺňanie týchto cieľov je dostatočná informovanosť a ukážky dobrej praxe a demonštračné aktivity..

Napĺňaním priority číslo 3 dôjde k napĺňaniu potrieb:

- ***Podpora tradičných remesiel, zlepšenie stavu miestnych pamiatok, turistickej infraštruktúry, zvýšenie úrovne prezentácie mikroregiónu***
- ***Zlepšenie motivácie podnikat' v poľnohospodárstve a na vidieku, posilnenie finančnej podpory***
- ***Zlepšenie využívania miestneho potenciálu pre rozvoj podnikania a cestovného ruchu, zvýšenie medzisektorovej spolupráce***
- ***Zvýšenie povedomia o možnostiach hospodárenia na vidieku, podpora poľnohospodárov, rodinných fariem a mikropodnikov***
- ***Rozvoj spolupráce sieťovania, podpora aktívnych partnerstiev, zlepšenie motivácie subjektov pre spoluprácu***
- ***Zvýšenie miery spolupráce záujmových združení, organizácií a jednotlivcov či spolupracujúcich skupín***
- ***Zvýšenie informovanosti a záujmu verejnosti o angažovanie vo vidieckom priestore***
- ***Zvýšenie povedomia o hodnotách vidieckej krajiny, zvýšenie záujmu o inovatívne a autentické prezentácie miestneho dedičstva***

Sekundárne sa podporia aj potreby:

- ***Zvýšenie počtu poľnohospodárov, SHR, mladých poľnohospodárov***

➤ **Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER (MRVK – miestny rozvoj vedený komunitou)**

- **Opatrenie 3.1** Príprava a vykonávanie činností spolupráce miestnej akčnej skupiny (PRV 19.3)
- **Opatrenie 3.2** Podpora na prevádzkové náklady a oživenie (PRV 19.4)

➤ **Prenos znalostí a informačné akcie**

- **Opatrenie 3.3** Podpora na demonštračné činnosti a informačné akcie (PRV 1.2)

Aktivity Integrovaného regionálneho operačného programu 2014 – 2020

➤ **Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií**

- **Opatrenie 3.4 financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením a uskutočňovania stratégií CLLD 5.1.1**
  - A) personálne a administratívne náklady MAS (prevádzkové, osobné, poistenie),
  - B) vzdelávanie zamestnancov a členov MAS (školenia, konferencie, semináre, workshopy a pod. okrem školení pre predkladateľov projektov), ktorí sa podieľajú na príprave a vykonávaní stratégie CLLD,
  - C) náklady na publicitu a sieťovanie: účasť zamestnancov a členov MAS na stretnutiach s inými MAS, vrátane zasadnutí národných a európskych sietí, ako aj poplatky za členstvo v regionálnych, národných alebo európskych sieťach MAS,
  - D) finančné náklady (napr. bankové poplatky),
  - E) náklady vynaložené na monitorovanie, hodnotenie a aktualizáciu stratégie CLLD (na úrovni MAS).

4.2.4 Príspevok špecifických cieľov stratégie CLLD k fokusovým oblastiam PRV a špecifickým cieľom IROP

Každá navrhovaná aktivita a opatrenie stratégie CLLD má charakter synergetickej akcie a je v súlade so strategickými dokumentami vyššej dôležitosti a väčšieho rozsahu. Pripravovaná stratégia CLLD je plne v súlade s cieľmi Európa 2020 a Dunajskou stratégiou v oblasti inteligentného, inkluzívneho a udržateľného rastu. Taktiež pôsobí doplnkovo a je plne v súlade s pripravovaným Programom hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja, pričom stratégia CLLD dokument vychádza z Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja Združenia obcí Mikroregión Terchovská dolina.

Stratégia CLLD OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ pomáha riešiť problémy identifikované v Programe rozvoja vidieka SR 2014 – 2020 a v Integrovanom regionálnom operačnom programe 2014 – 2020, pričom v rámci jednotlivých špecifických cieľov stratégie sa riešia špecifického cieľa IROP a fokusové oblasti PRV 2014 – 2020.

Špecifický cieľ 1: Podpora miestneho rozvoja, infraštruktúry a zlepšovania životného prostredia v komunitách

Fokusové oblasti PRV 2014 – 2020

- 6B *Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach;*
- 5C *Uľahčenie dodávok a využívania obnoviteľných zdrojov energie, vedľajších produktov, odpadov, zvyškov a iných nepotravinových surovín na účely bioekonomiky;*
- 4A *Obnova, zachovanie a zvýšenie biologickej diverzity vrátane na územiach sústavy Natura 2000 a v oblastiach s prírodnými alebo inými osobitnými obmedzeniami a v poľnohospodárskej činnosti s vysokou prírodnou hodnotou a obnova, zachovanie ako aj zlepšenie stavu krajinných oblastí Európy*
- 2C+) *Fokusová oblasť 2C: Zlepšenie hospodárskeho výkonu lesného hospodárstva*

Investície realizované v rámci tohto špecifického cieľa (infraštruktúra – miestna, komunitná, turistická) budú mať pre obyvateľov a návštevníkov regiónu vplyv v podobe zlepšenia miestnej infraštruktúry, ktorú využívajú a je nevyhnutným predpokladom pre miestny rozvoj. Skvalitnením miestnej infraštruktúry stratégia prispeje k zlepšeniu životného prostredia a prostredia nevyhnutného pre komunitný rozvoj a spolu s využitím obnoviteľných zdrojov energie tak vytvorí lepšie predpoklady pre miestny ekonomický rozvoj založený na efektívnom využívaní endogénnych zdrojov (inkluzívny rast). Mikroregión je významnou turistickou destináciou, preto vyvstáva potreba investície do budovania turistickej infraštruktúry, čo spolu s rozvojom miestnych služieb bude prispievať k celkovému zvýšeniu jej kvality, zvýšeniu miestnych špecifických turistických služieb a tým aj prílevu turistov do územia, a v konečnom dôsledku zlepšeniu ekonomického príjmu obcí, obyvateľov a podnikateľov. V súvislosti s potrebou zlepšovania životného prostredia bude podpora smerovaná aj pre zvyšovanie environmentálnej hodnoty lesov, najmä čo sa týka zlepšenia občianskej a poznávacej infraštruktúry a hniezdnych príležitostí pre vtáky, respektíve zvyšovania biodiverzity. Viac ako polovicu územia MAS TD predstavujú lesy, ktoré okrem

svojej hospodárskej funkcii tvoria plnia najmä rekreačnú a relaxačnú funkciu, čo zohľadňuje aj nastavenie opatrenia smerom k občianskej a poznávacej infraštruktúre.

Príspevok k prierezovým cieľom PRV 2014 - 2020

Inovácie - týkajú sa najmä novej - kvalitnejšej , infraštruktúry a zároveň verejných služieb v obciach . Inovácie sú základným princípom metódy LEADER a CLLD. Opatrenia ponúkajú konečným prijímateľom realizovať mnohé ciele a inovatívne operácie (napríklad budovanie turistickej infraštruktúry). Inovatívna je aj možnosť spájania občianskej poznávacej infraštruktúry v mikroregión s priamym zlepšovaním environmentálnej hodnoty lesných ekosystémov(hniezdne príležitosti pre vtáctvo).

Životné prostredie – všetky aktivity musia byť šetrné voči životnému prostrediu a musia byť v súlade s cieľmi EURÓPA 2020 v environmentálnej oblasti, budovaním občianskej a poznávacej infraštruktúry dôjde k zvyšovaniu environmentálnej hodnoty lesov, taktiež k podpore zvyšovania biodiverzity.

Príspevok k špecifickým cieľom IROP

- *špecifický cieľ č. 5.1.2 Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach.*

Prirodzené väzby a prepojenia medzi mestom a vidiekom ako napríklad doprava, dochádzka do práce, preprava tovarov, rekreácia, poskytovanie zdravotnej starostlivosti a iné sú v mikroregión zadané smerom ku krajskému mestu Žilina, menším prirodzenými centrami sú v území obce Varín, Terchová a Zázrivá (posledné dve menované sú prirodzenými centrami roztrateného kopaničiarskeho osídlenia). Opatrenia zohľadňujú potreby prepojenia centier a zázemí najmä podporou budovania verejnej infraštruktúry a služieb.

Špecifický cieľ 2: Podpora podnikania a zamestnanosti pri zachovávaní trvalo udržateľného rozvoja a starostlivosti o krajinu

Fokusové oblasti PRV 2014 – 2020

- *6B Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach;*
- *2A Zlepšenie hospodárskeho výkonu všetkých poľnohospodárskych podnikov a uľahčenie reštrukturalizácie a modernizácie poľnohospodárskych podnikov, najmä na účely zvýšenia ich účasti na trhu, zamerania na trh a poľnohospodárskej diverzifikácie.*

- *2B Uľahčenie vstupu poľnohospodárov s primeranými zručnosťami do odvetvia poľnohospodárstva a najmä generačnej výmeny*
- *3A zvýšenie konkurencieschopnosti prvovýrobcov prostredníctvom ich lepšej integrácie do poľnohospodársko-potravinového reťazca pomocou systémov kvality, pridávania hodnoty poľnohospodárskym produktom, propagácie na miestnych trhoch a v krátkych dodávateľských reťazcoch, skupín a organizácií výrobcov a medziodvetvových organizácií*
- *6A Uľahčenie diverzifikácie, zakladania a rozvoja malých podnikov ako aj vytvárania pracovných miest*
- *4A Obnova, zachovanie a zvýšenie biologickej diverzity vrátane na územiach sústavy Natura 2000 a v oblastiach s prírodnými alebo inými osobitnými obmedzeniami a v poľnohospodárskej činnosti s vysokou prírodnou hodnotou a obnova, zachovanie akoaj zlepšenie stavu krajinných oblastí Európy*

Pre poľnohospodárov v mikroregióne terchovskej doliny je charakteristická nízka pridaná hodnota a nízke príjmy v porovnaní s ostatnými regiónmi SR, pričom potenciál obhospodarovateľných plôch je obmedzený najmä z hľadiska špecifických podmienok podhorskej a horskej krajiny, čo značne limituje poľnohospodársku výrobu a možné činnosti. Situácia v sektore kopíruje celoslovenské trendy pričom padá produkcia mlieka, hovädzieho aj hydinového mäsa na úkor zvyšujúcej sa rastlinnej výroby. Mikroregión má značné limity vo využívaní poľnohospodárskej pôdy najmä v oblasti živočíšnej výroby, čo sa odzrkadľuje aj na zníženej krajnotvorbe a ponuke miestnych produktov. V súvislosti s diverzifikáciou vyvstáva potreba zvyšovania ponuky špecifických agroturistických služieb – mikroregión nemá dostatok podobných služieb pre turistov. Navrhované opatrenia majú za cieľ podporiť existujúcich poľnohospodárov s cieľom zabezpečenia prístupu k zdrojom financovania a nadväzne podpory konkurencieschopnosti poľnohospodárskych podnikov, taktiež umožniť generačnú výmenu v sektore podporou mladých poľnohospodárov, podporiť diverzifikáciu smerom najmä k špecifickej agroturistickej ponuke a službám pre špecifické cieľové skupiny (deti, seniori, osoby so špecifickými potrebami). Väčšina navrhovaných opatrení má za cieľ vytvárať nové pracovné príležitosti pre nezamestnaných a osobitne pre mladých ľudí, čím sa podporí ekonomický rast, stabilizácia a posilnenie vidieckej ekonomiky a generovanie nových pracovných miest.

Príspevok k prierezovým cieľom PRV 2014 – 2020

Inovácie - týkajú sa zapojenia nových – mladých poľnohospodárov, podpora aktivít, ktoré sú v regióne nedostatkové až absentujúce - agroturistika . Inováciou je prepojenie poľnohospodárskych aktivít so zvýšením starostlivosti o krajinu- krajinotvorbou. Inovácie sú základným princípom metódy LEADER a CLLD.

Životné prostredie – všetky aktivity musia byť šetrné voči životnému prostrediu a musia byť v súlade s cieľmi EURÓPA 2020 v environmentálnej oblasti. Podporou poľnohospodárskej činnosti dôjde zároveň k zvýšeniu využívania miestneho prírodného prostredia a zároveň aj k zvýšeniu krajinotvorby, ktorá je pre nízku úroveň hospodárenia v regióne slabá.

Príspevok k špecifickým cieľom IROP

- *špecifický cieľ č. 5.1.1 Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií*

Trvalo udržateľný rozvoj vidieckych oblastí je prepojený s riešením zamestnanosti na vidieku. Pre trend vidieckej zamestnanosti posledných rokov je typický pokles zamestnanosti v primárnom a sekundárnom sektore, naopak vývoj zamestnanosti v terciárnom sektore naznačuje dynamickejší nárast (výrazný rastový potenciál). V oblasti zamestnanosti a sociálnej súdržnosti sú problémovými oblasťami miera nezamestnanosti, dlhodobá nezamestnanosť, zamestnávanie osôb tesne pred dôchodkom a príslušníkov marginalizovaných komunít.

Pre mikroregión terchovskej doliny je charakteristický nárast počtu podnikateľských subjektov, pričom na jednej strane sa jedná o veľké nadnárodné investície, na druhej strane väčšinou o menšie , alebo stredné podniky s nižšou ekonomickou silou. Mikroregión terchovskej doliny má výrazný potenciál v rozvoji služieb v oblasti vidieckeho cestovného ruchu, spojeného najmä s využívaním miestnych zdrojov(príroda- NP Malá Fatra, špecifická horská a podhorská zachovaná kultúrna krajina, architektúra, a miestne pamiatky). Podpora z IROP v rámci stratégie CLLD k podpore špecifického cieľa 2 bude orientovaná na trh práce v mikroregióne terchovskej doliny s dopadom na rast udržateľných pracovných miest bez ohľadu na sektor, alebo odvetvie mimo podpory subjektov oprávnených v rámci podpory opatrení PRV SR 2014 – 2020.

Špecifický cieľ 3: Rozvoj spolupráce, informovanosti a participácie na miestnom rozvoji a zachovávaní miestneho dedičstva

Fokusové oblasti PRV 2014 – 2020

- *6B Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach;*

- *1A Podpora inovácie, spolupráce a rozvoja vedomostnej základne vo vidieckych oblastiach*
- *2A Zlepšenie hospodárskeho výkonu všetkých poľnohospodárskych podnikov a uľahčenie reštrukturalizácie a modernizácie poľnohospodárskych podnikov, najmä na účely zvýšenia ich účasti na trhu, zamerania na trh a poľnohospodárskej diverzifikácie.*
- *2B Uľahčenie vstupu poľnohospodárov s primeranými zručnosťami do odvetvia poľnohospodárstva a najmä generačnej výmeny*
- *6A Uľahčenie diverzifikácie, zakladania a rozvoja malých podnikov ako aj vytvárania pracovných miest*

Potreba budovania a ďalšieho rozvoja medzisektorovej spolupráce a informovanosti vyplýva zo samotnej podstaty prístupu LADER. V rámci činností animácie stratégie CLLD je mnoho informačných a sieťovacích aktivít, ktoré sa priamo dotýkajú napĺňaniu cieľov stratégie v rámci jednotlivých opatrení. Kvalitná animácia je nevyhnutným predpokladom pre napĺňanie samotného prístupu LEADER a tým aj napĺňania cieľov stratégie CLLD, PRV 2007 -2013. Špecifické je postavenie projektov spolupráce, ktoré nepriamo prispievajú k fokusovým oblastiam špecifickými aktivitami zameranými na miestne komunity, ktorými dopĺňajú aktivity naplňajúce hlavné fokusové oblasti. Prostredníctvom manažmentu – kancelárie MAS bude partnerstvo riadiť proces implementácie, prostredníctvom projektov spolupráce bude prispievať k budovaniu zručností, inovácií, výmeny skúseností a novým riešeniam.

Príspevok k prierezovým cieľom PRV 2014 – 2020

Inovácie - týkajú sa najmä implementácie opatrení 19.3 a 19.4, pričom prostredníctvom aktivít zameraných na oživenie stratégie dôjde k posilneniu sieťovacieho medzisektorového princípu . Samotný charakter aktivít v rámci chodu MAS je vysoko inovatívny, pretože zabezpečuje synergiu a multiplikačné efekty v rámci celej stratégie CLLD. V rámci projektov spolupráce ich predmetom budú inovatívne témy úzko zamerané na daný mikroregión. Sieťovanie a výmena skúseností, spoločné twiningové aktivity prispievajú k celkovej inovatívnosti implementácie a synergickým efektom vyplývajúcim zo stratégie. Inovácie sú základným princípom metódy LEADER a CLLD.

Životné prostredie – všetky aktivity musia byť šetrné voči životnému prostrediu a musia byť v súlade s cieľmi EURÓPA 2020 v environmentálnej oblasti. Charakter uvedených aktivít je

v značnej miere neinvestičného zamerania, pričom v sebe integruje prezentáciu miestneho dedičstva a prírodných a environmentálnych hodnôt. Prípadné investičné aktivity vyplývajúce z opatrení budú realizované so zvýšeným dôrazom na ochranu životného prostredia.

Príspevok k špecifickým cieľom IROP

- *špecifický cieľ č. 5.1.1 Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií*

Zabezpečenie fungovania a chodu miestnej akčnej skupiny je samo o sebe kľúčové pre úspešnú realizáciu stratégie CLLD. Financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégií CLLD je preto kľúčovou a inovatívnou investíciou zabezpečujúcou napĺňanie špecifického cieľa zvýšenia zamestnanosti a podpory podnikania a samozrejme inovácií. Prístup LEADER /miestny rozvoj vedený komunitou - CLLD sám o sebe integruje inovatívne postupy, princípy a stratégie.

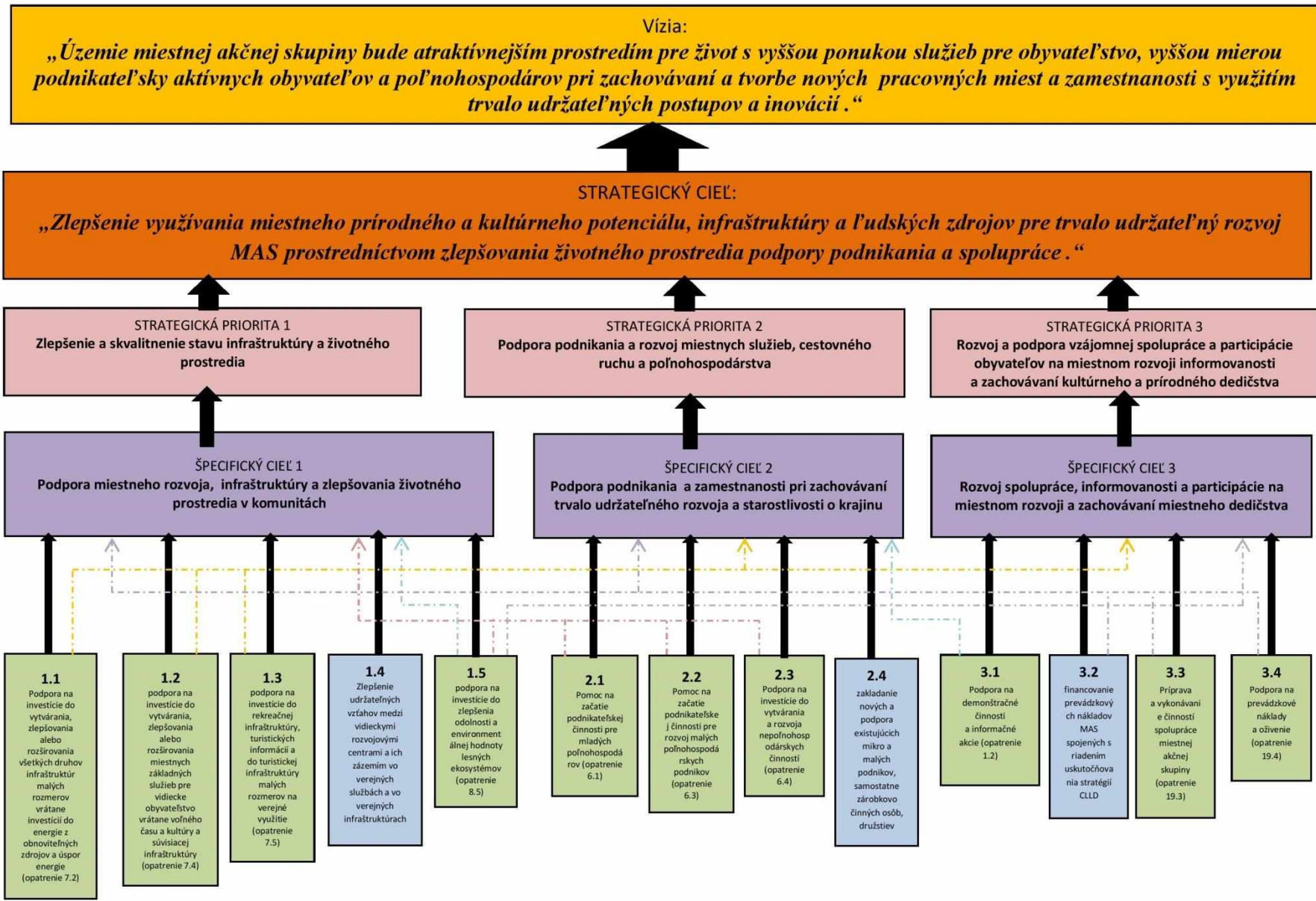
4.3 Súhrn strategického rámca

Tabuľka č. 3: Súhrnný prehľad strategického rámca

Vízia		
<i>„Územie miestnej akčnej skupiny bude atraktívnejším prostredím pre život s vyššou ponukou služieb pre obyvateľstvo, vyššou mierou podnikateľsky aktívnych obyvateľov a poľnohospodárov pri zachovávaní a tvorbe nových pracovných miest a zamestnanosti s využitím trvalo udržateľných postupov a inovácií.“</i>		
Strategický cieľ		
<i>„Zlepšenie využívania miestneho prírodného a kultúrneho potenciálu, infraštruktúry a ľudských zdrojov pre trvalo udržateľný rozvoj MAS prostredníctvom zlepšovania životného prostredia podpory podnikania a spolupráce.“</i>		
Strategická priorita 1:		
<i>Zlepšenie a skvalitnenie stavu infraštruktúry a životného prostredia</i>		
Špecifický cieľ 1:		
Podpora miestneho rozvoja, infraštruktúry a zlepšovania životného prostredia v komunitách		
Opatrenia PRV: ➤ Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach • Opatrenie 1.1: Podpora na investície do vytvárania,	Opatrenia IROP: ➤ Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach - Opatrenie 1.5 rozvoj základnej	Iné opatrenia

zlepšovania alebo rozširovania všetkých druhov infraštruktúr malých rozmerov vrátane investícií do energie z obnoviteľných zdrojov a úspor energie (PRV 7.2) • Opatrenie 1.2: Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry(PRV 7.4) • Opatrenie 1.3: Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie (PRV 7.5) ➤ Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenia životaschopnosti lesov • Opatrenie 1.4: Podpora na investície do zlepšenia odolnosti a environmentálnej hodnoty lesných ekosystémov (PRV 8.5)	infraštruktúry v oblastiach • (IROP 5.1.2) - dopravné prepojenie a dostupnosť sídiel (výstavba, modernizácia a rekonštrukcia zastávok, staníc, parkovísk na linkách prepájajúcich obec s mestom) - sociálne služby a komunitné služby (zriaďovanie nových alebo rekonštrukcia a modernizácia existujúcich zariadení pre poskytovanie komunitných sociálnych služieb vrátane materiálno – technického vybavenia, zvyšovanie kvality a kapacity komunitných sociálnych služieb, rozvoj terénnych a ambulantných sociálnych služieb, infraštruktúra komunitných centier)	
Strategická priorita 2: <i>Podpora podnikania a rozvoj miestnych služieb, cestovného ruchu a poľnohospodárstva</i>		
Špecifický cieľ: Podpora podnikania a zamestnanosti pri zachovávaní trvalo udržateľného rozvoja a starostlivosti o krajinu		
Opatrenia PRV: ➤ Rozvoj poľnohospodárskych podnikov a podnikateľskej činnosti • Opatrenie 2.1: Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti pre mladých	Opatrenia IROP: ➤ Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií • Opatrenie 2.4 zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, samostatne zárobkovo činných osôb, družstiev (IROP 5.1.1) A) obstaranie hmotného majetku pre	Iné opatrenia:

poľnohospodárov (PRV6.1) • Opatrenie 2.2: Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti na rozvoj malých poľnohospodárskych podnikov (PRV 6.3) • Opatrenie 2.3: Podpora na investície do vytvárania a rozvoja nepoľnohospodárskych činností (PRV 6.4)	účely tvorby pracovných miest, B) nutné stavebnotechnické úpravy budov spojené s umiestnením obstarávacej technológie a/alebo s poskytovaním nových služieb C) podpora marketingových aktivít D) podpora miestnych produkčno-spotrebiteľských reťazcov, sieťovanie na úrovni miestnej ekonomiky a výmena skúseností	
Strategická priorita 3: <i>Rozvoj a podpora vzájomnej spolupráce a participácie obyvateľov na miestnom rozvoji informovanosti a zachovávaní kultúrneho a prírodného dedičstva</i>		
Špecifický cieľ: Rozvoj spolupráce, informovanosti a participácie na miestnom rozvoji a zachovávaní miestneho dedičstva		
Opatrenia PRV: ➤ Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER (MRVK – miestny rozvoj vedený komunitou) • Opatrenie 3.1 Príprava a vykonávanie činností spolupráce miestnej akčnej skupiny (PRV 19.3) • Opatrenie 3.2 Podpora na prevádzkové náklady a oživenie (PRV 19.4) ➤ Prenos znalostí a informačné akcie • Opatrenie 3.3 Podpora na demonštračné činnosti a informačné akcie (PRV 1.2)	Opatrenia IROP: ➤ Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií • Opatrenie 3.4 financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením a uskutočňovania stratégií CLLD (IROP 5.1.1) A) personálne a administratívne náklady MAS (prevádzkové, osobné, poistenie), B) vzdelávanie zamestnancov a členov MAS (školenia, konferencie, semináre, workshopy a pod. okrem školení pre predkladateľov projektov), ktorí sa podieľajú na príprave a vykonávaní stratégie CLLD, C) náklady na publicitu a sieťovanie: účasť zamestnancov a členov MAS na stretnutiach s inými MAS, vrátane zasadnutí národných a európskych sietí, ako aj poplatky za členstvo v regionálnych, národných alebo európskych sieťach MAS, D) finančné náklady (napr. bankové poplatky), E) náklady vynaložené na monitorovanie, hodnotenie a aktualizáciu stratégie CLLD (na úrovni MAS).	Iné opatrenia: ; OP LZ Cezhraničná spolupráca PL- Sk Cezhraničná spolupráca SK -CZ

4.4 Integrované znaky stratégie CLLD

Stratégia CLLD OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ popri Pláne hospodárskeho a sociálneho rozvoja Združenia obcí Mikroregión terchovská dolina predstavuje popri individuálnych PHSR členských obcí a ich územných plánoch jedným zo základných strategických dokumentov mikroregiónu terchovskej doliny pre roky 2014 – 2023.

Stratégia CLLD je vo svojej základnej podstate integrovaná, s čím je spojená aj samotná tvorba a zostavovanie jednotlivých častí a stratégie ako celku. MAS sa skladá z 11 samostatných katastrálnych území, tvorí ju 11 obcí a 31 408 jedinečných obyvateľov so svojimi špecifickými potrebami, potenciálom a prírodným a kultúrnym dedičstvom. Integrácia týchto celkov do živého partnerstva založeného na princípoch prístupu LEADER sama o sebe napĺňa poslanie tejto metódy. Proces tvorby stratégie CLLD napĺňa ďalší integračný znak najmä jej širokospektrálnym a medzisektorovým zameraním a samozrejme zapojením všetkých zložiek komunít a aktérov z vidieckeho priestoru (obce, občania, podnikatelia, neziskové organizácie a pod.). Stratégia CLLD bola zostavovaná pri dodržiavaní zásad otvorenosti, rešpektovania každého názoru, spoločnej diskusie, prijímania spoločných rozhodnutí, zapojenia všetkých relevantných občanov naprieč komunitným spektrom vrátane marginalizovaných komunít.

Vyššie spomenutá integrácia vychádza a je v súlade s nariadením (EÚ) č. 1303/2013, ktoré definuje stratégiu CLLD ako stratégiu integrovaných znakov a „viacsektorových oblastných stratégií miestneho rozvoja“. **Stratégia CLLD mikroregiónu terchovskej doliny je multifundová a viacsektorová.** V rámci jej implementácie sa realizujú projekty verejného aj súkromného sektora, pričom väčšina z projektových zámerov má integrovaný charakter. Zameriava na také ciele a činnosti, ktoré majú najväčšiu šancu spôsobiť pozitívne zmeny v území a podporiť tie oblasti rozvoja územia, kde existuje potenciál pre udržateľný rozvoj mikroregiónu s cieľom využiť potenciál miestnych zdrojov v súlade so **stratégiou Európa 2020 – inkluzívny, inteligentný a udržateľný rast.**

Integrácia v rámci stratégie CLLD mikroregiónu je tiež zameraná na:

- riešenie špecifických cieľov a strategických priorít prostredníctvom viacerých projektov implementovaných v časovom horizonte 2016 – 2023 za účelom maximalizácie ich dopadov a čo najväčších synergických efektov. Stratégia plánuje využiť a integrovať silné stránky územia a využiť ich čo najväčší potenciál.

- Spoluprácu, výmenu skúseností, sieťovanie, twiningové aktivity so slovenskými MAS, ako aj s MAS zo zahraničia a spoločným „benchmarkingom“ zlepšovanie činnosti MAS
- pokračovanie v budovaní partnerstva spolupráce integráciou a inklúziou jednotlivých aktérov a sektorov mikroregiónu terchovskej doliny (obyvatelia, podnikatelia, samosprávy a pod.) a spoločnými silami realizovať ciele stratégie CLLD, aktivizovať miestnych obyvateľov – prístup zdola nahor, vytváranie sietí.

Integrovaný prístup prináša nové možnosti efektívnejšieho investovania finančných prostriedkov v rozvoji obcí a regiónu, nakoľko niektoré investície spolu logicky súvisia a prinášajú **multiplikačný efekt**, ktorý mobilizuje a znásobuje využité verejné a súkromné zdroje v území a prispieva k prehĺbeniu spolupráce v rámci územia OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ (verejný, súkromný, občiansky a neziskový sektor).

Medzi základné spoločné znaky integrovaných nástrojov v období 2014 – 2020 patrí **vzájomná synergia a doplnkovosť stratégií** rôzneho rozsahu a územnej pôsobnosti. Stratégia CLLD MAS TD priamo v týchto vzťahoch vystupuje s nasledujúcimi dokumentmi: **Stratégia Európa 2020, Dunajská stratégia, Program rozvoja vidieka SR 2014 – 2020, Integrovaný regionálny operačný program 2014 – 2020, Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja, Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obcí Združenia obcí Mikroregión terchovská dolina“.**

Demarkačné línie medzi podnikateľmi v rámci stratégie CLLD OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“: -vo všeobecnosti platí , že podpora z EPFRV je smerovaná do poľnohospodárskych podnikov, spracovateľských podnikov, potravinárskych podnikov, obhospodarovateľov lesa a malé a stredné podniky s podielom tržieb z poľnohospodárstva viac ako 30 %. Z EFRR sú v rámci podpory podnikateľských projektov oprávnené subjekty, ktoré nie sú oprávnené z EPFRV a inovatívne podnikajú vo vidieckej oblasti. **V prípade investícií pre verejný sektor** je cieľom združenia zvýšiť kvalitu života obyvateľov mikroregiónu terchovskej doliny, pričom podpora z EFRR bude zameraná na zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím (mesto – vidiek - vidiek zázemie) – integrované investície budú smerovať do obcí Varín, Terchová, Zázrivá a ich okolia , čím sa dosiahne difúzny efekt investície.

Integrácia aktivít sa odzrkadľuje aj vo zvýšenej podpore projektov súkromného sektora, ktoré majú možnosti generácie dodatočných finančných príjmov a inkluzívneho

rozvoja mikroregiónu terchovskej doliny. Podpora súkromných investícií bude v pomere 51 % z celkovej alokácie na opatrenia.

Integrácia podnikateľských projektov bude sledovať multiplikačný efekt v oblasti špeciálnej rastlinnej výroby, živočíšnej výroby, taktiež aj v diverzifikácii poľnohospodárskych činností aby sa tak podporil rozvoj miestnych špecifických služieb ako doplnok k existujúcim zariadeniam cestovného ruchu a ich ponuke. Produkty živočíšnej výroby podporených poľnohospodárov budú môcť ponúkať existujúcim zariadeniam v cestovnom ruchu, tiež aj prostredníctvom predaja z dvora širokému spektru obyvateľov a návštevníkov mikroregiónu. Dôjde tak k zlepšeniu využívania miestnych zdrojov a potenciálu.

4.5 Inovatívne znaky stratégie CLLD

Zmena oproti doterajšej praxi v riešení rozvoja vidieka a zároveň aj inovatívnosť v riešení problémov územia mikroregiónu terchovskej doliny spočíva v samotnej existencii partnerstva a ochoty všetkých zúčastnených podieľať sa na implementácii stratégie CLLD. Tento prístup na základe metódy LEADER ako aj prítomnosť viacerých partnerov z rôznych sektorov je zárukou, že rozhodovanie o budúcnosti územia bude mať integrovaný charakter a že spojí možnosti všetkých obcí s úsilím zabezpečiť finančne strategické rozhodnutia z viacerých zdrojov – vlastných financií i vonkajších zdrojov.

Ďalšou inováciou v prístupe k rozvoju je identifikácia príležitosti pre príjmy a pracovné miesta založené hlavne na domácich zdrojoch v rôznych oblastiach. Na území viacerých obcí sa nachádza celoslovensky známa časť pohoria Malá Fatra tzv. Krivánska Malá Fatra, ktorá najmä v častiach Vrátna, Diery, Snilovské sedlo (obec Terchová) každoročne zaznamenáva vysokú návštevnosť. Mikroregión terchovskej doliny sa nachádza v jedinečnom prostredí, ktoré je rozmanité a ponúka príležitosti ďalšieho rozvoj, pričom niektoré jeho časti (Terchová) sú už v súčasnosti známe, často navštevované a rozvinuté turistické destinácie. Blízkosť mesta Žilina, strategická poloha obce Varín na hlavnej železničnej trati Bratislava-Košice tiež otvára možnosť rozvoja prímestskej rekreácie a turizmu. Príťažlivý vzhľad a členitý reliéf krajiny predpokladá ďalší rozvoj rôznych druhov turistiky -špeciálne cykloturistika a horská turistika, agroturistické služby, pozorovanie prírody a zvery, cirkevná turistika a turistika zameraná na špecifické skupiny turistov: deti, dôchodcovia, znevýhodnení turisti a podobne. Tieto iniciatívy predpokladajú obnovu obcí – pre domácich aj hostí, a to

inovatívnym spôsobom tak, aby sa zvýraznili tradície a históriu obcí a poskytl inovatívne urbanistické riešenia a nové služby, za ich súčasného skvalitnenia a dobudovania nevyhnutnej infraštruktúry.

Po skúsenosti z programovacieho obdobia 2007 – 2013 a z implementácie OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ v rokoch 2010 – 2015 sa medzi inovatívne znaky zaraďuje kooperácia medzi viacerými sektormi zastúpenými v členskej základni MAS – verejná správa, podnikatelia, neziskový sektor a občania. Ich vzájomná spolupráca prináša ovocie v podobe rozvoja komunity a rozvoja spolupráce medzi obcami a ich obyvateľmi. Významnú úlohu v tomto smere zohrala implementácia projektov spolupráce, ktorá aktivizovala rôzne spolky, kluby a aktívnych ľudí, pričom sa pomohli riešiť niektoré problémy územia. V tomto inovatívnom rozvoji by sme radi pokračovali.

Inovatívne podnikateľské zámery prinesú do územia mikroregiónu terchovskej doliny nové pracovné miesta, nové zdroje príjmov pre podnikateľov, ako aj pre samosprávy (miestne dane) a dobre vzdelaní, kvalifikovaní mladí ľudia nebudú odchádzať do veľkých miest či zahraničia a ostanú vo svojej rodnej obci, kde sa budú podieľať na spoločnom rozvoji obce a mikroregiónu, budú spoločne budovať komunitu, ktorá bude naplňovať svoje stanovené ciele.

Inovácia v rámci implementácie stratégie CLLD spočíva aj v spolupráci s expertmi v oblasti rozvoja vidieka, ako aj s akademickou pôdou - MAS spolupracuje na realizácii praxe študentov a výskumných aktivít najmä s UMB v Banskej Bystrici a UKF v Nitre. V rámci činností MAS TD spolupracuje aj s ďalšími expertmi z odboru regionálneho rozvoja, urbanizmu, ochrany prírody a krajiny, samosprávy a sociálnej starostlivosti.

Podpora inovatívnych projektov vo vidieckej oblasti prispieva aj k skvalitneniu životného prostredia a úspore energie, pričom nové technológie prinášajú na trh nové kvalitnejšie výrobky (napr. kvalitnejšie pekárenské výrobky, mäsiarske výrobky, služby v cestovnom ruchu a pod.) S touto výzvou a cieľom združenia podporovať inovatívne podnikanie na vidieku by sme radi uspeli v možnosti získať finančné prostriedky zo zdrojov EÚ.

V spolupráci s partnermi zo zahraničia, akademickou obcou ako aj rôznymi partnermi v rámci územia pôsobnosti MAS by sme chceli realizovať rôzne inovatívne projekty, ktoré by slúžili ako pilotné projekty a následne by sme ich vedeli porovnávať s projektami ostatných MAS na Slovensku a takýmto spôsobom by sme sa učili navzájom robiť veci lepšie, robiť veci inak a inovovať svoje manažérske postupy.

Vyššie uvedené inovácie – riadenie rozvoja územia na základe spolupráce a partnerstva rôznych sektorov (verejného, súkromného a občianskeho), využitie domácich zdrojov pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a netradičný prístup k obnove obcí založený na tradíciách, inovatívnom urbanizme a dobudovaní nevyhnutnej infraštruktúry s dôrazom na podmienky pre trávenie voľného času pre domácich i návštevníkov, je možné dosiahnuť prostredníctvom vyššie uvedených priorít a špecifických cieľov, čo prispeje k celkovému zatraktívneniu územia, k tvorbe nových zdrojov príjmov a pracovných miest.

5 Implementačný rámec

5.1 Popis riadiaceho a implementačného procesu

5.1.1 Riadiaci proces - organizačná štruktúra MAS

OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina má právnu formu občianskeho združenia v zmysle zákona SR č. 83/1990 Zb. O združovaní občanov v znení neskorších predpisov. Občianske združenie pod názvom: **OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“** má sídlo: Námestie sv. Floriána 1002,01303 Varín, Slovenská republika a bolo zaregistrované dňa 20.3.2008 Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky, číslo sp. VVS/1-900/90-31460, aktuálne platné stanovy boli vzaté na vedomie dňa 29.9.2011, pod číslom spisu: VVS/1-900/90-314 60 -3. Štatistický úrad SR, pracovisko v Žiline prideliло OZ Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina “ IČO: **42063418** dňa **21.4.2008**. Dňa 8.2.2016 boli Valným zhromaždením odhlasované stanovy, ktoré boli zaslané na registráciu na Ministerstvo Vnútra SR.

Členská základňa Občianskeho združenia Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina predstavuje partnerstvo verejného a súkromného sektora vrátane občianskeho a neziskového, ktoré pôsobia na území mikroregiónu terchovskej doliny. Aktuálny pomer verejného a súkromného sektora (vrátane občianskeho sektora) je **41,46 : 58,54 %**. Celkový počet členov verejno – súkromného partnerstva je **41** . Pomerné teritoriálne zastúpenie členov OZ je zabezpečené tak, že minimálne 1 člen má trvalé bydlisko, sídlo, resp. prevádzku v jednej zo sedemnástich obcí, ktorá spadá do územia pôsobnosti partnerstva. Okrem uvedených kritérií partnerstvo spĺňa aj podmienky rodového a sociálneho zastúpenia. Konkrétny zoznam členov verejno – súkromného partnerstva (MAS) je uvedený v prílohe č. 9. Orgány združenia sú tvorené predstaviteľmi verejných a súkromných miestnych spoločensko – hospodárskych

záujmov, v ktorých na úrovni rozhodovania nemajú ani orgány verejnej moci, ani žiadna záujmová skupina viac ako 49 % hlasovacích práv.

Úlohy a zodpovednosť jednotlivých subjektov a organizačných zložiek verejno – súkromného partnerstva (MAS) pri realizácii stratégie CLLD.

Jednotlivé úlohy, právomoci a zadefinovanie organizačných zložiek partnerstva sú pevne stanovené v stanovách združenia (príloha č. 12) a bližšie špecifikované v organizačnom a pracovnom poriadku MAS (príloha č. 13).

Organizačná štruktúra občianskeho združenia bola vytvorená tak, aby jej jednotlivé orgány plnili funkciu koordinačnú, iniciačnú, výkonnú a kontrolnú .

Orgány združenia sú :

1. Najvyšší orgán (Valné zhromaždenie)
2. Výkonný orgán (Rada)
3. Výberová komisia
4. Štatutárny orgán (Predseda)
5. Kontrolná orgán (Kontrolná a revízna komisia)
6. Monitorovací výbor

Výkonný orgán zriaďuje na zabezpečenie činnosti MAS **Kanceláriu**.

Valné zhromaždenie - je najvyšším orgánom združenia a tvorené je všetkými členmi združenia. Úlohy a zodpovednosti valného zhromaždenia sú nasledovné:

Najvyšší orgán Združenia rozhoduje najmä o:

- počte členov v orgánoch Združenia, ktorý je vždy nepárny,
- volí a odvoláva na návrh Rady združenia predsedu a členov výkonného orgánu (Rady združenia)
- na návrh Rady združenia volí a odvoláva predsedu a členov kontrolného orgánu
- na návrh Rady združenia schvaľuje a odvoláva predsedu a členov Monitorovacieho výboru a Výberovej komisie
- schvaľuje stratégiu CLLD a jej prípadné zmeny, ďalej plán činnosti alebo ďalšie rozvojové dokumenty
- schvaľuje organizačný poriadok

- schvaľuje rokovací poriadok Valného zhromaždenia
- schvaľuje a mení stanovy, pričom na zmenu Stanov musí byť prítomná 3/5 väčšina všetkých členov Valného zhromaždenia
- schvaľuje účtovnú uzávierku a výročnú správu za uplynulý kalendárny rok,
- schvaľuje rozpočet a správu o hospodárení,
- rozhoduje o zániku, dobrovoľnom rozpustení alebo zlúčení Združenia,
- stanovuje výšku, spôsob a termín úhrady členských príspevkov,
- rozhoduje o účasti Združenia v iných profesijných alebo záujmových organizáciách a volí do nich svojich zástupcov,
- schvaľuje správu o činnosti kontrolného orgánu.
- prerokúva a schvaľuje výročné správy o implementácii stratégie CLLD a hodnotiace správy
- volí a odvoláva Štatutárny orgán

Všetky úlohy Valného zhromaždenia sú zadefinované v stanovách združenia (príloha č.12) a organizačnom poriadku (príloha č.13).

Personálne zastúpenie valného zhromaždenia – najvyššieho orgánu OZ je uvedené v prílohe č. 9. Personálna matica členov MAS a obsadenie jednotlivých orgánov Percentuálne zastúpenie valného zhromaždenia predstavuje: **41,46 % verejný sektor** (17 obcí) a **58,54 % súkromný sektor** (24 - podnikatelia, - združenia a - fyzické osoby).

Zástupcovia členov verejno – súkromného partnerstva do orgánov združenia boli delegovaní valným zhromaždením na základe ich odborných predpokladov, skúseností, pri zabezpečení základnej požiadavky prístupu Leader, rešpektujúc pomerné územné zastúpenie, sociálne a rodové zastúpenie reprezentantov.

Rada združenia – je výkonným orgánom združenia, ktorý zodpovedá za svoju činnosť valnému zhromaždeniu. Rada združenia riadi činnosť združenia v období medzi zasadnutiami valného zhromaždenia.

Rada združenia **je tvorená z jedenástich členov**, rešpektujúc podmienku, že na úrovni rozhodovania nemajú orgány verejnej moci, ani žiadna záujmová skupina viac ako 49%hlasovacích práv. V súčasnosti je v Rade zastúpených celkovo **45,45 % verejného** a **54,55 % súkromného a občianskeho sektora**.

Úlohy a zodpovednosti Rady združenia sú nasledovné:

Výkonný orgán rozhoduje o nasledovných činnostiach:

- volí a odvoláva predsedu a členov Výberovej komisie schvaľuje ich štatút a pracovné manuály
- vymenúva predsedu a členov Monitorovacieho výboru schvaľuje ich štatút a pracovné manuály,
- volí spomedzi seba a odvoláva predsedu, predkladá návrh najvyššiemu orgánu,
- predkladá zmeny stanov, organizačného poriadku a ostatných vnútorných smerníc na schválenie Najvyššiemu orgánu,
- riadi a koordinuje činnosť Združenia v období medzi zasadnutiami,
- zodpovedá za vypracovanie, implementáciu, riadenie, monitorovanie a hodnotenie stratégie CLLD a jej aktualizáciu, ďalej plán činnosti alebo iných strategických dokumentov a predkladá ich na schválenie Najvyššiemu orgánu,
- pripravuje a schvaľuje uzavretie zmlúv strategického charakteru s inými právnickými a fyzickými osobami v SR a zahraničí,
- zvoláva a obsahovo pripravuje rokovanie najvyššieho orgánu a pripravuje základné materiály na tieto rokovania,
- poveruje ďalšie osoby na konanie v mene Združenia na presne stanovený účel,
- riadi a kontroluje činnosť kancelárie Združenia,
- menuje a odvoláva manažéra MAS,
- zabezpečuje výber hodnotiteľov a spôsob ich priradenia k jednotlivým žiadostiam o NFP, vedie zoznam hodnotiteľov
- podáva návrh najvyššiemu orgánu na vylúčenie člena / -ov, ktorí konajú v rozpore so stanovami združenia,
- podáva návrh najvyššiemu orgánu o prijatí nových členov,
- rozhoduje o bežných veciach súvisiacich s prevádzkou združenia,
- pripravuje ročnú správu o činnosti združenia, návrh rozpočtu a správu o hospodárení združenia, ktorú predkladá na schválenie Valnému zhromaždeniu,
- posudzuje návrhy, stanoviská a názory členov združenia, podnecuje ich iniciatívu a vykonáva potrebné opatrenia v záujme združenia a jej členov,
- rozhoduje o všetkých záležitostiach združenia, ktoré podľa Stanov nespádajú do právomoci Valného zhromaždenia alebo ktoré si Valné zhromaždenie nevyhradilo.

Všetky úlohy Rady zhromaždenia sú zadefinované v stanovách združenia (príloha č. 12) a organizačnom poriadku (príloha č.13) .

Na základe predošlých skúseností sú v Rade združenia vymenovaní 11 členovia s platnosťou od 25.2.2015 (príloha č. 9.)

Výberová komisia – Hodnotí (v zmysle prideluje body, nevykonáva odborné hodnotenie) a vyberá projekty resp. ŽoNFP predložené vrámci jednotlivých výziev vyhlásených MAS, ktoré tvoria nosnú časť samotnej implementácie stratégie CLLD. Výberová komisia posudzuje a navrhuje na schválenie projekty pre financovanie v rámci stratégie CLLD .

Zloženie členov musí odrážať požiadavku v zmysle Nariadenia (EÚ) č.1303/2013, teda musí byť zabezpečené, aby aspoň 50% hlasov rozhodnutí o výbere patrilo partnerom, ktorí nie sú orgánmi verejnej správy, zároveň musí byť umožnený výber písomným konaním. Výberová komisia má minimálne troch členov, pričom počet členov musí byť vždy nepárny. MAS v prípade konfliktu záujmov môže nahradiť riadnych členov výberovej komisie náhradníkmi, aj z externého prostredia (mimo členskú základňu, mimo územnú pôsobnosť MAS). Výberová komisia sa bude obsadzovať náhodným výberom zo zoznamu potencionálnych členov výberovej komisie t.j. (losovaním) na zasadnutí výkonného orgánu OZ. Predmetný zoznam bude vedený v kancelárii OZ na základe odborného hľadiska.

Výkonný orgán MAS (Rada združenia) menuje vždy novú výberovú komisiu pre každú výzvu, pričom jednotliví členovia komisie sa môžu opakovať. V rámci jednej výzvy môže byť menovaná len jedna komisia, výnimkou môže byť len výmena členov z opodstatnených dôvodov. Opodstatnenými dôvodmi sú najmä konflikt záujmov, úmrtie člena výberovej komisie, jeho dlhodobá pracovná neschopnosť alebo nečinnosť a pod.

Výberová komisia MAS:

- a) hodnotí a vyberá ŽoNFP, schvaľuje návrh na neschválenie ŽoNFP z ďalšieho hodnotenia, ktoré nesplnili podmienky formálnej kontroly,
- b) schvaľuje / odporúča, resp. neschvaľuje / neodporúča ŽoNFP na financovanie z PRV,
- c) zoradí ŽoNFP podľa výsledkov vyhodnotenia.

Výberová komisia MAS má 11 členov (vid' prílohu č. 9).

Štatutárny orgán (Predseda)

1./ Štatutárnym orgánom združenia je predseda, ktorý vystupuje v mene MAS navonok a podpisuje zmluvy. Počas dlhodobej neprítomnosti predsedu jeho činnosť prevezme zástupca na základe poverenia Výkonného orgánu.

- a) zvoláva a vedie zasadnutia Výkonného orgánu,
- b) vedie alebo poveruje inú osobu vedením zasadania Výkonného orgánu,

- c) rozhoduje o záležitostiach Združenia pokiaľ nie sú tieto stanovami a organizačným poriadkom stanovené inak,
  - d) riadi činnosť Združenia,
  - e) kontroluje činnosť kancelárie a spolupracuje s výkonným riaditeľom kancelárie,
- 2./ Vo vzťahu k PRV SR 2014 – 2020 predkladá na PPA Protokol o výbere Žiadosti o nenávratný finančný príspevok z PRV SR 2014 – 2020.
- 3./ Vo vzťahu k IROP predkladá Protokol o výbere Žiadosti o NFP z IROP na RO pre IROP.

Súčasťou úloh predsedu okrem iného je :

- predseda v prípade neprítomností poverí inú osobu výkonom niektorých právomocí,
- zvoláva a vedie valné zhromaždenie,
- zvoláva a vedie radu združenia,
- ustanovuje likvidátora v prípade likvidácie združenia,
- vykonáva činnosti podľa poverenia valného zhromaždenia.

Predseda volí a odvoláva na návrh Rady združenia Valné zhromaždenie. (bližšie prílohy č. 12,13).

Kontrolný orgán (Kontrolná a revízna komisia)

– je kontrolným orgánom združenia, ktorý za svoju činnosť zodpovedá Valnému zhromaždeniu. Je trojčlenná. Tvorí ju predseda Kontrolnej a revíznej komisie a dvaja členovia. Predseda revíznej komisie, ako aj členovia revíznej komisie sú členmi valného zhromaždenia (členstvo v iných orgánoch združenia je nezlúčiteľné s členstvom v revíznej komisii - v kontrolnom orgáne) Personálne obsadenie revíznej komisie je uvedené v prílohe č. 9 (spôsob voľby a odvolania členov revíznej komisie je uvedený v stanovách –príloha č. 12). Pomerné zastúpenie členov komisie je : 1predstaviteľ samosprávy, 1predstaviteľ podnikateľského sektora, 1 predstaviteľ tretieho(občianskeho) sektora.

Kontrolná a revízna komisia najmä:

- a) kontroluje priebežne hospodárenie, nakladanie s majetkom združenia
- b) kontroluje dodržiavanie stanov, vnútorných predpisov a organizačného poriadku MAS TD
- c) kontroluje hospodárenie združenia upozorňuje na nedostatky a stanovuje lehoty na ich odstránenie

Personálne zloženie komisie je v prílohe č.9, ďalšie činnosti sú zadefinované v stanovách a organizačnom poriadku (prílohy č 12,13).

Monitorovací výbor

– je kontrolným orgánom združenia, je päťčlenný jeho členov menuje Rada (Výkonný orgán). Členovia monitorovacieho výboru nemusia byť členmi MAS. Personálne obsadenie monitorovacieho výboru je uvedené v prílohe č.9 (spôsob voľby a odvolania členov monitorovacieho výboru je uvedený v stanovách združenia- príloha č.12).

Monitorovací výbor plní aj nasledovné úlohy:

- Monitorovací výbor MAS je kontrolným orgánom, ktorý vykonáva najmä hodnotenie a kontrolu realizácie projektov v rámci stratégie, pripravuje a vypracováva správy o implementácii stratégie, správy o monitoringu za ročné obdobie a pod.
- Monitorovací výbor MAS na svojom prvom zasadnutí stanoví rozsah činnosti. Rozsah činnosti Monitorovacieho výboru MAS podlieha schváleniu Výkonným orgánom.

Kancelária MAS TD – je zriadená Radou združenia a jej hlavnou činnosťou je zabezpečenie spravovania verejných prostriedkov, ako aj manažovanie činnosti a realizácia úloh združenia. Na čele kancelárie rady združenia je manažér menovaný radou združenia. Kancelária združenia pracuje na základe pracovného a organizačného poriadku schváleného výkonným orgánom. Organizačný poriadok je súčasťou prílohy č. 13.

Administratívu a realizáciu úloh združenia zabezpečujú zamestnanci združenia:

- a) **manažér združenia**, ktorý je riadený predsedom a radou združenia a jeho hlavnou úlohou a zodpovednosťou je:
- zodpovedá za vedenie kancelárie združenia (riadi administratívneho pracovníka a účtovníka),
  - pripravuje zasadnutia Rady a je povinný zúčastňovať sa na zasadnutiach rady združenia, je zodpovedný za zostavenie a zabezpečenie kontroly zápisov a ostatných administratívnych činností spojených s fungovaním Rady,
  - predkladá výročnú správu na schválenie valného zhromaždenia, a to do konca marca nasledujúceho roka,
  - predkladá na schválenie valnému zhromaždeniu návrh rozpočtu a plánu práce, a to do konca marca príslušného roka,
  - vykonáva formálnu kontrolu prijatých ŽoNFP od predkladateľov projektov, registruje ŽoNFP, poskytuje informácie predkladateľom projektov, zabezpečuje zber informácií pre monitoring a hodnotenie, pravidelne komunikuje so zástupcami PPA, RO

- vykonáva činnosti v súlade s ďalšími internými predpismi, ktoré schváli rada združenia.
- b) **administratívny pracovník**, riadený je manažérom združenia a je zodpovedný za:
- zabezpečenie každodennej prevádzky a administratívnej činnosti združenia,
  - vedenie evidencie a predpísanej archivácie,
  - prípravu podkladových materiálov na zasadnutia jednotlivých orgánov združenia,
  - vykonávanie činnosti v súlade s ďalšími internými predpismi združenia.
- c) **účtovník**, riadený je manažérom združenia a je zodpovedný za:
- zabezpečenie účtovnej evidencie a hospodárenie s finančnými prostriedkami a majetkom združenia,
  - nesie zodpovednosť za správnosť účtovnej evidencie.

Požiadavky na personálne obsadenie pracovných pozícií:

Pracovná pozícia:	Požiadavky na zamestnanca:
Manažér MAS	- vysokoškolské vzdelanie II. stupňa - prax v oblasti riadenia stredne veľkého tímu - detailná znalosť Programu rozvoja vidieka - znalosť ostatných programov a zdrojov EÚ - schopnosť finančne riadiť organizáciu - znalosť aspoň jedného svetového jazyka - počítačové zručnosti - komunikačné a prezentačné zručnosti - jazyka
Administratívny pracovník	- minimálne stredoškolské vzdelanie - orientácia v Programe rozvoja vidieka a ďalších OP - ovládanie slovenského jazyka a gramatiky - znalosť cudzieho jazyka - počítačové zručnosti
Finančný manažér (účtovník)	- vysokoškolské vzdelanie II. stupňa - prax v oblasti účtovníctva najmenej 5 rokov - znalosť zákonov domácej legislatívy spojenej s účtovným riadením organizácie, - skúsenosti s účtovnými programami - precíznosť a spoľahlivosť - znalosť cudzieho jazyka výhodou

Spôsob propagácie činnosti verejno-súkromného partnerstva

Spôsoby komunikácie s obyvateľmi a organizáciami na území MAS.

Pre účely zabezpečenia informovanosti organov združenia a cieľových skupín o činnosti MAS, jej aktivitách a vyhlásených výzvach sú využívané nasledovné nástroje:

- internetová webstránka združenia: www.mas-td.sk (aktualizovaná priebežne)
- sociálne siete: <https://www.facebook.com/Oz-Partnerstvo-pre-MAS-Terchovsk%C3%A1-dolina-255892171132298/?fref=ts>
- regionálne noviny- Žilinské noviny, Žilinský večerník
- organizovanie informačných seminárov/workshopov
- vydávanie informačných tlačovín Spravodaj MAS
- organizovanie tuzemských a zahraničných informačných návštev
- individuálne poradenstvo a informovanie v kancelárii MAS
- účasť na podujatiach organizovaných na území MAS.

Spôsob konzultácie s konečnými prijímateľmi – predkladateľmi projektov (poradenstvo a externá pomoc).

Konzultácie s konečnými prijímateľmi – predkladateľmi projektov budú realizované v kancelárii rady združenia a z pozície združenia budú vykonávané manažérom združenia. Konzultácie budú vykonávané vo vzťahu ku predkladaniu ŽoNFP (projektov) a ich súladu so stratégiou CLLD, ako aj ku procesu výberu projektov, ich predkladaniu PPA a IROP komunikácie s RO, ako aj v procese ich realizácie, monitoringu a kontroly. Tieto procesy budú prebiehať v súlade s Programom rozvoja vidieka SR 2014-2020 s Integrovaným regionálnym operačným programom 2014 - 2020, tiež v súlade so Systémom riadenia CLLD a Systémom riadenia PRV a EŠIF.

5.1.2 Implementačný proces

Implementačný proces predstavuje proces výberu, hodnotenia a schvaľovania žiadostí zahrňujúci vyhlásenie výzvy, príjem projektov, hodnotenie a výber na úrovni MAS, PPA resp. RO pre IROP a následné schválenie žiadosti. Tieto implementačné procesy majú svoje identické znaky ako aj svoje špecifiká a odlišnosti. Taktiež sa MAS ako konečný prijímateľ

môže uchádzať o iné zdroje z národných podporných schém, ako aj z cezhraničných projektov spolupráce.

Implementačné procesy určené pre implementáciu stratégie CLLD sú podrobne opísané v nasledovných dokumentoch, vždy v aktuálne platnom znení:

- Systém riadenia CLLD (LEADER a komunitný rozvoj) pre programové obdobie 2014 – 2020
- Systém riadenia PRV SR 2014 – 2020
- Systém riadenia EŠIF a IROP

Implementácia stratégie CLLD a činnosť MAS sa v programovom období 2014 – 2020 bude riadiť týmito dokumentami. V nasledovných podkapitolách budú popísané základné činnosti prevzaté z týchto dokumentov a regionálne špecifiká, ktoré odzrkadľujú skúsenosti s implementáciou stratégie CLLD.

V rámci implementácie stratégie CLLD je potrebné rešpektovať § 46 zákona o príspevku z EŠIF (Zákon 292/2014 Z. z.), ktorý charakterizuje pravidlá posudzovania konfliktu záujmov v rámci celého procesu (prípravy výzvy, rozhodovania v konaní, príprave a realizácii projektu, alebo projektového zámeru). **Konflikt záujmov v rámci podpory z EŠIF prísne zakázaný.**

Kancelária MAS vypracuje v rámci stratégie CLLD indikatívny harmonogram vyhlasovania výziev, ktorý bude pravidelne aktualizovaný v zmysle ročného plánu o činnosti a bude uvádzať predbežnú finančnú alokáciu na výzvu. Indikatívny harmonogram výziev musí rešpektovať podmienky jeho včasného zverejnenia a schvaľovania v zmysle Systému riadenia CLLD v kapitole 9. Žiadosť o NFP (časť PRV 2014 – 2020) a v kapitole 11 (CLLD v rámci IROP 2014 – 2020).

5.1.2.1 ŽoNFP z PRV 2014 – 2020

ŽoNFP sa podáva príslušnej MAS na základe vyhlásenej výzvy na predkladanie ŽoNFP (jednokolový systém, uzavretá forma výzvy). Formálne náležitosti výzvy so uvedené v kapitole 9.1 Výzva na predkladanie Žiadosti o NFP – Systému riadenia CLLD. Prílohou výzvy sú formulár ŽoNFP (vzor vypracovaný PPA), príručka pre žiadateľa, schéma štátnej a/alebo pomoci de minimis (ak je relevantná), zoznam merateľných ukazovateľov a predbežná informácia pre žiadateľov podľa čl. 13 nariadenia 1302 /2008.

Zmena výzvy, prípadné jej zrušenie je akceptovateľné vždy iba v súlade s kapitolou 9.4 Zmena a zrušenie výzvy – Systému riadenia CLLD.

Procesné úkony, ktoré musí OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ vykonať v rámci Konania o žiadosti o NFP z PRV SR 2014 – 2020 sú popísané v kapitole 9.5 Systému riadenia CLLD.

ŽoNFP je základným dokumentom, ktorým žiadateľ na základe vyhlásenej výzvy na predkladanie ŽoNFP žiada MAS o spolufinancovanie projektu z finančných prostriedkov určených pre danú MAS a danú výzvu. Konanie o ŽoNFP sa začína dňom jej riadneho a včasného doručenia na príslušnú MAS v zmysle podmienok stanovených v kapitole 9.5 Systému riadenia CLLD.

Príjem a registráciu ŽoNFP zabezpečí príslušná MAS, pričom po overení splnenia všetkých podmienok zaregistruje príslušnú ŽoNFP do IS AGIS PRV a vykoná overenie ostatných podmienok poskytnutia príspevku. Po zaregistrovaní ŽoNFP vystaví MAS žiadateľovi „Potvrdenie o registrácii žiadosti“ v zmysle kapitoly 9.5 Systému riadenia CLLD.

Po vykonaní týchto úkonov nasleduje kontrola formálnej a vecnej správnosti Žiadosti o NFP, v zmysle podkapitoly 9.5 Systému riadenia CLLD. Všetky zásahy a závery z konania o ŽoNFP sú zaznamenávané v kontrolnom liste v rámci informačného systému.

MAS vykoná kontrolu oprávnenosti výdavkov ŽoNFP v súlade so stratégiou CLLD, ako aj iných podporných dokumentov, pričom oprávnené sú len výdavky v rámci územnej pôsobnosti MAS. Charakter výdavkov môže byť – bežný alebo kapitálový. Informovanie konečných prijímateľov a vecné hľadisko oprávnenosti výdavkov, ako aj iné dôležité informácie sú uvedené v podkapitole 9.5.5 Systému riadenia CLLD.

MAS si v rámci stratégie CLLD a vecne príslušnej výzvy stanoví minimálnu a maximálnu výšku oprávnených výdavkov, ktorá musí byť v súlade s Programom rozvoja vidieka SR 2014 – 2020 a Systémom riadenia CLLD, podkapitola 9.5.5.1.

Po vykonaní všetkých predchádzajúcich kontrol zabezpečí MAS odborné hodnotenie ŽoNFP odbornými hodnotiteľmi (výberovou komisiou) a priradenie projektov k prioritnej a fokusovej oblasti. Proces odborného hodnotenia prebieha v zmysle kapitoly 9.5.6, 9.5.7 a 9.6.2 Systému riadenia CLLD. Hodnotitelia (členovia výberovej komisie) sú povinní pred účasťou na odbornom hodnotení podpísať Čestné vyhlásenie o nestrannosti, zachovaní dôvernosti informácií a vylúčení konfliktu záujmov. Všetky výsledky a hodnotenia sa musia písomne zaznamenať. Po ukončení každého kola hodnotenia sa musí vypracovať Protokol o výbere ŽoNFP v ktorom sa navrhujú jednotlivé projekty (ŽoNFP) na vydanie Rozhodnutia o schválení ŽoNFP, neschválení ŽoNFP príp. o zastavení konania.

Pôdohospodárska platobná agentúra vykoná príjem Žiadosti o NFP vrátane protokolu o výbere ŽoNFP z MAS v zmysle kapitoly 9.7 Systému riadenia CLLD. Všetky dokumenty v rámci protokolu o výbere ŽoNFP musia byť originály a protokol samotný musí byť podpísaný štatutárnym orgánom MAS, osobami podieľajúcimi sa na konaní o ŽoNFP na MAS a predsedom výberovej komisie. Kontrola formálnej a vecnej správnosti pracovníkmi PPA a zároveň odborné hodnotenie Žiadosti o NFP zo strany PPA, priradenie k fokusovej oblasti, vypracovanie zmluvy o poskytnutí NFP a jej prípadné ukončenie sa riadi kapitolou 9.7, 9.8 a 9.9 Systému riadenia CLLD.

Monitorovanie a hodnotenie stratégie CLLD prebieha spoluprácou viacerých organizácií. MAS je povinná poskytnúť informácie riadiacim orgánom, NSRV, určeným hodnotiteľom, alebo iným subjektom povereným výkonom týchto funkcií. MAS je okrem toho povinná vykonávať vlastné hodnotenie a monitorovanie, ktoré vykonáva kancelária MAS v spolupráci s monitorovacím výborom.

Občianske združenie „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ sa rozhodlo pre uplatňovanie v rámci implementácie časti PRV SR 2014 – 2020 len jednokolový výberový systém s ohraňeným dátumom na predkladanie ŽoNFP (uzavretá forma). V rámci konania o ŽoNFP platia stanovené termíny a časové horizonty v zmysle Systému riadenia CLLD.

5.1.2.2 ŽoNFP z IROP 2014 – 2020

ŽoNFP sa podáva príslušnej MAS na základe vyhlásenej výzvy na predkladanie ŽoNFP z časti pre IROP 2014 - 2020.. Integrovaný regionálny operačný program 2014 – 2020 pracuje s informačným systémom ITMS 2014+.

Príprava výzvy, formálne náležitosti výzvy, systém a jej schvaľovanie RO pre IROP a jej zverejnenia prebieha v zmysle podkapitoly 11.1 Výzva na predkladanie Žiadosti o nenávratný finančný príspevok z Systému riadenia CLLD.

Výzva musí mať v zmysle Systému riadenia CLLD len formu otvorenej výzvy, ktorej dĺžka je závislá na disponibilných finančných zdrojov určených pre výzvu. Hodnotenie ŽoNFP a zverejňovanie potrebných informácií o výzve prebieha v súlade s touto kapitolou. Zmeny výzvy, prípadne jej zrušenie sa riadi kapitolou 11.2 Zmena a zrušenie výzvy zo Systému riadenia CLLD.

Procesné úkony v rámci konania o ŽoNFP (schvaľovací proces) sú popísané v kapitole 11.5 Systému riadenia CLLD.

V zmysle podkapitoly 11.5.2 Systému riadenia CLLD zabezpečuje MAS príjem ŽoNFP odo dňa vyhlásenia výzvy až do dňa jej uzavretia. ŽoNFP sa pokladá za riadne doručení pokiaľ bola doručená elektronicky prostredníctvom systému ITMS 2014+ a písomne v určenej forme na príslušnú adresu MAS určenú vo výzve. Proces prijímania projektu je popísaný v tejto podkapitole. Po overení splnenia podmienok riadneho prijatia ŽoNFP zaregistruje MAS projekt v **ITMS 2014+**. Následne sa vykoná administratívne overenie projektu (ŽoNFP) zo strany MAS v zmysle zoznamu povinných príloh a v súlade s kapitolou 11.5.2 Systému riadenia CLLD. V prípade splnenia všetkých podmienok poskytnutia príspevku, ktorých overenie je súčasťou administratívneho overenia ŽoNFP postupuje projekt na odborné hodnotenie výberovou komisiou.

Odborné hodnotenie ŽoNFP prebieha v súlade s podkapitolou 11.5.3 Systému riadenia CLLD, pričom odborný hodnotiteľia sú povinní pred účasťou na odbornom hodnotení podpísať Čestné vyhlásenie o nestrannosti, zachovaní dôvernosti informácií a vylúčení konfliktu záujmov. Konečným výstupom z odborného hodnotenia ŽoNFP je hodnotiaci hárok (jeden spoločný hárok), ktorý obsahuje spoločné posúdenie odborných hodnotiteľov. Procesný postup, ktorý predchádza vydaniu spoločného hodnotiaceho hárku bude upravený v Príručke pre odborných hodnotiteľov.

MAS ako taká musí v procese výberu ŽoNFP kontrolovať oprávnenosť výdavkov CLLD / IROP, pričom musí byť v súlade so stratégiou CLLD, výzvou a príručkou pre žiadateľa. O oprávnenosti výdavkov rozhoduje príslušná MAS, pričom sa riadi ustanoveniami stratégie CLLD, výzvy, príručky pre žiadateľa a kapitolou 11.5.3.1 Systému riadenia CLLD.

Výdavky musia skutočne vzniknúť a byť uhradené prijímateľom medzi 1. januárom 2014 a 31. decembrom 2023 v rámci územnej pôsobnosti MAS OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“. Minimálna a maximálna výška oprávnených výdavkov je definovaná v stratégii CLLD a vo výzve v ITMS 2014+, pričom kontrolou dodržania tohto intervalu vykonáva príslušná MAS.

Výber žiadosti o nenávratný finančný príspevok vykonáva výberová komisia, ktorá stanoví poradie ŽoNFP od najvyššie umiestnenej ŽoNFP (kompletnej) po najnižšiu umiestnenú ŽoNFP (kompletnú). Po ukončení procesu výberu ŽoNFP vypracuje výberová komisia Protokol o výbere ŽoNFP, v ktorom navrhuje jednotlivé ŽoNFP na schválenie, neschválenie príp. na vydanie rozhodnutia o zastavení konania. Protokol o výbere ŽoNFP musí byť podpísaný štatutárnym orgánom MAS, osobami podieľajúcimi sa na konaní o ŽoNFP na MAS,. Všetky postupy výberu žiadostí o nenávratný finančný príspevok sú popísané v kapitole 11.6 Systému riadenia CLLD.

Riadiaci orgán re IROP zabezpečuje príjem posúdených ŽoNFP vrátane Protokolu o výbere ŽoNFP z MAS a vykoná ich registráciu v ITMS 2014+. RO pre IROP vykoná všetky potrebné úkony definované v kapitole 11.7 Overenie výberu ŽoNFP vykonanej MAS na RO pre IROP a schvaľovací proces ŽoNFP a vydá k ŽoNFP:

- a) Rozhodnutie o schválení
- b) Rozhodnutie o neschválení
- c) Rozhodnutie o zastavení konania.

Zmluva o poskytnutí NFP bude podpísaná s konečnými prijímateľmi v zmysle kapitoly 11.8 Zmluvy o poskytnutí NFP, pričom je potrebné zabezpečiť súčinnosť konečných prijímateľov a MAS.

Monitorovanie a hodnotenie stratégie CLLD prebieha spoluprácou viacerých organizácií. MAS je povinná poskytnúť informácie riadiacim orgánom, NSRV, určeným hodnotiteľom, alebo iným subjektom povereným výkonom týchto funkcií. MAS je okrem toho povinná vykonávať vlastné hodnotenie a monitorovanie, ktoré vykonáva kancelária MAS v spolupráci s monitorovacím výborom.

5.1.2.3 ŽoNFP z iných zdrojov

Občianske združenie Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina “ nebude rozhodovať o pridelení finančných prostriedkov z iných podporných programov EÚ a SR. Vlastný grantový systém momentálne nie je schválený, avšak v budúcnosti sa jeho implementácia nevyklučuje. V prípade jeho zavedenia, bude táto časť rozpracovaná v samostatnom usmernení pre žiadateľov o grant z vlastných zdrojov MAS TD.

5.2 Akčný plán

Tabuľka č. 4.A: Opatrenie stratégie CLLD

Názov opatrenia	3.3 Podpora na demonštračné činnosti a informačné akcie

Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)	1. Prenos znalostí a informačné akcie 1.2 Podpora na demonštračné činnosti a informačné akcie
Priradenie k fókusovej oblasti PRV	6B) Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach; 1A) Podpora inovácie, spolupráce a rozvoja vedomostnej základne vo vidieckych oblastiach 2A) Zlepšenie hospodárskeho výkonu všetkých poľnohospodárskych podnikov a uľahčenie reštrukturalizácie a modernizácie poľnohospodárskych podnikov, najmä na účely zvýšenia ich účasti na trhu, zamerania na trh a poľnohospodárskej diverzifikácie. 2B) Uľahčenie vstupu poľnohospodárov s primeranými zručnosťami do odvetvia poľnohospodárstva a najmä generácie výmeny 6A) Uľahčenie diverzifikácie, zakladania a rozvoja malých podnikov ako aj vytvárania pracovných miest
Ciele a opis opatrenia	V rámci SWOT analýzy vyplynula nízka motivácia v podnikaní na vidieku a poľnohospodárstve, čo je zapríčinené aj nedostatočnou informovanosťou o možnostiach podpory v rámci PRV. MAS TD je špecifická množstvom chránených území, hospodárenie na ktorých si vyžaduje špecifické zretele. Demonštračné a Informačné aktivity predstavujú krátkodobé, resp. jednorazové odborné informačné činnosti adresované pre pôdohospodárov a prijímateľov pomoci v rámci rozvoja vidieka, zamerané na poskytnutie informácií a odovzdanie skúseností pre pracujúcich v pôdohospodárstve najmä v oblastiach: informácie o cieľoch spoločnej poľnohospodárskej politiky a nastavenia systému, dodržiavania jeho podmienok, ďalej v oblastiach: Cross-compliance, biodiverzity, klimatických zmien, priaznivých vplyvov na životné prostredie, ekologickom poľnohospodárstve, informovaní o ekofriendly poľnohospodárskych postupoch, o ochrane podzemných vôd ako aj o uskladňovaní hnojív a zaobchádzaní s nimi; o udržateľnej a efektívnej poľnohospodárskej a lesníckej výrobe ako aj o zapájaní sa do krátkych potravinárskych/dodávateľských reťazcov, o bezpečnosti potravín a o manipulácii s nimi ako aj o množstve ďalších podstatných tém spojených výlučne so spomenutými prioritami a fókusovými oblasťami naplňujúcimi cieľ tohto opatrenia, ktorým je prehlbovanie vedomostí. V analytických materiáloch Stratégie CLLD je veľmi jasne vyhodnotená nedostatočná kvalita ľudských zdrojov. Vo SWOT analýze sa objavujú konštatovania: málo ponúk na integráciu seniorov, stále nedostatočná kvalita vzdelávacieho procesu v miestnych vzdelávacích zariadeniach, nedostatok kvalifikovaných odborníkov a pedagógov, absencia koncepcie celoživotného vzdelávania a využitia rôznych podporných nástrojov pre celoživotné vzdelávanie obyvateľov, vysoký podiel obyvateľstva s nízkou kvalifikáciou, nedostatočná motivácia obyvateľov všetkých vekových skupín na vzdelávanie, málo flexibilná pracovná sila. Jednotlivé oblasti zamerania informačných aktivít: 1. oblasť aplikácie spoločnej poľnohospodárskej politiky –

	nastavenie systému, podpory, kritériá, podmienky, kontrola, autorizácia, platby, previazanosť na národné podpory a štátnu pomoc podpory; - oblasť ekologického poľnohospodárstva - informačné aktivity so zameraním na znižovanie znečistenia jednotlivých zložiek životného prostredia – ovzdušie, voda, pôda, klíma ako a biodiverzity; - oblasť hospodárenia s vodou na poľnohospodárskej pôde – protierózne a protipovodňové opatrenia; - oblasť so zameraním na zvýšenie záujmu o hospodárenie v uvedených oblastiach s dôrazom na kompenzačné platby v územiach NATURA 2000; - oblasť aplikácie hnojív a pesticídov do pôdy – smernice a nariadenia na ich aplikáciu; - oblasť zameraná na protieróznú ochranu a ochranu proti degradácii pôdy vrátane starostlivosti o TTP; - oblasť zamerania na energetickú efektívnosť v pôdohospodárstve – efektívne tepelné hospodárstvo s udržateľným využitím obnoviteľných zdrojov energie, ktoré je podnik schopný produkovať. Využitie minimalizačných technológií pri oševných postupoch; - oblasť výroby elektrickej energie a tepla s využitím vedľajších produktov, zvyškov a iných nepotravinových surovín; - oblasť manipulácie, uskladňovania a aplikácie organických hnojív, exkrementov hospodárskych zvierat s dôrazom na minimalizáciu úniku skleníkových plynov;
Oprávnení prijímatelia	Prijímateľom finančnej pomoci je poskytovateľ služieb (provider) informačných akcií a demonštračných aktivít pre konečných prijímateľov nefinančnej pomoci (beneficientov), ktorými sú aktívni ako i začínajúci poľnohospodári, obhospodarovatelia lesa, spracovatelia produktov poľnohospodárskej a lesnej prvovýroby v pracovnoprávnom vzťahu a malé a stredné podniky vo vidieckych oblastiach.
Intenzita pomoci ¹	Max. 100% v súlade s PRV
Oprávnené výdavky ²	v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	Minimálna výška oprávnených výdavkov: 3 000 EUR Maximálna výška oprávnených výdavkov: 10 000 EUR v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))

¹ Intenzita pomoci je percentuálny pomer medzi financovaním zo strany žiadateľa a príspevkom v fondov a rozpočtu.

² v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

Finančný plán						
		Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné
	menej rozvinutý región	20 000	15 000	5 000	0	0
	viac rozvinutý región	0	0	0	0	0
	Spolu	20 000	15 000	5 000	0	0
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií ³	Výberová komisia bude zriadená pre každú výzvu samostatne, vyberie a schváli na financovanie z EPFRV projekty s najvyšším počtom bodov v súlade s alokáciou financií na výzvu. Každý projekt musí splniť všeobecné podmienky oprávnenosti v súlade s PRV a stratégiou CLLD a jej príloh (Výberové a hodnotiace (bodovacie) kritéria pre výber projektov.					
Merateľné ukazovatele projektu	Kód /ID	Názov / Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota	
	1.2	Podpora na demonštračné činnosti a informačné akcie	Počet účastníkov informačnej aktivity	0	50	
Indikatívny harmonogram výziev	Termín vypísania 1.výzvy: 3Q/2016 Termín vypísania 2 výzvy: 3Q/2017 N výzva: 3Q /20nn – v jednotlivých rokoch podľa voľných finančných prostriedkov v opatrení					

Tabuľka č. 4.B: Opatrenie stratégie CLLD

Názov opatrenia	2.1 Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti pre mladých poľnohospodárov
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)	6. Rozvoj poľnohospodárskych podnikov a podnikateľskej činnosti 6.1. – Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti pre mladých poľnohospodárov

Priradenie k fókusovej oblasti PRV	6B) Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach 2B) Uľahčenie vstupu poľnohospodárov s primeranými zručnosťami do odvetvia poľnohospodárstva, a najmä generačnej výmeny tým, že sa mladým poľnohospodárom do 40 rokov poskytnú finančnú podporu na začatie ich poľnohospodárskej podnikateľskej činnosti a prierezového cieľu inovácie 2A) Zlepšenie hospodárskeho výkonu všetkých poľnohospodárskych podnikov a uľahčenie reštrukturalizácie a modernizácie poľnohospodárskych podnikov, najmä na účely zvýšenia ich účasti na trhu, zamerania na trh a poľnohospodárskej diverzifikácie 6A) Uľahčenie diverzifikácie, zakladania a rozvoja malých podnikov ako aj vytvárania pracovných miest
Ciele a opis opatrenia	Na základe SWOT analýzy poľnohospodárske aktivity v MAS zďaleka nie sú vyvíjané v takej intenzite, ako je potenciál územia, krajina potrebuje údržbu, územie miestne potraviny a produkty, opatrenie je príležitosťou pre generačnú obmenu v sektore, podnikateľské aktivity, a využitie miestnych zdrojov. Podpora sa poskytuje mladému poľnohospodárovi na začatie jeho podnikateľskej činnosti v oblasti živočíšnej a špecializovanej rastlinnej výroby na realizáciu podnikateľského plánu.
Oprávnení prijímatelia	Mladý poľnohospodár – samostatne hospodáriaci roľník (mikropodnik alebo malý podnik v zmysle odporúčania Komisie 2003/361/ES), ktorý vykonáva poľnohospodársku prvovýrobu ako sústavnú a samostatnú činnosť pod vlastným menom, na vlastnú zodpovednosť a za účelom dosiahnutia zisku, ktorý je hlavným zdrojom jeho príjmu. Táto fyzická osoba v čase podania ŽoNFP nemá viac ako 40 rokov, má zodpovedajúce profesijné zručnosti a schopnosti a prvýkrát zakladá poľnohospodársky podnik ako jeho jediný a najvyšší predstaviteľ. v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))
Intenzita pomoci ³	podpora na začatie podnikania vo forme grantu – paušálna platba – 100%
Oprávnené výdavky ⁴	Definícia oprávnených výdavkov, oprávnených nákladov, všeobecných podmienok oprávnenosti a podmienok oprávnenosti špecifických pre dané podopatrenie sú definované v Programe rozvoja vidieka SR 2014 - 2020 a Príručke pre žiadateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z PRV SR 2014 – 2020 a jej príloh, ktoré vychádzajú z nariadenia EÚ č. 1305/2013. v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	50 000€ na 1 mladého poľnohospodára vo forme 2 splátok po dobu max. 5 rokov, pričom 70% podpory sa vypláca po podpise Zmluvy o poskytnutí NFP a 30% po správnej realizácii podnikateľského plánu. V súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013)) / IROP

³ Intenzita pomoci je percentuálny pomer medzi financovaním zo strany žiadateľa a príspevkom v fondov a rozpočtu.

⁴ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

Finančný plán	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné
	menej rozvinutý región	100 000	75 000	25 000	0
	viac rozvinutý región	0	0	0	0
	Spolu	100 000	75 000	25 000	0
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií ⁵	Výberová komisia bude zriadená pre každú výzvu samostatne, vyberie a schváli na financovanie z EPFRV projekty s najvyšším počtom bodov v súlade s alokáciou financií na výzvu. Každý projekt musí splniť všeobecné podmienky oprávnenosti v súlade s PRV a stratégiou CLLD a jej príloh (Výberové a hodnotiace (bodovacie) kritéria pre výber projektov).				
Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatková hodnota	Celková cieľová hodnota
	6.1	Počet podporených mladých poľnohospodárov	počet	0	2
		Vytvorené pracovné miesta	počet	0	2
Indikatívny harmonogram výziev	1. výzva : 3Q/2016 n. výzva : 3Q/20nn – v jednotlivých rokoch podľa voľných finančných prostriedkov v opatrení 2.1 určených pre výzvu.				

Tabuľka č. 4.C: Opatrenie stratégie CLLD

Názov opatrenia	2.2 Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti na rozvoj malých poľnohospodárskych podnikov
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)	6. Rozvoj poľnohospodárskych podnikov a podnikateľskej činnosti 6.3. Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti na rozvoj malých poľnohospodárskych podnikov
Priradenie k fokusovej oblasti PRV / špecifickému cieľu IROP	6B) Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach 2B) Uľahčenie vstupu poľnohospodárov s primeranými zručnosťami do odvetvia poľnohospodárstva, a najmä generačnej výmeny tým, že sa mladým poľnohospodárom do 40 rokov poskytne finančnú podporu na začatie ich poľnohospodárskej podnikateľskej činnosti a prierezového cieľu inovácie 2A) Zlepšenie hospodárskeho výkonu všetkých poľnohospodárskych podnikov a uľahčenie reštrukturalizácie a modernizácie poľnohospodárskych podnikov, najmä na účely zvýšenia ich účasti na trhu, zamerania na trh a poľnohospodárskej diverzifikácie 6 A) Uľahčenie diverzifikácie, zakladania a rozvoja malých

⁵ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

	podnikov ako aj vytvárania pracovných miest 3A) Zvýšenie konkurencieschopnosti prvovýrobcov prostredníctvom ich lepšej integrácie do poľnohospodársko-potravinového reťazca pomocou systémov kvality, pridávania hodnoty poľnohospodárskym produktom, propagácie na miestnych trhoch a v krátkych dodávateľských reťazcoch, skupín výrobcov a medziodvetvových organizácií																								
Ciele a opis opatrenia	Podpora sa poskytuje malému poľnohospodárskemu podniku na rozvoj jeho podnikateľskej činnosti spojenej s realizáciou jeho podnikateľského plánu v oblasti živočíšnej a špecializovanej rastlinnej výroby.																								
Oprávnení prijímatelia	Malý poľnohospodársky podnik - Samostatne hospodáriaci roľník (mikropodnik v zmysle odporúčania Komisie 2003/361/ES) podnikajúci v poľnohospodárskej prvovýrobe, ktorého výrobný potenciál, meraný štandardným výstupom, prevyšuje 2000 Eur a neprevyšuje 3999 Eur (hodnota štandardného výstupu). v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))																								
Intenzita pomoci ⁶	Grant– paušálna platba v súlade so Stratégiou financovania Európskych štrukturálnych a investičných fondov pre programové obdobie 2014 – 2020																								
Oprávnené výdavky ⁷	Definícia oprávnených výdavkov, oprávnených nákladov, všeobecných podmienok oprávnenosti a podmienok oprávnenosti špecifických pre dané podopatrenie sú definované v Programe rozvoja vidieka SR 2014 - 2020 a Príručke pre žiadateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z PRV SR 2014 – 2020 a jej príloh, ktoré vychádzajú z nariadenia EÚ č. 1305/2013. v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))																								
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	15 000€ na 1 malý poľnohospodársky podnik vo forme 2 splátok po dobu max. 5 rokov , pričom 50% podpory sa vypláca po podpise Zmluvy o poskytnutí NFP a 50% po správnej realizácii podnikateľského plánu. v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))																								
Finančný plán	<table><tr><td></td><td>Spolu</td><td>EÚ</td><td>ŠR</td><td>V Z</td><td>iné</td></tr><tr><td>menej rozvinutý región</td><td>75 000</td><td>56 250</td><td>18 750</td><td>0</td><td>0</td></tr><tr><td>viac rozvinutý región</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>Spolu</td><td>75 000</td><td>56 250</td><td>18 750</td><td>0</td><td>0</td></tr></table>		Spolu	EÚ	ŠR	V Z	iné	menej rozvinutý región	75 000	56 250	18 750	0	0	viac rozvinutý región						Spolu	75 000	56 250	18 750	0	0
	Spolu	EÚ	ŠR	V Z	iné																				
menej rozvinutý región	75 000	56 250	18 750	0	0																				
viac rozvinutý región																									
Spolu	75 000	56 250	18 750	0	0																				
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné	Výberová komisia bude zriadená pre každú výzvu samostatne, vyberie a schváli na financovanie z EPFRV projekty s najvyšším počtom bodov v súlade s alokáciou																								

⁶ Intenzita pomoci je percentuálny pomer medzi financovaním zo strany žiadateľa a príspevkom v fondov a rozpočtu.

⁷ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

zásady výberu operácií ⁸	financií na výzvu. Každý projekt musí splniť všeobecné podmienky oprávnenosti v súlade s PRV a stratégiou CLLD a jej príloh (Výberové a hodnotiace (bodovacie) kritéria pre výber projektov).				
Merateľné ukazovatele projektu	Kód /ID	Názov /Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
	6.3	Počet podporených malých podnikov	počet	0	5
Indikatívny harmonogram výziev	1. výzva : 3Q/2016 n. výzva : 3Q/20nn – v jednotlivých rokoch podľa voľných finančných prostriedkov v opatrení 2.1 určených pre výzvu.				

Tabuľka č. 4.D: Opatrenie stratégie CLLD

Názov opatrenia	2.3 Podpora na investície do vytvárania a rozvoja nepoľnohospodárskych činností
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)	6. Rozvoj poľnohospodárskych podnikov a podnikateľskej činnosti 6.4 Podpora na investície do vytvárania a rozvoja nepoľnohospodárskych činností
Priradenie k fokusovej oblasti PRV / špecifickému cieľu IROP	6B) Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach, 2A) Zlepšenie hospodárskeho výkonu všetkých poľnohospodárskych podnikov a uľahčenie reštrukturalizácie a modernizácie poľnohospodárskych podnikov, najmä na účely zvýšenia ich účasti na trhu, zamerania na trh a poľnohospodárskej diverzifikácie 2B) Uľahčenie vstupu poľnohospodárov s primeranými zručnosťami do odvetvia poľnohospodárstva, a najmä generáčnej výmeny 6A) Uľahčenie diverzifikácie, zakladania a rozvoja malých podnikov ako aj vytvárania pracovných miest 5C) Uľahčenie dodávok a využívania obnoviteľných zdrojov energie, vedľajších produktov, odpadov, zvyškov a iných nepotravinových surovín na účely bioekonomiky
Ciele a opis opatrenia	V rámci SWOT analýzy bola zadefinovaná potreba poskytovania špecifických služieb v cestovnom ruchu, agroturistike so zameraním na špecifické cieľové skupiny. Opatrenie bude napĺňať práve potreby skvalitňovania a rozširovania služieb a taktiež diverzifikácie smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam. Činnosť 1: činnosti spojené s vidieckym cestovným ruchom a agroturistikou zamerané na vytváranie podmienok pre rekreačné a relaxačné činnosti, vrátane vytvárania podmienok na poskytovanie vzdelávania a vytvorenie konferenčných priestorov. Oprávnená je výstavba ubytovacích zariadení, rekonštrukcia a modernizácia existujúcich ubytovacích zariadení, ako aj nevyužívaných objektov na ubytovacie zariadenie a to s kapacitou od 5 do 30 lôžok, v

	nadväznosti na vytvorenie alebo modernizáciu areálu na rozvoj rekreačných a relaxačných činností. V prípade obhospodarovateľov lesa je činnosť 1 oprávnená s výnimkou budovania a obnovy občianskej a poznávacej infraštruktúry (náučné a turistické chodníky, cyklotrasy, odpočívadlá, pozorovateľne, mostíky, turistické značenie, mapové panely, informačné tabule, turistické útulne, ohniská, odpadkové koše, vyhliadkové veže, lanové dráhy, schody, rebríky, chodníky, objekty a centrá biodiverzity na pozorovanie –mokrade, malé vodné plochy, ukážkové lesné biotopy). Činnosť 2: činnosti spojené s poskytovaním služieb pre cieľovú skupinu: deti, seniori a občania so zníženou schopnosťou pohybu. V rámci danej oblasti je možné sa zamerať aj na terapie (hipoterapia, animoterapia), lesnú pedagogiku a pod., ktoré prispievajú k rekonvalescencii, lepšiemu začleneniu do spoločenského života, zvýšeniu motoriky cieľovej skupiny. Činnosť 3: spracovanie a uvádzanie na trh produktov, ktorých výstup spracovania nespadá do prílohy I ZFEÚ. Vstupom spracovania môže byť aj produkt, ktorý spadá do prílohy I ZFEÚ za podmienky, že je vstupom zároveň aj produkt, ktorý nespadá do prílohy I ZFEÚ (s výnimkou spracovania poľnohospodárskych produktov, ktorých vstup spadá výlučne do prílohy I ZFEÚ a výstupom je energia z OZE alebo produkt, ktorý sa ďalej využíva na výrobu energie) vrátane doplnkovej výroby nepoľnohospodárskeho, nelesného a neakvakultúrneho charakteru, ako aj predaj vlastných produktov nepoľnohospodárskeho, nelesného a neakvakultúrneho charakteru (vrátane zariadenia mobilných predajných miest) a výrobkov a/alebo produktov iných poľnohospodárov a obhospodarovateľov lesa a akvakultúrnych podnikov za účelom ekonomického rozvoja daného územia. Oprávnená je aj tvorba a rozvoj aktivít a činností spojených s poskytovaním služieb, najmä služieb súvisiacich so skladovaním, logistikou a dopravou a zriaďovaním podnikateľských inkubátorov. V rámci využívania obnoviteľných zdrojov energie sú oprávnené nasledovné investície za podmienky, že časť energie prijímateľ podpory spotrebuje vo vlastnom podniku a v prípade využívania solárnej energie, táto pokryje sprostredkovane aj časť jeho spotreby tepla resp. bude vyrobená elektrina použitá aj na klimatizáciu a pod.: - investície na budovanie zariadení na energetické využívanie biomasy na výrobu elektriny a tepla spaľovaním bioplynu vyrobeného anaeróbnou fermentáciou, s max. elektrickým výkonom do 500 kW, kde je časť energie uvádzaná do siete; - investície na budovanie zariadení na energetické využívanie biomasy na výrobu tepla a vykurovanie s max. tepelným výkonom do 500 kW, kde je časť energie uvádzaná do siete; - investície na výrobu biomasy pre technické a energetické využitie, kde je časť energie uvádzaná do siete; - investície na budovanie zariadení na energetické využívanie drevnej biomasy na výrobu elektriny a tepla spaľovaním plynu vyrobeného termochémickou konverziou s max. elektrickým výkonom do 500 kW; - investície na budovanie zariadení na energetické využívanie odpadovej drevnej biomasy na výrobu tepla a vykurovanie s max. tepelným výkonom do 500 kW; - investície na budovanie zariadení na energetické využívanie solárnej energie s max. výkonom 250 kW; - investície na budovanie zariadení na energetické využívanie veternej energie s max. výkonom 250 kW;

	- investície na budovanie zariadení na energetické využívanie vodnej energie s max. výkonom 250 kW. Činnosti spojené s využívaním OZE prispievajú k fokusovej oblasti 5C. V nadväznosti na SWOT analýzu stratégie CLLD a stanovené špecifické ciele budú v rámci podpory realizované operácie, aktivity a oprávnené činnosti v súlade s definíciou Programu rozvoja vidieka SR 2014 - 2020 a Príručky pre žiadateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z PRV SR 2014 – 2020 a jej príloh, ktoré vychádzajú z nariadenia EÚ č. 1305/2013.																								
Oprávnení prijímatelia	Činnosť 1 a 2: Mikropodniky a malé podniky (v zmysle odporúčania Komisie 2003/361/ES) vo vidieckych oblastiach. Činnosť 1 až 3: 1. Fyzické a právnické osoby podnikajúce v oblasti poľnohospodárskej prvovýroby. 2. Fyzické a právnické osoby (mikropodniky a malé podniky vo vidieckych oblastiach v zmysle odporúčania Komisie 2003/361/ES) obhospodarujúce lesy vo vlastníctve: súkromných vlastníkov a ich združení; obcí a ich združení; Cirkvi, ktorej majetok možno podľa právneho poriadku SR považovať za súkromný, pokiaľ ide o jeho správu a nakladanie s ním. 3. Fyzické a právnické osoby (mikropodniky a malé podniky vo vidieckych oblastiach v zmysle odporúčania Komisie 2003/361/ES) podnikajúce v oblasti hospodárskeho chovu rýb (akvakultúry). v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))																								
Intenzita pomoci ⁸	• Výška podpory z celkových oprávnených výdavkov pre mikro a malé podniky: 45%. • Výška podpory z celkových oprávnených výdavkov pre stredné podniky: 35%. • Výška podpory z celkových oprávnených výdavkov pre veľké podniky: 25%.																								
Oprávnené výdavky ⁹	v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))																								
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	Minimálna výška oprávnených výdavkov: 3 000 EUR Maximálna výška oprávnených výdavkov: 20 000 EUR																								
Finančný plán	<table><tr><td></td><td>Spolu</td><td>EÚ</td><td>ŠR</td><td>VZ</td><td>iné</td></tr><tr><td>menej rozvinutý región</td><td>72 727</td><td>30 000</td><td>10 000</td><td>32 727</td><td>0</td></tr><tr><td>viac rozvinutý región</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td></tr><tr><td>Spolu</td><td>72 727</td><td>30 000</td><td>10 000</td><td>32 727</td><td>0</td></tr></table>		Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné	menej rozvinutý región	72 727	30 000	10 000	32 727	0	viac rozvinutý región	0	0	0	0	0	Spolu	72 727	30 000	10 000	32 727	0
	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné																				
menej rozvinutý región	72 727	30 000	10 000	32 727	0																				
viac rozvinutý región	0	0	0	0	0																				
Spolu	72 727	30 000	10 000	32 727	0																				
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií Hlavné zásady výberu operácií ¹⁰	Výberová komisia bude zriadená pre každú výzvu samostatne, vyberie a schváli na financovanie z EPFRV projekty s najvyšším počtom bodov v súlade s alokáciou financií na výzvu. Každý projekt musí splniť všeobecné podmienky oprávnenosti v súlade s PRV a stratégiou CLLD a jej príloh (Výberové a hodnotiace (bodovacie) kritéria pre výber																								

⁸ Intenzita pomoci je percentuálny pomer medzi financovaním zo strany žiadateľa a príspevkom v fondov a rozpočtu.

⁹ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

	projektov).				
Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
	6.4	Počet podporených subjektov	počet	0	2
		Pracovné miesta	počet	0	2
Indikatívny harmonogram výziev	1. výzva : 3Q/2016 2. výzva : 3Q/2017 n. výzva : 3Q/201n – v jednotlivých rokoch podľa voľných finančných prostriedkov v opatrení 2.3 určených pre výzvu				

Tabuľka č. 4E: Opatrenie stratégie CLLD

Názov opatrenia	1.1 Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania všetkých druhov infraštruktúr malých rozmerov vrátane investícií do energie z obnoviteľných zdrojov a úspor energie
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)	7. Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach 7.2. Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania všetkých druhov infraštruktúr malých rozmerov vrátane investícií do energie z obnoviteľných zdrojov a úspor energie
Priradenie k fokusovej oblasti PRV / špecifickému cieľu IROP	6B) Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach, 5C) Uľahčenie dodávok a využívania obnoviteľných zdrojov energie, vedľajších produktov, odpadov, zvyškov a iných nepotravinových surovín na účely bioekonomiky; 6C) Rozšírenie prístupnosti, využívania a kvality informačných a komunikačných technológií (IKT) vo vidieckych oblastiach
Ciele a opis opatrenia	V rámci SWOT analýzy bola zadefinovaná nedostatočná vybudovanosť miestnej infraštruktúry ako nevyhnutného predpokladu pre kvalitný život, komunitný rozvoj a rozvoj podnikateľského prostredia, opatrenie 1.1 bude napĺňať potreby miestnych komunít. - výstavba, rekonštrukcia, modernizácia, dostavba kanalizácie, vodovodu, alebo čistiarne odpadových vôd; - výstavba a rekonštrukcia miestnych komunikácií, lávok, mostov, chodníkov a záchytných parkovísk, autobusových zastávok, výstavba, rekonštrukcia a údržba odvodňovacích kanálov, prehlbovanie existujúcich obecných studní. V prípade investícií do miestnych komunikácií, tie budú umožnené len v malom rozsahu a za predpokladu, že prispievajú k oživeniu znevýhodnenej vidieckej oblasti, kde môže zlepšiť prepojenie medzi vidieckymi oblasťami a širšou dopravnou sieťou, príp. budú prispievať k miestnemu ekonomickému rozvoju (napr. k rozvoju vidieckeho cestovného ruchu a pod.); - zlepšenie vzhľadu obcí – úprava a tvorba verejných

¹⁰ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

	priestranstiev, námestí, parkov a pod.						
Oprávnení prijímatelia	Obce z územia MAS (Belá, Dolná Tižina, Gbeľany, Kotrčiná Lúčka, Krasňany, Lutiše, Lysica, Mojš, Nededza, Nezbudská Lúčka, Stráňavy, Stráža, Strečno, Teplička nad Váhom, Terchová, Varín, Zázrivá) v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013) / IROP						
Intenzita pomoci ¹¹	Max. 100 % v súlade s PRV						
Oprávnené výdavky ¹²	v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013)						
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	Minimálna výška oprávnených výdavkov: 10 000 EUR Maximálna výška oprávnených výdavkov: 100 000 EUR v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013)						
Finančný plán			Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné
	menej rozvinutý región	200 000	150 000	50 000	0	0	
	viac rozvinutý región	0	0	0	0	0	
	Spolu	200 000	150 000	50 000	0	0	
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií ¹³	Výberová komisia bude zriadená pre každú výzvu samostatne, vyberie a schváli na financovanie z EPFRV projekty s najvyšším počtom bodov v súlade s alokáciou financií na výzvu. Každý projekt musí splniť všeobecné podmienky oprávnenosti v súlade s PRV a stratégiou CLLD a jej príloh (Výberové a hodnotiace (bodovacie) kritéria pre výber projektov).						
Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota		
	7.2	Počet podporených operácií	počet	0	2		
	7.2	Počet obyvateľov, ktorí majú prospech z realizovanej aktivity	počet	0	800		
Indikatívny harmonogram výziev	1. výzva : 2Q/2016 2. výzva : 2Q/2017 n. výzva : 2Q/201n – v jednotlivých rokoch podľa voľných finančných prostriedkov v opatrení 1.1 určených pre výzvu.						

Tabuľka č. 4F: Opatrenie stratégie CLLD

Názov opatrenia	1.2 Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo

¹¹ Intenzita pomoci je percentuálny pomer medzi financovaním zo strany žiadateľa a príspevkom v fondov a rozpočtu.

¹² v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

¹³ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

	rozširovania miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)	Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach 7.4.Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry
Priradenie k fokusovej oblasti PRV / špecifickému cieľu IROP	6B) Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach, 5C) Uľahčenie dodávok a využívania obnoviteľných zdrojov energie, vedľajších produktov, odpadov, zvyškov a iných nepotravinových surovín na účely bioekonomiky; 6C) Rozšírenie prístupnosti, využívania a kvality informačných a komunikačných technológií (IKT) vo vidieckych oblastiach
Ciele a opis opatrenia	Z procesu SWOT analýzy vyplynula potreba riešiť infraštruktúru týkajúcu sa miestnej komunity. Stav miestnej infraštruktúry zásadným spôsobom vplýva na kvalitu života na vidieku, atraktivitu z pohľadu vidieckeho cestovného ruchu, a taktiež v rámci ďalšieho rozvoja miestneho hospodárstva. Doterajšia činnosť MAS zlepšila úroveň miestnej infraštruktúry a vzhľad obcí. Na základe obecných stretnutí je potrebné pokračovať v rozvoji územia „zdola nahor“. Opis opatrenia: • investície súvisiace s vytváraním podmienok pre trávenie voľného času vrátane príslušnej infraštruktúry – napr. výstavba/rekonštrukcia/modernizácia športovísk a detských ihrísk, amfiteátrov, investície do rekonštrukcie nevyužívaných objektov v obci pre komunitnú/spolkovú činnosť vrátane rekonštrukcie existujúcich kultúrnych domov; • zriadenie nových, prístavba, prestavba, rekonštrukcia a modernizácia existujúcich domov smútku vrátane ich okolia; • investície súvisiace so zvyšovaním kvality života obyvateľov – investície spojené s odstraňovaním malých tzv. divokých skládok odpadov resp. opusteného odpadu; • investície súvisiace so zvýšením bezpečnosti a prevencie proti vandalizmu na verejných priestoroch (montáž kamerových systémov a iných bezpečnostných prvkov); • investície súvisiace s vytváraním podmienok pre rozvoj podnikania – rekonštrukcie nevyužívaných objektov v obci pre podnikateľskú činnosť, výstavba/rekonštrukcia tržníc pre podporu predaja miestnych produktov a pod. • investície do využívania OZE vrátane investícií spojenými s úsporou energie – len ako súčasť investícií do miestnych služieb.
Oprávnení prijímatelia	Obce z územia MAS (Belá, Dolná Tižina, Gbeľany, Kotrčiná Lúčka, Krasňany, Lutiše, Lysica, Mojš, Nededza, Nezbudská Lúčka, Stráňavy, Stráža, Strečno, Teplička nad Váhom, Terchová, Varín, Zázrivá) v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013) / IROP
Intenzita pomoci ¹⁴	Grant (nenávratný finančný príspevok), možnosť poskytnutia zálohovej platby do výšky 50 % oprávnených nákladov. Výška podpory z celkových oprávnených nákladov: • 100 %, s maximálnym limitom v zmysle definície malej

¹⁴ Intenzita pomoci je percentuálny pomer medzi financovaním zo strany žiadateľa a príspevkom v fondov a rozpočtu.

	infraštruktúry.																								
Oprávnené výdavky ¹⁵	v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))																								
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	- minimálna 10 000,- € - maximálna 100 000,- € <i>v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013)) / IROP</i>																								
Finančný plán	<table><tr><td></td><td>Spolu</td><td>EÚ</td><td>ŠR</td><td>VZ</td><td>iné</td></tr><tr><td>menej rozvinutý región</td><td>816 905 EUR</td><td>612 679 EUR</td><td>204 226 EUR</td><td>0</td><td>0</td></tr><tr><td>viac rozvinutý región</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>Spolu</td><td>816 905</td><td>612 679</td><td>204 226</td><td>0</td><td>0</td></tr></table>		Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné	menej rozvinutý región	816 905 EUR	612 679 EUR	204 226 EUR	0	0	viac rozvinutý región						Spolu	816 905	612 679	204 226	0	0
	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné																				
menej rozvinutý región	816 905 EUR	612 679 EUR	204 226 EUR	0	0																				
viac rozvinutý región																									
Spolu	816 905	612 679	204 226	0	0																				
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií ¹⁶	Výberová komisia bude zriadená pre každú výzvu samostatne, vyberie a schváli na financovanie z EPFRV projekty s najvyšším počtom bodov v súlade s alokáciou financií na výzvu. Každý projekt musí splniť všeobecné podmienky oprávnenosti v súlade s PRV a stratégiou CLLD a jej príloh (Výberové a hodnotiace (bodovacie) kritéria pre výber projektov).																								
Merateľné ukazovatele projektu	<table><tr><td>Kód/ID</td><td>Názov/Ukazovateľ</td><td>Merná jednotka</td><td>Počiatočná hodnota</td><td>Celková cieľová hodnota</td></tr><tr><td>7.4</td><td>Počet podporených subjektov</td><td>Počet</td><td>0</td><td>10</td></tr><tr><td>7.4</td><td>Počet obyvateľov, ktorí majú z aktivity prospech</td><td>Počet</td><td>0</td><td>10 000</td></tr></table>	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota	7.4	Počet podporených subjektov	Počet	0	10	7.4	Počet obyvateľov, ktorí majú z aktivity prospech	Počet	0	10 000									
Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota																					
7.4	Počet podporených subjektov	Počet	0	10																					
7.4	Počet obyvateľov, ktorí majú z aktivity prospech	Počet	0	10 000																					
Indikatívny harmonogram výziev	1. výzva : 2Q/2016 2. výzva : 2Q/2018 n. výzva : 2Q/201n – v jednotlivých rokoch podľa voľných finančných prostriedkov v opatrení 1.2 určených pre výzvu.																								

Tabuľka č. 4G : Opatrenie stratégie CLLD

Názov opatrenia	1.3 Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)	Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach 7.5 Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie
Priradenie k fókusovej	6B) Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach;

¹⁵ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

¹⁶ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

oblasti PRV / špecifickému cieľu IROP	5C) Uľahčenie dodávok a využívania obnoviteľných zdrojov energie, vedľajších produktov, odpadov, zvyškov a iných nepotravinových surovín na účely bioekonomiky; 6C) Rozšírenie prístupnosti, využívania a kvality informačných a komunikačných technológií (IKT) vo vidieckych oblastiach																								
Ciele a opis opatrenia	Územie MAS je významnou nadregionálnou a nadnárodnou turistickou destináciou, SWOT zadefinovala potreby dobudovania turistickej infraštruktúry malých rozmerov, ako predpoklad pre poskytovanie kvalitnej turistickej infraštruktúry širokému obyvateľstvu a návštevníkom. Opis opatrenia: • investície, ktoré súvisia s vytvorením, udržiavaním, obnovou a skvalitňovaním turisticky zaujímavých objektov, bodov a miest vrátane príslušnej infraštruktúry – miestne kultúrne, historické, prírodné a iné objekty a zaujímavosti, zriadenie múzejných a galerijných zariadení a pod.; • investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a informačných tabúl v turistických lokalitách na verejné využitie, budovanie drobných obslužných zariadení pre turistov, informačné body, smerové tabule, KIOSKy a pod.; • budovanie, rekonštrukcia náučných chodníkov, cykloturistických chodníkov, ich napojenie na náučné chodníky, budovanie doplnkovej infraštruktúry (odpočinkové miesta, prístrešky, stojany na bicykle a pod.), výstavba vyhlídkových veží, budovanie, údržba a obnova cykloturistického značenia na existujúcich cykloturistických trasách a pod.																								
Oprávnení prijímatelia	Obce z územia MAS (Belá, Dolná Tižina, Gbeľany, Kotrčiná Lúčka, Krasňany, Lutiše, Lysica, Mojš, Nededza, Nezbudská Lúčka, Stráňavy, Stráža, Strečno, Teplička nad Váhom, Terchová, Varín, Zázrivá) v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))																								
Intenzita pomoci ¹⁷	Grant (nenávratný finančný príspevok), možnosť poskytnutia zálohovej platby do výšky 50 % oprávnených nákladov.																								
Oprávnené výdavky ¹⁸	v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))																								
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	Minimálna výška oprávnených výdavkov: 10 000 EUR Maximálna výška oprávnených výdavkov: 50 000 EUR v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))																								
Finančný plán	<table><tr><td></td><td>Spolu</td><td>EÚ</td><td>ŠR</td><td>VZ</td><td>iné</td></tr><tr><td>menej rozvinutý región</td><td>95 030 EUR</td><td>71 273 EUR</td><td>23 757 EUR</td><td>0</td><td>0</td></tr><tr><td>viac rozvinutý región</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td></tr><tr><td>Spolu</td><td>95 030</td><td>71 273</td><td>23 757</td><td>0</td><td>0</td></tr></table>		Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné	menej rozvinutý región	95 030 EUR	71 273 EUR	23 757 EUR	0	0	viac rozvinutý región	0	0	0	0	0	Spolu	95 030	71 273	23 757	0	0
	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné																				
menej rozvinutý región	95 030 EUR	71 273 EUR	23 757 EUR	0	0																				
viac rozvinutý región	0	0	0	0	0																				
Spolu	95 030	71 273	23 757	0	0																				
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií ¹⁹	Výberová komisia bude zriadená pre každú výzvu samostatne, vyberie a schváli na financovanie z EPFRV projekty s najvyšším počtom bodov v súlade s alokáciou financií na výzvu. Každý projekt musí splniť všeobecné podmienky oprávnenosti v súlade s PRV a stratégiou CLLD a jej príloh (Výberové a hodnotiace (bodovacie) kritéria pre výber projektov).																								

¹⁷ Intenzita pomoci je percentuálny pomer medzi financovaním zo strany žiadateľa a príspevkom v fondov a rozpočtu.

¹⁸ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

¹⁹ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
	7.5	Počet podporených operácií	Počet	0	3
	7.5	Počet obyvateľov, ktorí majú prospech zo zlepšenia služieb/infraštruktúry	Počet	0	1200
Indikatívny harmonogram výziev	1. výzva : 2Q/2016 2. výzva : 2Q/2018 n. výzva : 2Q/20nn – v jednotlivých rokoch podľa voľných finančných prostriedkov v opatrení 1.3 určených pre výzvu.				

Tabuľka č. 4H: Opatrenie stratégie CLLD

Názov opatrenia	1.4 Podpora na investície do zlepšenia odolnosti a environmentálnej hodnoty lesných ekosystémov
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)	Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenia životaschopnosti lesov 8.5 Podpora na investície do zlepšenia odolnosti a environmentálnej hodnoty lesných ekosystémov
Priradenie k fokusovej oblasti PRV / špecifickému cieľu IROP	6B) Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach, 4A) Obnova, zachovanie a zvýšenie biologickej diverzity, vrátane na územiach sústavy NATURA 2000 a v oblastiach s prírodnými alebo inými špecifickými obmedzeniami a v poľnohospodárskej činnosti s vysokou prírodnou hodnotou a obnova, zachovanie ako aj zlepšenie stavu krajinných oblastí Európy 4C) Predchádzanie erózii pôdy a zlepšenie jej obhospodarovania
Ciele a opis opatrenia	Lesy pokrývajú značnú časť územia MAS TD, dôležitým faktorom v území je Národný Park Malá Fatra, ktorý determinuje hospodárske využitie lesov a predurčuje značnú časť lesov najmä na rekreačnú, vzdelávaciu, či ochrannú a ekologickú funkciu. V spojitosti so SWOT analýzou vyvstáva potreba ochrany životného prostredia a biodiverzity a rozvoja špecifických aktivít pre turistov, návštevníkov (zameranie na špecifické cieľové skupiny turistov). Činnosť 1: umelá obnova a výchova ochranných lesov a lesov osobitného určenia, najmä podsadbou lesných porastov. Činnosť 2: budovanie a obnova občianskej a poznávacej infraštruktúry v lesných ekosystémoch (náučné a turistické chodníky, cyklotrasy, odpočívadlá, pozorovateľne, mostíky, turistické značenie, mapové panely, informačné tabule, turistické útulne, ohniská, odpadkové koše, vyhliadkové veže, lanové dráhy, schody, rebríky, chodníky, objekty a centrá biodiverzity na pozorovanie – mokrade, malé vodné plochy, ukážkové lesné biotopy). Činnosť 3: zlepšenie hniezdnych príležitostí vtákov v lese a iných

	prvkov zvyšujúcich biodiverzitu lesných ekosystémov, a to hlavne: • výrobou a inštaláciou hniezdnych búdok pre dutinové hniezdiče (predovšetkým pôtik kapcavý, sova obyčajná, sova dlhochvostá) a hmyzožravé spevavce; • výrobou a inštaláciou iných prvkov infraštruktúry biodiverzity pre ochranu, resp. podporu chránených druhov živočíchov.																								
Oprávnení prijímatelia	1. Fyzické a právnické osoby obhospodarujúce lesy vo vlastníctve: • <i>súkromných vlastníkov a ich združení;</i> • <i>obcí a ich združení;</i> • <i>cirkvi, ktorej majetok možno podľa vnútroštátneho právneho poriadku považovať za súkromný, pokiaľ ide o jeho správu a nakladanie s ním;</i> • <i>štátu (LESY SR, š.p.; Štátne lesy TANAP-u; Lesohospodársky podnik Ulič, š.p.).</i> 2. Občianske združenie v zmysle zákona č. 83/1990 Z.z. o združovaní občanov len so súhlasom obhospodarovateľa lesa daného územia. <i>v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))</i>																								
Intenzita pomoci ²⁰	Výška podpory z celkových oprávnených výdavkov: 100%.																								
Oprávnené výdavky ²¹	Oprávnenejšími nákladmi sú len náklady na jedno rázové aktivity (činnosti) a investície. Prevádzkové náklady alebo náklady na údržbu nie sú oprávnené. Činnosť 1.-3.: 1. výdavky na hmotné a nehmotné investície, ktoré sú v súlade s podporovanými činnosťami v rámci tohto podopatrenia a špecifikáciou výdavkov v podkapitole 8.1; 2. všeobecné náklady súvisiace s bodom 1, špecifikované v podkapitole 8.1. <i>v súlade PRV</i>																								
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	Minimálna výška oprávnených výdavkov: 3 000 EUR Maximálna výška oprávnených výdavkov: 40 000 EUR <i>v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))</i>																								
Finančný plán	<table><tr><td></td><td>Spolu</td><td>EÚ</td><td>ŠR</td><td>VZ</td><td>iné</td></tr><tr><td>menej rozvinutý región</td><td>133 084</td><td>99 813</td><td>33 271</td><td>0</td><td>0</td></tr><tr><td>viac rozvinutý región</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>Spolu</td><td>133 084</td><td>99 813</td><td>33 271</td><td>0</td><td>0</td></tr></table>		Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné	menej rozvinutý región	133 084	99 813	33 271	0	0	viac rozvinutý región						Spolu	133 084	99 813	33 271	0	0
	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné																				
menej rozvinutý región	133 084	99 813	33 271	0	0																				
viac rozvinutý región																									
Spolu	133 084	99 813	33 271	0	0																				
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií ²²	Výberová komisia bude zriadená pre každú výzvu samostatne, vyberie a schváli na financovanie z EPFRV projekty s najvyšším počtom bodov v súlade s alokáciou financií na výzvu. Každý projekt musí splniť všeobecné podmienky oprávnenosti v súlade s PRV a stratégiou CLLD a jej príloh (Výberové a hodnotiace (bodovacie) kritéria pre výber projektov).																								

²⁰ Intenzita pomoci je percentuálny pomer medzi financovaním zo strany žiadateľa a príspevkom v fondov a rozpočtu.

²¹ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

²² v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
	8.5	Počet podporených operácií	počet	0	3
Indikatívny harmonogram výziev					

Tabuľka č. 4I : Opatrenie stratégie CLLD

Názov opatrenia	3.1 Príprava a vykonávanie činností spolupráce miestnej akčnej skupiny
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)	Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER (MRVK – miestny rozvoj vedený komunitou 19.3 Príprava a vykonávanie činností spolupráce miestnej akčnej skupiny
Priradenie k fokusovej oblasti PRV / špecifickému cieľu IROP	6B) Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach 1A) Podpora inovácie, spolupráce a rozvoja vedomostnej základne vo vidieckych oblastiach
Ciele a opis opatrenia	SWOT zafinovala nutnosť rozvoja partnerskej spolupráce a MAS ako integračný prvok, potreba zachovávaní miestneho dedičstva bude napĺňaná opatrením zameraným na spoluprácu. Spolupráca medzi partnerstvami CLLD na vnútroštátnej a aj na nadnárodnej úrovni je podstatným prostriedkom na výmenu a prenos osvedčených postupov a na pomoc rozšírenia úspešných projektových nápadov. Oprávnená aktivita v zmysle definície PRV SR 2014 - 2020 je príprava a vykonávanie činností spolupráce miestnej akčnej skupiny. Spolupráca sa neviaže len na podporu z PRV SR 2014 – 2020, ale môže byť počas implementácie stratégie CLLD rozšírená o spoluprácu prostredníctvom rôznych fondov a grantov ako napr. projekty cezhraničnej spolupráce, Vyšehradský fond, výzvy z dunajskej stratégie a pod.
Oprávnení prijímateľa	Miestna akčná skupina (menej rozvinutého regiónu) vybraná RO na implementáciu stratégie miestneho rozvoja a verejno súkromné partnerstvo pracujúce na princípoch LEADER/CLLD (bez štatútu MAS) zo SR v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013)
Intenzita pomoci ²³	Miera podpory z celkových oprávnených výdavkov do 100 % v závislosti od uplatňovaných pravidiel štátnej pomoci a pomoci de minimis. -v súlade so Stratégiou financovania Európskych štrukturálnych a investičných fondov pre programové obdobie 2014 – 2020
Oprávnené výdavky ²⁴	v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013)

²³ Intenzita pomoci je percentuálny pomer medzi financovaním zo strany žiadateľa a príspevkom v fondov a rozpočtu.

²⁴ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

Výška príspevku (minimálna a maximálna)	Oprávnené výdavky budú financované v súlade s PRV SR 2014 – 2020 v rozsahu uvedenom v opatrení 19.4 a delené na predbežnú technickú podporu a realizáciu projektu národnej a nadnárodnej spolupráce. v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013))																													
Finančný plán	<table><tr><td></td><td>Spolu</td><td>EÚ</td><td>ŠR</td><td>VZ</td><td>iné</td></tr><tr><td>menej rozvinutý región</td><td>Bude definované</td><td>Bude definované</td><td>Bude definované</td><td>Bude definované</td><td>Bude definované</td></tr><tr><td>viac rozvinutý región</td><td>Bude definované</td><td>Bude definované</td><td>Bude definované</td><td>Bude definované</td><td>Bude definované</td></tr><tr><td>Spolu</td><td>-</td><td>-</td><td>-</td><td>-</td><td>-</td></tr></table>							Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné	menej rozvinutý región	Bude definované	Bude definované	Bude definované	Bude definované	Bude definované	viac rozvinutý región	Bude definované	Bude definované	Bude definované	Bude definované	Bude definované	Spolu	-	-	-	-	-
	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné																									
menej rozvinutý región	Bude definované	Bude definované	Bude definované	Bude definované	Bude definované																									
viac rozvinutý región	Bude definované	Bude definované	Bude definované	Bude definované	Bude definované																									
Spolu	-	-	-	-	-																									
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií ²⁵	Výdavky na vykonávanie činností projektov spolupráce sa budú počas celej doby implementácie stratégie CLLD riadiť platnými zákonmi SR a nadriadeným strategickým dokumentom (PRV SR 2014 - 2020). Všetky operácie vykonávané v rámci projektov spolupráce MAS budú vyberané, aby dosiahli maximálny možný multiplikačný efekt a synergicky pôsobili pozitívne na rozvoj územia čím sa zabezpečí úspešná implementácia stratégie CLLD.																													
Merateľné ukazovatele projektu	<table><tr><td>Kód/ID</td><td>Názov/Ukazovateľ</td><td>Merná jednotka</td><td>Počiatočná hodnota</td><td>Celková cieľová hodnota</td></tr><tr><td>19.3.</td><td>Počet projektov národnej spolupráce Počet projektov nadnárodnej</td><td>počet</td><td>0</td><td>2</td></tr></table>						Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota	19.3.	Počet projektov národnej spolupráce Počet projektov nadnárodnej	počet	0	2														
Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota																										
19.3.	Počet projektov národnej spolupráce Počet projektov nadnárodnej	počet	0	2																										
Indikatívny harmonogram výziev	v súlade s výzvou PRV v rámci 19.3																													

Tabuľka č. 4J: Opatrenie stratégie CLLD

Názov opatrenia	3.2 Podpora na prevádzkové náklady a oživenie
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)	Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER (MRVK – miestny rozvoj vedený komunitou) 19.4. Podpora na prevádzkové náklady a oživenie
Priradenie k fókusovej oblasti PRV	6B) Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach 1A) Podpora inovácie, spolupráce a rozvoja vedomostnej základne vo vidieckych oblastiach
Ciele a opis opatrenia	SWOT analýza zadefinovala, že územia MAS si vyžaduje rozvoj prístupu LEADER, budovanie partnerstva, sumár

²⁵ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

	aktivít zameraných na budovanie prístupu zdola nahor, zručností a výmenu skúseností nevyhnutných pre miestna rozvoj vedený komunitou. Podpora v rámci operácie bude poskytovaná na prevádzkovú a administratívnu činnosť schválených miestnych akčných skupín ako aj na náklady v súvislosti s oživovaním stratégie miestneho rozvoja, t.j. propagácia stratégie a informovanosť o dotknutom území.																								
Oprávnení prijímateľa	Miestna akčná skupina (menej rozvinutého regiónu, ktorá je vybraná RO na implementáciu stratégie miestneho rozvoja, a má právnu formu občianske združenie – v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov. v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013																								
Intenzita pomoci ²⁶	Miera podpory z celkových oprávnených výdavkov: • 100 % PRV																								
Oprávnené výdavky ²⁷	Oprávnené výdavky budú financované v súlade s PRV SR 2014 – 2020 v rozsahu: A) propagácia a informovanie o dotknutej oblasti a výsledkoch stratégie CLLD B)výmena informácií medzi miestnymi aktérmi – semináre, konferencie, workshopy pre členov MAS, ďalších aktérov, ako aj zamerané na ich rozširovanie vedomostí a zručností pri vykonávaní stratégie CLLD a s tým spojených prác, C) vzdelávanie potenciálnych prijímateľov zamerané na rozširovanie vedomostí a zručností pri príprave projektov Náklady súvisiace s oživovaním stratégie (animácie) musia tvoriť min. 15 % a max. 25 % z celkových výdavkov v rámci operácie Chod miestnej akčnej skupiny a animácia v súlade s PRV p. s nariadením EÚ (č. 1305/2013)																								
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	Maximálna výška príspevku bola stanovená vo finančnom pláne na 155 711,- € /na rok na celé obdobie implementácie stratégie CLLD. Minimálna výška príspevku sa bude odvíjať od podmienky definovanej v časti „oprávnené výdavky“.																								
Finančný plán	<table><tr><td></td><td>Spolu</td><td>EÚ</td><td>ŠR</td><td>VZ</td><td>iné</td></tr><tr><td>menej rozvinutý región</td><td>155 711</td><td>116 783</td><td>38 928</td><td>0</td><td>0</td></tr><tr><td>viac rozvinutý región</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>Spolu</td><td>155 711</td><td>116 783</td><td>38 928</td><td>0</td><td>0</td></tr></table>		Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné	menej rozvinutý región	155 711	116 783	38 928	0	0	viac rozvinutý región						Spolu	155 711	116 783	38 928	0	0
	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné																				
menej rozvinutý región	155 711	116 783	38 928	0	0																				
viac rozvinutý región																									
Spolu	155 711	116 783	38 928	0	0																				
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií ²⁸	Výberová komisia bude zriadená pre každú výzvu samostatne, vyberie a schváli na financovanie z EPFRV projekty s najvyšším počtom bodov v súlade s alokáciou financií na výzvu. Každý projekt musí splniť všeobecné podmienky oprávnenosti v súlade s PRV a stratégiou CLLD a jej príloh (Výberové a hodnotiace (bodovacie) kritéria pre výber																								

²⁶ Intenzita pomoci je percentuálny pomer medzi financovaním zo strany žiadateľa a príspevkom v fondov a rozpočtu.

²⁷ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

²⁸ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

	projektov).				
Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ ID	Názov/Ukazov ateľ	Merná jednotk a	Počiatočn á hodnota	Celková cieľová hodnota
	19.4	Animácia stratégie CLLD	Počet aktivít	0	120
	19.4	Počet obyvateľov MAS	Počet	0	31 500
	19.4	Precovné miesta – manažment MAS	počet	0	3
Indikatívny harmonogram výziev	Irelevantné – výzvu vyhlasuje PPA v zmysle Systému riadenia CLLD – predpoklad rok 2016				

Tabuľka č. 4K: Opatrenie stratégie CLLD

Názov opatrenia	3.4 financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením a uskutočňovania stratégie CLLD
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)	
Priradenie k špecifickému cieľu IROP	5.1.1 Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií - Opatrenie: financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením a uskutočňovania stratégie CLLD 5.1.1
Ciele a opis opatrenia	SWOT zadefinovala potrebu fungujúceho partnerstva a organizácie, zabezpečenie implementačného procesu Stratégie CLLD. Podpora v rámci tohto opatrenia bude poskytovaná na prevádzku a administratívnu činnosť schválených miestnych akčných skupín, financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégie CLLD
Oprávnení prijímateľa	Oprávnení prijímateľa: Miestna akčná skupina (menej rozvinutého regiónu) vybraná RO na implementáciu stratégie miestneho rozvoja v súlade s IROP
Intenzita pomoci ²⁹	Maximálna intenzita pomoci 95 % Spoluфинансovanie konečného prijímateľa: 5 % z celkových oprávnených výdavkov. v súlade s IROP
Oprávnené výdavky ³⁰	Definícia oprávnených výdavkov a oprávnených nákladov je v súlade s IROP a metodickým pokynom pre spracovanie

²⁹ Intenzita pomoci je percentuálny pomer medzi financovaním zo strany žiadateľa a príspevkom v fondov a rozpočtu.

³⁰ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

	stratégie CLLD: A) personálne a administratívne náklady MAS B) vzdelávanie zamestnancov a členov MAS, ktorí sa podieľajú na príprave a vykonávaní stratégie CLLD C) náklady na publicitu a sieťovanie D) finančné náklady E) náklady vynaložené na monitorovanie, hodnotenie a aktualizáciu stratégie CLLD																								
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	Maximálna výška príspevku je stanovená v súlade s definíciou v IROP a metodickom pokyne pre spracovanie stratégie CLLD na 59 170 € pre 1 MAS na 1 rok k čomu prislúcha aj povinné spolufinancovanie prijímateľa. Celková výška príspevku na prevádzku a oživenie nesmie presiahnuť 20 % celkových nákladov, ktoré vznikli v rámci implementácie stratégie miestneho rozvoja.																								
Finančný plán	<table><tr><td></td><td>Spolu</td><td>EÚ</td><td>ŠR</td><td>VZ</td><td>iné</td></tr><tr><td>menej rozvinutý región</td><td>467 133</td><td>443 776</td><td>0</td><td>23 357</td><td>0</td></tr><tr><td>viac rozvinutý región</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td></tr><tr><td>Spolu</td><td>467 133</td><td>443 776</td><td>0</td><td>23 357</td><td>0</td></tr></table>		Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné	menej rozvinutý región	467 133	443 776	0	23 357	0	viac rozvinutý región	0	0	0	0	0	Spolu	467 133	443 776	0	23 357	0
	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné																				
menej rozvinutý región	467 133	443 776	0	23 357	0																				
viac rozvinutý región	0	0	0	0	0																				
Spolu	467 133	443 776	0	23 357	0																				
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií ³¹	Výberová komisia bude zriadená pre každú výzvu samostatne, vyberie a schváli na financovanie z EFRR projekty s najvyšším počtom bodov v súlade s alokáciou financií na výzvu. Každý projekt musí splniť všeobecné podmienky oprávnenosti v súlade s IROP a stratégiou CLLD a jej príloh (Výberové a hodnotiace (bodovacie) kritéria pre výber projektov). v súlade s IROP a prílohou Výberové kritéria a hodnotiace (bodovacie) kritéria pre výber projektov predkladanej stratégie CLLD																								
Merateľné ukazovatele projektu	<table><tr><td>Kód/ID</td><td>Názov/Ukazovateľ</td><td>Merná jednotka</td><td>Počiatočná hodnota</td><td>Celková cieľová hodnota</td></tr><tr><td>5.1.1</td><td>Podporená MAS</td><td>Počet</td><td>0</td><td>1</td></tr><tr><td>5.1.1</td><td>Počet obyvateľov, ktorých pokrývajú miestnu akčnú skupinu</td><td>počet</td><td>0</td><td>31 500</td></tr><tr><td></td><td>Pracovné miesta vytvorené pre zabezpečenie implementácie</td><td>počet</td><td>0</td><td>3</td></tr></table>	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota	5.1.1	Podporená MAS	Počet	0	1	5.1.1	Počet obyvateľov, ktorých pokrývajú miestnu akčnú skupinu	počet	0	31 500		Pracovné miesta vytvorené pre zabezpečenie implementácie	počet	0	3				
Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota																					
5.1.1	Podporená MAS	Počet	0	1																					
5.1.1	Počet obyvateľov, ktorých pokrývajú miestnu akčnú skupinu	počet	0	31 500																					
	Pracovné miesta vytvorené pre zabezpečenie implementácie	počet	0	3																					

³¹ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

	stratégia CLLD				
Indikatívny harmonogram výziev	Irelevantné – výzvu vyhlasuje RO pre IROP v zmysle Systému riadenia CLLD – predpoklad rok 2016				

Tabuľka č. 4L: Opatrenie stratégie CLLD

Názov opatrenia	Opatrenie 2.4 zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, samostatne zárobkovo činných osôb, družstiev
Priradenie kódu opatrenia	
Priradenie k špecifickému cieľu IROP	5.1.1 Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií Opatrenie: - zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov , samostatne zárobkovo činných osôb a družstiev
Ciele a opis opatrenia	SWOT analýza definovala príležitosť rozvoja v uplatnení miestnych obyvateľov v pracovnom či podnikateľskom priestore v oblastiach: zakladanie a rozvoj subjektov poskytujúcich služby zakladanie a rozvoj malých výrobných subjektov Špecifikácia oprávnených aktivít: <i>zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, SZČO a družstiev</i> A) obstaranie hmotného majetku pre účely tvorby pracovných miest B) nutné stavebnotechnické úpravy budov spojené s umiestnením obstaranej technológie a/alebo s poskytovaním nových služieb C) podpora marketingových aktivít D) podpora miestnych produkčno-spotrebiteľských reťazcov, sieťovanie na úrovni miestnej ekonomiky a výmena skúseností
Oprávnení prijímatelia	Oprávnení prijímatelia: samostatne zárobkovo činné osoby, okrem tých, ktoré sú oprávnenými prijímateľmi z PRV v opatrení LEADER a oprávnenými prijímateľmi z OP RH mikro a malé podniky s počtom do 49 zamestnancov, okrem tých, ktoré sú oprávnenými prijímateľmi z PRV v opatrení LEADER a oprávnenými prijímateľmi z OP RH <i>v súlade s IROP</i> V prípade projektu na zriadenie ubytovacích služieb prijímateľ môže mať z vlastnej poľnohospodárskej, lesníckej alebo akvakultúrnej činnosti max. 29% svojich tržieb/príjmov Demarkačná línia medzi opatreniami PRV a IROP Podpora z IROP je orientovaná na trh práce v miestnom kontexte, so zámerom o rozvoj a rast udržateľných pracovných miest bez ohľadu na sektor alebo odvetvie vrátane oblasti zelených technológií, s výnimkou podpory tých investícií v poľnohospodárskej prvovýrobe, investícií v spracovaní

	vývoji a uvádzaní na trh poľnohospodárskych produktov a potravinárskych výrobkov, či diverzifikácie, ktoré sú predmetom podpory z PRV pre subjekty, ktoré majú tržby z poľnohospodárskej , akvakultúrnej alebo lesníckej činnosti presahujúce 30 % z ich celkových tržieb.																								
Intenzita pomoci ³²	súkromný sektor mimo schém štátnej pomoci: EFRR: 85,0%-90% Štátny rozpočet: 5,0% 0,0% Prijímateľ: 10,0% súkromný sektor v rámci schémy štátnej pomoci: bude definovaný v konkrétnej schéme pomoci, ktorá je momentálne v procese prípravy, predpoklad: EFRR: 85 % Prijímateľ: 15 % v súlade s IROP																								
Oprávnené výdavky ³³	v súlade s IROP																								
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	Minimálna výška oprávnených výdavkov: 5 000 EUR Maximálna výška oprávnených výdavkov: 100 000 EUR v súlade s IROP																								
Finančný plán	<table><tr><td></td><td>Spolu</td><td>EÚ</td><td>ŠR</td><td>VZ</td><td>i n é</td></tr><tr><td>menej rozvinutý región</td><td>1 144 124</td><td>1 029 712</td><td>0</td><td>114 412</td><td>0</td></tr><tr><td>viac rozvinutý región</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>Spolu</td><td>1 144 124</td><td>1 029 712</td><td>0</td><td>114 412</td><td>0</td></tr></table>		Spolu	EÚ	ŠR	VZ	i n é	menej rozvinutý región	1 144 124	1 029 712	0	114 412	0	viac rozvinutý región						Spolu	1 144 124	1 029 712	0	114 412	0
	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	i n é																				
menej rozvinutý región	1 144 124	1 029 712	0	114 412	0																				
viac rozvinutý región																									
Spolu	1 144 124	1 029 712	0	114 412	0																				
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií ³⁴	Výberová komisia bude zriadená pre každú výzvu samostatne, vyberie a schváli na financovanie z EFRR projekty s najvyšším počtom bodov v súlade s alokáciou financií na výzvu. Každý projekt musí splniť všeobecné podmienky oprávnenosti v súlade s IROP a stratégiou CLLD a jej príloh (Výberové a hodnotiace (bodovacie) kritéria pre výber projektov).																								

³² Intenzita pomoci je percentuálny pomer medzi financovaním zo strany žiadateľa a príspevkom v fondov a rozpočtu.

³³ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

³⁴ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatková hodnota	Celková cieľová hodnota
	5.1.1	Počet podporených podnikov	Podniky	0	10
	5.1.1	Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť služby, ktoré sú pre trh a územie MAS nové	počet	0	2
	5.1.1	Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť výrobky, ktoré sú pre podnik nové	počet	0	3
	5.1.1	Nárast zamestnanosti	FTE	0	20
Indikatívny harmonogram výziev	1. výzva : IQ/2017 2. výzva : IQ/2018 n. výzva : IQ/201n – v jednotlivých rokoch podľa voľných finančných prostriedkov v opatrení 2.4 určených pre výzvu.				

Tabuľka č. 4.M: Opatrenie stratégie CLLD

Názov opatrenia	1.5 Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)	
Priradenie k špecifickému cieľu IROP	Závazné investície v rámci stratégií miestneho rozvoja vedeného komunitou 5.1.2 Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach
Ciele a opis opatrenia	Doterajšia činnosť MAS TD zlepšila úroveň miestnej infraštruktúry a vzhľad obcí. Na základe obecných stretnutí je potrebné

	pokračovať v rozvoji územia „zdola nahor“. Spätná väzba od občanov poskytla nápady a projektové zámery v oblasti rozvoja komunitných služieb so špecifickým zameraním na mládež, seniorov resp. zdravotne postihnutých osôb, SWOT definuje túto potrebu ako predpoklad pre plnohodnotný komunitný život. Rozvoj základnej infraštruktúry v oblastiach: dopravné prepojenie a dostupnosť sídiel: -výstavba, modernizácia, rekonštrukcia zastávok, staníc, parkovísk, na linkách prepájajúcich obec s mestom, -budovanie prvkov a podpora opatrení na zvyšovanie bezpečnosti dopravy v mestách, -nákup vozidiel pre účely zabezpečenia spoločnej dopravy osôb vrátane vozidiel prispôsobených osobám s obmedzenou možnosťou pohybu a orientácie, -zriaďovanie, obnova a výstavba cyklistických trás zabezpečujúcich dopravu osôb do a zo zamestnania alebo k verejným službám (napr. trasy vedúce k vlakovým, autobusovým zastávkam a staniciam v obciach a mestách) vrátane investícií do doplnkovej cyklistickej infraštruktúry vrátane odpočívadiel, chránených parkovísk pre bicykle, nabíjajúcich staníc pre elektrobicykle a pod., sociálne služby a komunitné služby: -zriaďovanie nových alebo rekonštrukcia a modernizácia existujúcich zariadení pre poskytovanie komunitných sociálnych služieb vrátane materiálno-technického vybavenia, -zvyšovanie kvality a kapacity komunitných sociálnych služieb, -rozvoj terénnych a ambulantných sociálnych služieb, -infraštruktúra komunitných centier
Oprávnení prijímatelia	obce na území MAS Obce z územia MAS (Belá, Dolná Tižina, Gbeľany, Kotrčiná Lúčka, Krasňany, Lutiše, Lysica, Mojš, Nededza, Nezbudská Lúčka, Stráňavy, Stráža, Strečno, Teplička nad Váhom, Terchová, Varín, Zázrivá) - združenia miest a obcí - občianske združenia - neziskové organizácie - cirkevné organizácie v súlade s IROP
Intenzita pomoci ³⁵	Obec: EFRR: 95% Štátny rozpočet: 0,0% Prijímateľ: 5,0% Nezisková organizácia: EFRR: 95% Štátny rozpočet: 0,0% Prijímateľ: 5,0%
Oprávnené výdavky ³⁶	v súlade s IROP v Príručke pre žiadateľa z Prioritnej osi 5 IROP, pričom bude vychádzať najmä z nasledovných dokumentov: • Metodický pokyn CKO č. 4 k číselníku oprávnených výdavkov http://www.partnerskadohoda.gov.sk/metodicke-pokyny-cko/ • Metodický pokyn CKO č. 6 k pravidlám oprávnenosti pre najčastejšie sa vyskytujúce skupiny výdavkov http://www.partnerskadohoda.gov.sk/metodicke-pokyny-cko/ • Metodický pokyn CKO č. 18 k overovaniu hospodárnosti

³⁵ Intenzita pomoci je percentuálny pomer medzi financovaním zo strany žiadateľa a príspevkom v fondov a rozpočtu.

³⁶ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

	výdavkov http://www.partnerskadohoda.gov.sk/metodicke-pokyny-cko																								
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	Minimálna výška oprávnených výdavkov: 7 000 EUR Maximálna výška oprávnených výdavkov: 100 000 EUR v súlade s IROP																								
Finančný plán	<table><tr><td></td><td>Spolu</td><td>EÚ</td><td>ŠR</td><td>VZ</td><td>iné</td></tr><tr><td>menej rozvinutý región</td><td>243 205</td><td>231 045</td><td>-</td><td>12 160</td><td></td></tr><tr><td>viac rozvinutý región</td><td>0</td><td>0</td><td></td><td>0</td><td></td></tr><tr><td>Spolu</td><td>243 205</td><td>231 045</td><td>-</td><td>12 160</td><td></td></tr></table>		Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné	menej rozvinutý región	243 205	231 045	-	12 160		viac rozvinutý región	0	0		0		Spolu	243 205	231 045	-	12 160	
	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné																				
menej rozvinutý región	243 205	231 045	-	12 160																					
viac rozvinutý región	0	0		0																					
Spolu	243 205	231 045	-	12 160																					
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií ³⁷	Výberová komisia bude zriadená pre každú výzvu samostatne, vyberie a schváli na financovanie z EFRR projekty s najvyšším počtom bodov v súlade s alokáciou financií na výzvu. Každý projekt musí splniť všeobecné podmienky oprávnenosti v súlade s IROP a stratégiou CLLD a jej príloh (Výberové a hodnotiace (bodovacie) kritéria pre výber projektov). Výberové kritériá a hodnotiace (bodovacie) kritéria pre výber projektov stratégie CLLD pre opatrenie 2.4 sú súčasťou prílohy č. 3 projektového zámeru.																								
Merateľné ukazovatele projektu	<table><tr><th>Kód/ID</th><th>Názov/Ukazovateľ</th><th>Merná jednotka</th><th>Počiatočná hodnota</th><th>Celková cieľová hodnota</th></tr><tr><td>5.1.2</td><td>Počet nových služieb a prvkov verejnej infraštruktúry, sociálnych a komunitných služieb</td><td>počet</td><td>0</td><td>3</td></tr><tr><td>5.1.2</td><td>Počet ľudí, využívajúcich rozvinuté sociálne služby)</td><td>počet</td><td>0</td><td>10</td></tr></table>	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota	5.1.2	Počet nových služieb a prvkov verejnej infraštruktúry, sociálnych a komunitných služieb	počet	0	3	5.1.2	Počet ľudí, využívajúcich rozvinuté sociálne služby)	počet	0	10									
Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota																					
5.1.2	Počet nových služieb a prvkov verejnej infraštruktúry, sociálnych a komunitných služieb	počet	0	3																					
5.1.2	Počet ľudí, využívajúcich rozvinuté sociálne služby)	počet	0	10																					
Indikatívny harmonogram výziev	1. výzva : 4Q/2016 2. výzva : 4Q/2018 n. výzva : 4Q/201n – v jednotlivých rokoch podľa voľných finančných prostriedkov v opatrení 1.5 určených pre výzvu.																								

³⁷ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

5.3 Monitorovanie a hodnotenie stratégie CLLD

5.3.1 Opis monitorovania a hodnotenia stratégie CLLD

Monitorovanie a hodnotenie je potrebné na posúdenie napĺňania špecifických cieľov a priorít stratégie CLLD. Hodnotenie stratégie CLLD OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ sa uskutoční priebežne 1x ročne až do konca programovacieho obdobia t.j. do roku 2020 a nakoniec po ukončení implementácie stratégie CLLD do roku 2023. Predmetom hodnotenia je hodnotenie výsledkov na úrovni jednotlivých opatrení stratégie CLLD pre územie mikroregiónu terchovskej doliny. Záverečné hodnotenie bude zamerané na hodnotenie dopadov na úrovni opatrení.

Samotný proces hodnotenia bude prebiehať nasledovne:

Kancelária MAS TD priebežne minimálne 1x ročne zrealizuje zber vstupných údajov v rámci stanovených monitorovacích ukazovateľov. Následne kancelária vypracuje monitorovacie správy na základe zozbieraných údajov a predloží ich Rade MAS. Rada ako výkonný výbor predložené monitorovacie správy prerokuje, vydá ku nim stanovisko a predloží ich spolu s uvedeným odporúčaním Monitorovaciemu výboru MAS. Monitorovací výbor monitorovacie správy prerokuje a zhodnotí plnenie špecifických cieľov a priorít stratégie CLLD. Predložené monitorovacie správy buď schváli, a vtedy sa pokračuje v stanovenej línii implementácie programu, alebo v prípade odklonu smerovania stratégie CLLD navrhne opatrenia a tie predloží Správnej rade MAS na prerokovanie a schválenie.

Podkladom na hodnotenie programovacieho obdobia a hodnotenia implementácie stratégie CLLD sú práve monitorovacie správy, ktoré slúžia na vykonanie záverečného hodnotenia programovacieho obdobia nezávislým hodnotiteľom. Ten na základe požiadavky Rady vypracuje súhrnnú záverečnú hodnotiacu správu programovacieho obdobia a predloží ju Rade na prerokovanie a Monitorovaciemu výboru na schválenie. Súhrnná záverečná hodnotiacia správa programovacieho obdobia v sebe zahŕňa zhodnotenie efektivity vynaložených finančných prostriedkov, účinnosti vybraných opatrení a činností, a viac či menej vplyv pozitívnych/negatívnych dopadov na trvalú udržateľnosť územia. Súhrnná záverečná hodnotiacia správa programovacieho obdobia nezávislého hodnotiteľa taktiež môže slúžiť ako „odborný podklad“ pri zostavení novej stratégie, resp. jej aktualizácie s cieľom čo najlepšie reflektovať na situáciu v území pri zohľadnení uskutočnených zmien a dopadov.

Postup sebahodnotenia jednotlivých orgánov MAS

Sebahodnotenie orgánov MAS TD v sebe zahŕňa dve oblasti a to:

- priebeh implementácie stratégie CLLD
- činnosť MAS a fungovanie vlastného inštitucionálneho zázemia

Základom sebahodnotenia implementácie stratégie CLLD je číselné vyhodnocovanie vyššie uvedených oblastí monitorovania (výstup) a indikátorov hodnotenia (výsledok a dopad) min. 1x ročne za súčasného sledovania celkového vývoja územia v kontexte. Ukazovatele dopadu sa vyhodnocujú na konci programového obdobia (2020) a implementácie stratégie CLLD (2023).

Okrem hodnotenia implementácie stratégie CLLD bude MAS pravidelne vyhodnocovať aj svoje inštitucionálne zabezpečenie, a to:

- funkčnosť existujúcej organizačnej štruktúry MAS,
- funkčnosť manažmentu MAS,
- flexibilitu, oprávnenosť a účinnosť rozhodovacích postupov v súvislosti so stratégiou CLLD a vyhodnocovaním projektov,
- schopnosť zabezpečiť implementáciu stratégie CLLD a projektov,
- schopnosť MAS zabezpečiť monitoring a hodnotenie projektov.

Sebahodnotenie bude realizované na základe pravidelných priebežných hodnotení činnosti vo všetkých vybraných oblastiach a percentuálneho vyjadrenia aktuálneho stavu plnenia plánov činnosti, harmonogramov i cieľov stanovených MAS prostredníctvom stratégie CLLD. Na základe výsledkov plnenia ukazovateľov a plánov činnosti budú navrhované plány činnosti na ďalší rok vrátane návrhov zmien v prípade odchýlok, resp. nepredvídateľných udalostí, resp. okolností, ktoré by mohli ovplyvniť implementáciu stratégie v ďalšom období.

5.3.2 Monitorovacie ukazovatele

Tabuľka č. 5: Povinné ukazovatele na úrovni programu – PRV SR 2014-2020

Názov cieľového ukazovateľa	Cieľová hodnota v roku 2023
Čistý počet obyvateľov, ktorý má prospech zo zlepšenia služieb	31 500
Počet obyvateľov podporenej MAS	31 408
Pracovné miesta vytvorené v podporovaných projektoch (LEADER/PRV) (oblasť zamerania 6B)	4

Tabuľka č. 6: Celkové verejné výdavky – PRV SR 2014-2020

Názov ukazovateľa výstupu	Cieľová hodnota

	v roku 2023
Celkové verejné výdavky (v EUR) – podpora na vykonávanie operácií v rámci stratégie CLLD (len časť z PRV)	1 480 019
Celkové verejné výdavky (v EUR) – podpora pri prevádzkových nákladoch a oživení - (len časť z PRV)	155 711

Tabuľka č. 7: Povinné ukazovatele na úrovni IROP 2014-2020

Názov ukazovateľa výstupu	Merná jednotka	Cieľová hodnota v roku 2023
Počet podporených podnikov	podnik	10
Zamestnanosť v podporených podnikoch	FTE	20
Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť výrobky, ktoré sú pre firmu nové	podnik	3
Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť výrobky, ktoré sú pre trh nové	podnik	2
Počet nových služieb a prvkov verejnej infraštruktúry	počet	3

6 Finančný rámec

6.1 Financovanie stratégie CLLD

Celkový rozpočet stratégie CLLD v rámci územnej pôsobnosti OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ je uvádzaný v súlade s maximálnymi limitmi uvedenými v Systéme riadenia CLLD (LEADER a komunitný rozvoj) pre programové obdobie 2014 – 2020. Občianske združenie „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ si uplatňuje základnú fixnú zložku a variabilnú zložku za vyšší počet obyvateľov v zmysle vzorca pre výpočet variabilnej zložky uvedenom v kapitole 6.4 Systému riadenia CLLD.

Finančné prostriedky z iných zdrojov, ktoré nie sú zahrnuté vo fixnej a variabilnej zložke plánuje MAS TD využiť hlavne z opatrenia 19.3 Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2020 Príprava a vykonávanie činností spolupráce miestnej akčnej skupiny, kde plánujeme využiť skúsenosti z implementácie stratégie mikroregiónu terchovskej doliny v rokoch 2010 – 2015 (realizácia 2 projektov spolupráce) a vybudované vzťahy a kontakty s miestnymi akčnými skupinami na Slovensku a v zahraničí.

Celkový rozpočet stratégie CLLD Miestnej akčnej skupiny OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ je na základe stanovených maximálnych limitov a spôsob výpočtu fixnej a variabilnej zložky stanovený na 3 340 263 EUR. Spôsob výpočtu:

- a) Fixná zložka: 2,8 mil. EUR
- b) Variabilná zložka:

Stanovené jednotkové alokácie v EUR		Hodnota kritériá za OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“	Hodnota kritériá po započítaní podmienok výpočtu stanovených systémom riadenia CLLD	Výška hodnoty kritériá v EUR
EUR / obyvateľ	X = 45	31 408	11 408 (31 408 – 20 000)	513 360
EUR / km ² rozlohy	Y = 900	339,892	29,892 (339,892 – 310)	26 903
EUR / obec	Z = 9 500	17	-	-
EUR / % nezamestnanosti	W = 8 500	10,60 %	-	-
SPOLU				540 263

Stanovené max. výška variabilnej zložky: 1 200 000 EUR.

Celková rozpočet na stratégiu v zmysle finančných limitov: **3 340 263 EUR**

Tabuľka č. 8: Celkové zdroje pre MAS z PRV a IROP

	SPOLU EUR
Celkové zdroje z PRV (EPFRV) a IROP (EFRR) (maximálny limit podľa vzorca pre MAS v súlade s kapitolou 6.4 Systému riadenia CLLD), z toho:	3 340 263
Operácie v rámci implementácie stratégie CLLD	2 740 776
Chod MAS a animácie	599 487

Tabuľka č. 9: Celkové zdroje pre MAS z PRV a IROP rozdelené podľa fondov

	Fond	Typ regiónu	Spolu v EUR
Celkové zdroje z PRV (EPFRV) a IROP (EFRR) (maximálny limit podľa vzorca pre MAS v súlade s kapitolou 6.4 Systému riadenia CLLD), z toho:	EPFRV	menej rozvinutý	1 635 730
	EFRR	viac rozvinutý	1 704 533

Operácie v rámci implementácie stratégie CLLD	EPFRV	menej	1 480 019
	EFRR	rozvinutý	1 260 757
Chod MAS		viac	
		rozvinutý	
	EPFRV	menej	0
	EFRR	rozvinutý	443 776
		viac	
		rozvinutý	
Animácie	EPFRV	menej	155 711
	EFRR	rozvinutý	0
		viac	
		rozvinutý	

Pozn.: Financovanie chodu MAS vrátane animácií musí byť v súlade s kapitolou 6.2 Systému riadenia CLLD.

Tabuľka č. 10: Rozdelenie zdrojov na jednotlivé typy výdavkov v rámci príslušných programov

	región	PRV				IROP				SPOLU			
		EPFRV	ŠR	VZ	spolu	EFRR	ŠR	VZ	spolu	fondy	ŠR	VZ	spolu
operácie v rámci stratégie CLLD	menej rozvinutý	1 110 014	370 005	32 727	1 512 746	1260 757	0	126 572	1 387 329	2 370 771	370 005	159 299	2 900 075
	viac rozvinutý	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
chod MAS	menej rozvinutý	0	0	0	0	443 776	0	23 357	467 133	443 776	0	23 357	467 133
	viac rozvinutý	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
animácie	menej rozvinutý	116 783	38 928		155 711	0	0	0	0	116 783	38 928	-	155 711
	viac rozvinutý	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SPOLU	menej rozvinutý	1 226 797	408 933	32 727	1 668 457	1 704 533	0	149 929	1 854 462	2 931 330	408 933	182 656	3 522 919
	viac rozvinutý	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	spolu	1 226 797	408 933	32 727	1 668 457	1 704 533	0	149 929	1 854 462	2 931 330	408 933	182 656	3 522 919

6.2 Finančný plán pre opatrenia

V tabuľke sa uvedie prehľad podľa opatrení stratégie CLLD, v členení podľa fondu (EPFRR/PRV, EFRR/IROP), kategórii regiónu a podľa zdrojov financovania v nadväznosti na vyvážený pomer medzi fondmi vyplývajúci z indikatívnej výšky finančnej alokácie na stratégiu CLLD, ktorá je:

	PRV:IROP
pre stratégie mimo BSK (menej rozvinutý región):	54 : 46
pre stratégie v rámci BSK (viac rozvinutý región):	75 : 25

Tabuľka č. 11: Sumárna tabuľka finančného plánu

Opatrenie stratégie CLLD	Fond	Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné
3.3 Podpora na demonštračné činnosti a informačné akcie	EPFRV	menej rozvinutý región	20 000	15 000	5 000	-	-
		viac rozvinutý región	-	-	-	-	-
2.1 Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti pre mladých poľnohospodárov	EPFRV	menej rozvinutý región	100 000	75 000	25 000	-	-
		viac rozvinutý región	-	-	-	-	-
2.2 Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti na rozvoj malých poľnohospodárskych podnikov	EPFRV	menej rozvinutý región	75 000	56 250	18 750	-	-
		viac rozvinutý región	-	-	-	-	-

2.3 Podpora na investície do vytvárania a rozvoja nepoľnohospodárskych činností	EPFRV	menej rozvinutý región	72 727	30 000	10 000	32 727	-
		viac rozvinutý región	-	-	-	-	-
1.1 Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania všetkých druhov infraštruktúr malých rozmerov vrátane investícií do energie z obnoviteľných zdrojov a úspor energie	EPFRV	menej rozvinutý región	200 000	150 000	50 000	-	-
		viac rozvinutý región	-	-	-	-	-
1.2 Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry	EPFRV	menej rozvinutý región	816 905	612 679	204 226	-	-
		viac rozvinutý región	-	-	-	-	-

1.3 Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie	EPFRV	menej rozvinutý región	95 030	71 273	23 757	-	-
		viac rozvinutý región	-	-	-	-	-
1.4 Podpora na investície do zlepšenia odolnosti a environmentálnej hodnoty lesných ekosystémov	EPFRV	menej rozvinutý región	133 084	99 813	33 271	-	-
		viac rozvinutý región	-	-	-	-	-
3.4 Podpora na prevádzkové náklady a oživenie	EPFRV	menej rozvinutý región	155 711	116 783	38 928	-	-
		viac rozvinutý región	-	-	-	-	-
3.2 Podpora na prevádzkové náklady a oživenie	EFRR	menej rozvinutý región	467 133	443 776	-	23 357	-
		viac rozvinutý región	-	-	-	-	-
2.4 Zakladanie nových a podpora existujúcich	EFRR	menej rozvinutý región	1144 124	1 029 712	-	114 412	-

mikro a malých podnikov, samostatne zárobkovo činných osôb, družstiev		viac rozvinutý región	-	-	-	-	-
1.5 Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach	EFRR	menej rozvinutý región	243 205	231 045	-	12 160	-
		viac rozvinutý región	-	-	-	-	-

Tabuľka č. 12: Celkový pomer medzi fondmi na stratégiu

	PRV (EPFRV) : IROP (EFRR)
Stratégia CLLD mimo BSK (menej rozvinutý región):	54 (1 480 019):46 (1 260 757)
Stratégia CLLD v rámci BSK (viac rozvinutý región):	

Tabuľka č. 13: Zameranie stratégie podľa sektorov

Názov opatrenia stratégie CLLD	Rozpočet na opatrenie	Oprávnený prijímateľ – verejný sektor (označiť „X“)	Oprávnený prijímateľ – neverejný sektor (označiť „X“)
3.3 Podpora na demonštračné činnosti a informačné akcie	20 000	-	X
2.1 Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti pre mladých poľnohospodárov	100 000	-	X
2.2 Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti na rozvoj malých poľnohospodárskych	75 000	-	X

podnikov			
2.3 Podpora na investície do vytvárania a rozvoja nepoľnohospodárskych činností	40 000	-	X
1.1 Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania všetkých druhov infraštruktúr malých rozmerov vrátane investícií do energie z obnoviteľných zdrojov a úspor energie	200 000	X	-
1.2 Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry	816 905	X	-
1.4 Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie	95 030	X	-
1.4 Podpora na investície do zlepšenia odolnosti a environmentálnej hodnoty lesných ekosystémov	133 084	-	X
2.4 Zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, samostatne zárobkovo činných osôb, družstiev	1 029 712	-	X
1.5 Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach	231 045	X	-
Celkový rozpočet podľa sektorov	----- -----	1 342 980	1 397 796

Percentuálny pomer zamerania stratégie	----- ----- -----	49 %	51 %

7 Zhodnotenie prínosov stratégie CLLD, jej synergie a doplnkovosť

Stratégia CLLD mikroregiónu terchovskej doliny bola vypracovaná v súlade so strategickými dokumentami Slovenskej republiky, v súlade so zásadami strategického plánovania a programovania, so zapojením širokej verejnosti, využitím silných stránok regiónu, eliminácií slabých stránok a s cieľom využiť všetky dostupné príležitosti a potenciál mikroregiónu terchovskej doliny.

7.1 Prínosy k zlepšovaniu ekonomického rozvoja územia

Stratégia CLLD OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ prispieva k zlepšovaniu ekonomického prostredia a rozvoja podnikateľských aktivít v území pôsobnosti MAS. Miestni obyvatelia definovali v procese prípravy stratégie CLLD strategickú prioritu 2: **Podpora podnikania a rozvoj miestnych služieb, cestovného ruchu a poľnohospodárstva** ktorá bola v rámci SWOT analýzy definovaná ako príležitosť pre ekonomický rozvoj mikroregiónu. V súlade so stanoveným **špecifickým cieľom 2: : Podpora podnikania a zamestnanosti pri zachovávaní trvalo udržateľného rozvoja a starostlivosti o krajinu** v oblasti poľnohospodárstva, služieb a remesiel boli vybrané podnikateľské opatrenia na realizáciu jednotlivých projektov v rámci stratégie CLLD.

Opatrenia z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2020 vybrané na implementáciu v rámci stratégie CLLD reflektujú silné stránky mikroregiónu terchovskej doliny. V rámci územia sú poľnohospodárske podniky a samostatne hospodáriaci roľníci, ktorí môžu využiť podporu z podopatrenia 2.2 Ďalším opatrením je podpora mladých farmárov (č. 2.1). V rámci tohto opatrenia môžu získať podporu začínajúci mladí farmári, ktorí majú záujem o realizáciu aktivít na vidieku v oblasti špeciálnej rastlinnej alebo živočíšnej výroby. Podopatrenie 2.3 rieši podporu malých a stredných podnikov vo vidieckej oblasti na diverzifikáciu svojich výrobných činností.

Opatrenia z IROP – špecifický cieľ 5.1.1 riešia podporu tvorby pracovných miest vo vidieckej oblasti a investície do DHM – nákup technológií, strojov a rekonštrukcie budov za účelom inovatívneho podnikania vo vidieku.

Všetky vybrané opatrenia do stratégie CLLD pre súkromný sektor sa zameriavajú na riešenie otázky zamestnanosti. V rámci bodovacích kritérií sú uprednostňované projekty, ktoré vytvoria väčší počet pracovných miest, pričom základnou podmienkou je zachovanie pôvodnej zamestnanosti v podniku.

Miestna akčná skupina sa zaviazala vytvoriť v rámci stratégie CLLD **24 nových pracovných miest**. Tento cieľ bol stanovený v zmysle metodiky SMART – špecifické, merateľné, dosiahnuteľné, realistické a časovo ohraničené.

Územie mikroregiónu terchovskej doliny je výnimočným územím s vysokým potenciálom rozvoja vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky. V regióne sa darí rozvíjať služby a turizmus. V minulosti vybudované zariadenia čerpajú zo silných stránok mikroregiónu – príroda, atraktivity, hory, tieto predurčujú región na rozvoj špecifickej turistiky a špeciálne gastroturistiky. Krivánska Časť Malej Fatry a oblasť Vrátnej doliny, ale aj širší záber mikroregiónu je vysoko spoločensky hodnotená atrakcia cestovného ruchu medzinárodného významu, ktorá poskytuje voľnočasové aktivity v prírode.

7.2 Prínosy k napĺňaniu cieľov PRV

Všetky aktivity a projekty realizované prostredníctvom stratégie CLLD budú v súlade s podmienkami ochrany životného prostredia v 21. storočí. Vybrané opatrenia pomáhajú riešiť problematiku zmierňovania zmeny klímy a adaptácie na ňu – najmä opatrenia v rámci poľnohospodárskeho sektora, prípadne iných podnikateľských aktivít na vidieku. Verejná správa bude realizovať projekty, ktoré pomôžu znížiť energetickú náročnosť verejných budov spolu s využitím obnoviteľných zdrojov energie. Inovácie sú základným pilierom iniciatívy LEADER, pričom všetky aktivity by mali mať inovatívny a novátorský charakter. Je podstatné stále inovovať pracovné postupy a činnosti vo vidieckej ekonomike z dôvodu neustáleho zvyšovania produktivity práce v národnom hospodárstve. Znižovaním hodnoty vstupov a maximalizáciou hodnoty výstupov sa dosiahne maximálne možný hospodársky efekt a efekt investícií sa niekoľko násobne zvýši (multiplikačný efekt). Strategickým cieľom stratégie CLLD OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ je ***Zlepšenie využívania miestneho prírodného a kultúrneho potenciálu, infraštruktúry a ľudských zdrojov pre trvalo udržateľný rozvoj MAS prostredníctvom zlepšovania životného prostredia podpory podnikania a spolupráce***.“ Tieto sektory sú v rámci územia mikroregiónu definované v

SWOT analýze ako silné stránky a príležitosti rozvoja do budúcnosti. Konkurencieschopné poľnohospodárstvo prinesie pridanú hodnotu k ekonomickému rozvoju mikroregiónu, nové podnikateľské príležitosti, krajinotvorbu nové pracovné možnosti a zvýšenie príjmov miestneho obyvateľstva, nové služby naplnia potrebu rozvoja služieb a špecifických služieb v turizme.

7.3 Prínosy k napĺňaniu cieľov IROP

Stratégia IROP spočíva v kombinácii a synergickom prepojení vhodne zvolených intervencií regionálneho a miestneho charakteru ako prostriedku posilnenia kvality života a regionálnej konkurencieschopnosti, s dopadom na vyvážený územný rozvoj.

Prioritná os 5 Miestny rozvoj vedený komunitou prispieva **k tematickému cieľu č. 9 Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii**. Projektové podpory v rámci uvedeného nástroja v IROP komplementárne prispievajú k všetkým tematickým cieľom IROP:

1. nízko uhlíkové hospodárstvo
2. životné prostredie
3. doprava
4. podpora zamestnanosti
5. sociálna inklúzia
6. vzdelávanie

Vybrané opatrenia z časti IROP prispievajú k plneniu aktivít špecifických cieľov IROP a to konkrétne:

- 5.1.1 Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií
- 5.1.2 Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach

Podnikateľské aktivity sú hlavne zamerané na tvorbu pracovných miest a podporu inovatívneho podnikania v členských obciach MAS . Podpora predstavuje intervenciu do inovatívnej výroby ako aj k inovatívnym službám. Podpora verejného sektora smeruje hlavne k podpore komunitných a sociálnych služieb.

Synergické pôsobenie jednotlivých aktivít podpory v rámci PRV a IROP prispejú multiplikačne k zvýšeniu kvality života na vidieku v území MAS TD a taktiež k zvýšeniu príjmov miestneho obyvateľstva. Týmto spôsobom sa stane mikroregión zaujímavým miestom pre život, kde nájdú miestni ľudia dostatok pracovných príležitostí a možností

trávenia voľného času. Budovanie komunitných vzťahov medzi obyvateľmi v rámci pôsobnosti MAS je pridanou hodnotou činnosti združenia od roku 2008.

7.4 Prínosy k začleňovaniu zraniteľných skupín obyvateľstva

Zraniteľné skupiny obyvateľstva ako, dlhodobo nezamestnaní, telesne či zdravotne postihnutí, seniori či deti nájdu množstvo aktivít v rámci stratégie CLLD.

Aj keď sa oficiálne v rámci SODB 2011 v území mikroregiónu nachádzajú marginalizované rómske komunity len v minimálnej miere (počet 606čanov) , vieme, že neoficiálne žije v území pôsobnosti MAS približne 30 obyvateľov rómskej národnosti. Spolupráca s týmito komunitami je zatiaľ v štádiu nadväzovania kontaktov a hľadania spôsobov zapájania do verejného diania, keďže sa doteraz výraznejšie nezapájali do života v komunite. Akákoľvek forma diskriminácie a sociálneho vylúčenia je zakázaná, prístup k rozhodovaniu o rozvoji územia OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ nemôže byť nikomu odopretá.

Dlhodobo nezamestnané osoby budú zapojené do implementácie stratégie CLLD prostredníctvom podnikateľských aktivít, prípadne projektov verejného sektora, kde v rámci jednotlivých aktivít môžu nájsť svoje uplatnenie – napr. práca v obecných službách, práca na farme a pod.

Telesne a zdravotne postihnutí budú čerpať výhody prostredníctvom projektov implementovaných verejným sektorom v rámci špecifického cieľa 5.1.2 z IROP a to je budovanie komunitných a sociálnych centier. V tejto aktivite sa nájdu aj seniori. Všetky aktivity v rámci zlepšenia vzdelávacieho procesu prostredníctvom IROP, či budovanie verejnej infraštruktúry z PRV (napr. detské či multifunkčné ihriská) budú prospešné pre ohrozenú skupinu detí.

7.5 Prínosy k životnému prostrediu

Ako už bolo vyššie spomenuté Program rozvoja vidieka SR 2014 – 2020 má definované prierezové ciele ochrany životného prostredia a predchádzanie zmenám klímy a prispôsobenie sa na ne. Všetky aktivity a projekty v rámci stratégie CLLD musia byť šetrné k životnému prostrediu. Uvedený cieľ sa dosiahne spoluprácou s okresnými úradmi a ich odbormi ochrany životného prostredia, ktoré budú posudzovať každú investičnú akciu. Ochrana životného prostredia a zastavenie vplyvov, ktoré pôsobia na zmenu klímy sú prioritami stratégie Európa 2020, z dôvodu zachovania kvalitného životného prostredia aj pre budúce generácie. Podnikateľské projekty podporujúce poľnohospodárstvo, potravinárstvo, podnikanie na vidieku v oblasti výroby a služieb budú prispievať k ochrane životného

prostredia využitím moderných postupov a najnovších technológií. Inovácie sú základným princípom metódy LEADER a aktivít CLLD. Vybrané opatrenia pomáhajú riešiť problematiku zmierňovania zmeny klímy a adaptácie na ňu – najmä opatrenia v rámci poľnohospodárskeho sektora, prípadne iných podnikateľských aktivít na vidieku. Verejná správa bude realizovať projekty, ktoré pomôžu znížiť energetickú náročnosť verejných budov spolu s využitím obnoviteľných zdrojov energie. Špecifickým opatrením je opatrenie 1.4 zamerané na zlepšenie odolnosti a environmentálnej hodnoty lesných ekosystémov, kde prostredníctvom aktivít na občiansku, poznávaciu infraštruktúru a podporu biodiverzity prispeje Stratégia CLLD k celkovému zlepšeniu stavu životného prostredia a symbiózy medzi chránenými územiami a ľudskou aktivitou.

7.6 Synergie a doplnkovosť stratégie CLLD

Synergia je v rámci všeobecnej definície chápaná ako súčinnosť alebo spolupôsobenie síl, faktorov či prvkov následkom čoho je účinok, ktorý je vyšší než by bol súčet účinkov jednotlivých síl pôsobiacich osobitne (tzv. synergický efekt).

7.6.1 Popis iných stratégií, ktoré sa na danom území realizujú, resp. plánujú realizovať

Stratégie a nadradené strategické dokumenty, ktoré sa plánujú v rámci územia mikroregiónu terchovskej doliny realizovať sú najmä **Programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja členských obcí mikroregiónu** a Žilinského samosprávneho kraja, ktoré počítajú s viacerými investíciami zahrnutými aj v rámci implementácie stratégie CLLD.

Pri príprave **PHSR Žilinského samosprávneho kraja**, ako aj **Regionálnej územnej integrovanej stratégie (RIUS)** aktívne spolupracovali členské obce a podnikatelia z územia mikroregiónu. Víziou všetkých zúčastnených je aktívne rozvíjať územie MAS TD v zmysle agendy a cieľov Európa 2020 – inteligentný, inkluzívny a udržateľný rast.

Projekty cezhraničnej spolupráce budú realizované v rámci možností a administratívnych kapacít združenia. Dôležité je nájsť si zodpovedného a odborne zdatného zahraničného partnera s ktorým získa určitá rozvojová stratégia a projektový zámer reálnejšie kontúry.

RIUS Žilinského samosprávneho kraja plánuje v rámci územia mikroregiónu terchovskej doliny viaceré aktivity a projekty, ktoré prispejú k tematickým cieľom IROP – najmä prepojenie vzťahov medzi mestom a vidiekom. Vidiek poskytuje pre mesto viaceré suroviny – potraviny, energiu, palivo a pod. V súvislosti s malou turistickou infraštruktúrou a prepojenosťou miest s obcami a ich zázemiami bude dochádzať k synergickému efektu v oblasti budovania cyklotrás a ich obslužného mobiliáru.

7.6.2 Synergie a komplementarity

Pri plánovaní stratégie CLLD mikroregiónu terchovskej doliny sa postupovalo v súlade so strategickými dokumentmi SR a to konkrétne:

- Program rozvoja vidieka SR 2014 – 2020
- Integrovaný regionálny operačný program SR 2014 – 2020

Jednotlivé programové dokumenty majú aj svoje vykonávacie materiály – Systém riadenia, metodické pokyny a pod., ktoré boli pri písaní stratégie veľmi často využívané a citované. Stratégia CLLD mikroregiónu OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ nie je v rozpore so žiadnym dokumentom nadriadeného charakteru ako napr. PHSR samosprávneho kraja, Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020, Dunajská stratégia a pod. Združenie sa aktívne zapája do výziev v rámci cezhraničnej spolupráce, úspešne implementovalo jeden projekt. Silnou stránkou stratégie CLLD OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“ je jej doplnkovosť ku všetkým strategickým dokumentom a finančná podpora bude multiplikačne pôsobiť v rámci rozvoja územia pôsobnosti združenia.